

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**MARİN UYGULAMASI İÇİN BENZİNLİ BİR MOTORUN SOĞUTMA
SİSTEMİ OPTİMİZASYONU**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Özgür KAYA

Mekatronik Mühendisliği Anabilim Dalı

Mekatronik Mühendisliği Programı

ŞUBAT 2015

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**MARİN UYGULAMASI İÇİN BENZİNLİ BİR MOTORUN SOĞUTMA
SİSTEMİ OPTİMİZASYONU**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Özgür KAYA
(518111031)**

Mekatronik Mühendisliği Anabilim Dalı

Mekatronik Mühendisliği Programı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Ali Fuat ERGENÇ

ŞUBAT 2015

İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü'nün 518111031 numaralı Yüksek Lisans Öğrencisi **Özgür KAYA**, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı “**MARİN UYGULAMASI İÇİN BENZİNLİ BİR MOTORUN SOĞUTMA SİSTEMİ OPTİMİZASYONU**” başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Danışmanı :   **Yrd. Doç. Dr. Ali Fuat ERGENÇ**   .....
İstanbul Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri :   **Prof. Dr. Metin Gökaşan**   .....
İstanbul Teknik Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr. Alp Tekin ERGENÇ   .....
Yıldız Teknik Üniversitesi

Teslim Tarihi :   **8 Aralık 2014**
Savunma Tarihi :   **16 Şubat 2015**

Eşime,

ÖNSÖZ

Bu çalışma boyunca desteklerini ve bilgisini benden esirgemeyen Yrd. Doç. Dr. Ali Fuat Ergenç ve Yrd. Doç. Dr. Alp Tekin Ergenç'e, her zaman yanımda olup beni destekleyen sevgili eşim Emine Kaya'ya ve aziz dostum İsmail Can Gündoğdu'ya teşekkür ederim.

Aralık 2014

Özgür Kaya
(Makina Mühendisi)

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR	xi
ÇİZELGE LİSTESİ.....	xiii
ŞEKİL LİSTESİ.....	xv
ÖZET.....	xvii
SUMMARY	xix
1. GİRİŞ	1
2. ISI ANALİZİ	3
2.1 Yakıt.....	3
2.2 Çalışma Parametreleri	3
2.3 Atmosferik Basınç, Sıcaklık ve Artık Gazlar	7
2.4 Emme Süreci	8
2.4.1 Emme sonu basıncı	9
2.4.2 Artık gaz katsayısı.....	10
2.4.3 Emme sonu sıcaklığı	10
2.4.4 Volumetrik verim	11
2.5 Sıkıştırma Süreci	12
2.5.1 Sıkıştırma sonundaki ortalama mol özgül ısıların hesabı	15
2.5.1.1 Yakıt-hava (taze dolgu) karışımının ortalama mol özgül ısısı	15
2.5.1.2 Artık gazlar.....	16
2.5.1.3 İş gazı (taze dolgu+ artık gazlar).....	17
2.6 Yanma Süreci	18
2.7 Genişleme ve Egzoz Süreçleri.....	23
2.8 İndike Parametreler	26
2.9 Motor Performans Verileri	28
2.10 Silindir ve Motor Ana Parametreleri	29
3. ISIL DENGİ	31
3.1 Yakıt ile Motora İletilen Isı	31
3.2 Efektif İşin Isısı	31
3.3 Soğutucuya Verilen Isı	31
3.4 Egzoz Isısı	32
3.5 Diğer Isılar.....	34
4. EŞANJÖR HESAPLARI VE TASARIMI.....	35
4.1 Eşanjör Çeşitleri	35
4.1.1 Zıt akışlı eşanjör.....	36
4.2 Motor Soğutma Suyu Pompası.....	36
4.3 Motor Soğutma Suyu Eşanjörü	37
4.4 Egzoz Gazları için Eşanjör	44
4.4.1 Egzoz gazının termofiziksel özellikleri.....	45
4.4.2 Egzoz eşanjörü soğutma suyu pompası	46

4.4.3 Egzoz gazları eşanjörü boyutları	47
5. GÜC AKTARMA SİSTEMİ TASARIMI.....	55
5.1 Marin Şanzımanı Seçimi	55
5.1.1 Frenleme gücü	55
5.1.2 Şaft gücü.....	55
5.1.3 Güç ve çalışma devri	56
5.2 Pervane Hesapları ve Seçimi	56
5.2.1 Pervane hatvesi(pitch) ve kayma(slip)	56
5.2.1.1 Pervane hatvesi için motor devri	58
5.2.1.2 Hatveyi kayma olmadığı kabulü ile belirleme	58
5.2.1.3 Kayma	58
5.2.1.4 Hatvenin kayma hesaba katılarak bulunması	59
5.2.2 Pervane çapı hesabı	60
5.2.3 Pervane hatve ve çapı kontrolü	62
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	63
KAYNAKLAR.....	65
EKLER.....	67
ÖZGEÇMİŞ.....	79

KISALTMALAR

H_u	: Yakıtın alt ısı değeri
L_0	: Teorik kmol olarak hava miktarıdır
l_0	: Teorik kg olarak hava miktarıdır
α	: Hava fazlalık katsayısı
M_1	: Kg yakıt başına kmol yanıcı karışım miktarı
M_2	: Toplam Yanma ürünleri miktarı
T_r	: Artık gazların sıcaklığı
p_r	: Artık gazların basıncı
ρ	: Yoğunluk
R_a	: Gaz sabiti
γ_r	: Artık gaz katsayısı
T_a	: Emme sonu sıcaklığı
η_v	: Volumetrik verim
k_1	: Adyabat üst
n_1	: Sıkıştırma politrop üst
p_c	: Sıkıştırma sonundaki basınç
T_c	: Sıkıştırma sonundaki sıcaklık
$(mc_V)_{t_0}^{t_c}$	: Sıkıştırma sonunda yakıt hava karışımının ortalama mol özgül ısısı
$(mc_V'')_{t_0}^{t_m}$	: Sıkıştırma sonunda artık gazların ortalama mol özgül ısısı
$(mc_V')_{t_0}^{t_c}$	: Sıkıştırma sonunda karışımın ortalama mol özgül ısısı
μ	: İş gazı kimyasal moleküler değişim katsayısı
$H_{w,m}$	: İş gazı yanma ısısı
ξ_z	: Isı kullanım katsayısı
T_z	: Görünür yanma sonundaki sıcaklık
p_z	: Yanmanın sonunda maksimum teorik yanma basıncı
p_{za}	: Maksimum gerçek yanma basıncı
λ	: Basınç artış oranı
n_2	: Genişleme politropik üst
p_b	: Genişleme sonundaki basınç
T_b	: Genişleme sonundaki sıcaklık
n	: Motor devri
p_i	: Teorik ortalama indike basınç
η_i	: İndike verim
g_i	: İndike özgül yakıt tüketimi
p_m	: Ortalama mekanik basınç
v_{pm}	: Ortalama piston hızı
p_e	: Ortalama efektif basınç
η_m	: Mekanik verim
η_e	: Efektif verim
g_e	: Efektif özgül yakıt tüketimi
V_l	: Motor hacmi

S	: Stroke
B	: Bore
N_e	: Efektif güç
M_e	: Efektif döndürme momenti
G_f	: Yakıt tüketimi, kg/saat cinsinden
Q₀	: Yakıt ile motora iletilen toplam ısı
Q_e	: Efektif işin ısı olarak karşılığı
Q_c	: Soğutucuya verilen ısı
Q_r	: Egzoz ısısı
ṁ	: Su debisi
c_p	: Özgül ısı
m	: Hacimsel debi
k	: Isıl iletkenlik katsayısı
μ	: Vizkozite
p_r	: Prandtl sayısı
D_i	: Eşanjör iç çap
D_o	: Eşanjör dış çap
ΔT_{lm}	: Logaritmik sıcaklık farkı
U	: Isı iletim katsayısı
h_o	: Dış akışkan ısı iletim katsayısı
h_i	: İç akışkan ısı iletim katsayısı
δ₁	: Soğutucu duvar kalınlığı
λ₁	: Soğutucu duvar malzemesi ısı iletkenlik katsayısı
L	: Eşanjör boru uzunluğu
Re_D	: Reynolds sayısı
u_m	: Boru kesitalanında ortalama akışkan hızı
Nu_D	: Nusselt sayısı
D_h	: Hidrolik çap
T_{egzoz}	: Egzoz gazı sıcaklığı
ṁ_{egzoz}	: Egzoz gazı debisi
M	: Mol ağırlığı
f	: Sürtünme faktörü
BHP	: Fren beygir bücü
SHP	: Şaft beygir gücü
Kts	: Knot olarak tekne hızı
LB	: Pound olarak teknenin deplasmanı
P	: Pervane hatvesi
D	: Pervane çapı

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 2.1 : Artık gazların sıcaklığı..	7
Çizelge 2.2 : Atık gazların basıncı..	8
Çizelge 2.3 : Ön ısıtma değeri..	8
Çizelge 2.4 : Emme manifoldu girişi sonundaki basınç..	9
Çizelge 2.5 : Artık gaz katsayısı..	10
Çizelge 2.6 : Emme sonu sıcaklığı..	11
Çizelge 2.7 : Volumetrik verim..	12
Çizelge 2.8 : Adyabat üssü..	14
Çizelge 2.9 : Sıkıştırma sonundaki basınç..	15
Çizelge 2.10 : Sıkıştırma sonundaki sıcaklık..	15
Çizelge 2.11 : Sıkıştırma sonunda taze dolgu ortalama mol özgül ısısı..	16
Çizelge 2.12 : Artık gazların ortalama mol özgül ısısı..	16
Çizelge 2.13 : Isı kullanım katsayısı..	20
Çizelge 2.14 : Yanma sonundaki sıcaklık değeri..	22
Çizelge 2.15 : Yanma sonunda maksimum teorik yanma basıncı..	22
Çizelge 2.16 : Maksimum gerçek yanma basıncı..	22
Çizelge 2.17 : Basınç artış oranı..	23
Çizelge 2.18 : Genişleme politropik üssü..	24
Çizelge 2.19 : Genişleme sonundaki basınç ve sıcaklık..	25
Çizelge 2.20 : Egzoz gazların sıcaklığı..	25
Çizelge 2.21 : Gerçek çevirimin ortalama indike basıncı..	27
Çizelge 2.22 : İndike verim ve indike özgül yakıt tüketimi..	27
Çizelge 2.23 : Ortalama mekanik basınç..	28
Çizelge 2.24 : Ortalama efektif basınç ve mekanik verim..	28
Çizelge 2.25 : Efektif verim ve efektif özgül yakıt tüketimi..	28
Çizelge 2.26 : Yakıt tüketimi kg/saat..	29
Çizelge 3.1 : Yakıt ile motora iletilen toplam ısı..	31
Çizelge 3.2 : Efektif işin ısısı..	31
Çizelge 3.3 : Soğutucuya verilen ısı..	32
Çizelge 3.4 : Egzoz ısısı..	33
Çizelge 3.5 : Egzoz gazlarının sıcaklığı..	33
Çizelge 3.6 : Diğer ısılar..	34
Çizelge 4.1 : Motor soğutma suyu eşanjörü su sıcaklıkları..	37
Çizelge 4.2 : Motor soğutma suyu eşanjörü tatlı su sıcaklıkları..	37
Çizelge 4.3 : Motor soğutma suyu eşanjöründe suyun özellikleri..	39
Çizelge 4.4 : Motor soğutma suyu eşanjörü logaritmik ortalama sıcaklık farkı..	39
Çizelge 4.5 : Motor soğutma suyu eşanjör boru çapları..	40
Çizelge 4.6 : Reynold Sayısı..	42
Çizelge 4.7 : Nusselt sayısı..	42
Çizelge 4.8 : Egzoz gazının termodinamik özellikleri..	46
Çizelge 4.9 : Egzoz eşanjörü logaritmik ortalama sıcaklık farkı..	47

Çizelge 4.10 : Su ve egzoz gazının özellikleri.....	48
Çizelge 4.11 : Egzoz eşanjörü boru çapları..	48
Çizelge 5.1 : Sürekli çalışma için önerilen motor devirleri	56
Çizelge 5.2 : Tekne boyutları.....	57

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1 : Benzinli motorda ısı analizi için başlangıç verileri	5
Şekil 2.2 : Sıkıştırma sürecinde basınç değişimi.	13
Şekil 2.3 : Adyabat üssü k_1 için nomograf.	14
Şekil 2.4 : Sabit hacimde belirli gazların ortalama molar ısı kapasitesi.....	16
Şekil 2.5 : Genişleme süreci boyunca basınç değişimi.....	23
Şekil 2.6 : Benzinli motorlarda genişleme adyabatik üssü k_2 için nomograf.....	24
Şekil 4.1 : Eşanjörlerin sınıflandırılması... ..	35
Şekil 4.2 : Isı değiştirgeci türlerine ait şematik gösterimler.	35
Şekil 4.3 : Karşıt akışlı ısı eşanjörü ve logaritmik ortalama sıcaklık farkı.....	36
Şekil 4.4 : Suyun özelliklerinin sıcaklıkla değişimi.	38
Şekil 4.5 : Motor soğutma suyu için zıt akışlı eşanjör.....	40
Şekil 4.6 : Motor soğutma suyu eşanjörü şematik gösterimi.....	41
Şekil 4.7 : Egzoz eşanjörü sıcaklıkları.....	49
Şekil 4.8 : Egzoz gazı eşanjörü şematik gösterimi.	49
Şekil 5.1 : Kaymanın tekne hızına bağlı bulunması.	59
Şekil 5.2 : Pervane çapı – güç ilişkisi.....	61

MARİN UYGULAMASI İÇİN BENZİNLİ BİR MOTORUN SOĞUTMA SİSTEMİ OPTİMİZASYONU

ÖZET

Yapılan çalışmanın amacı benzinli bir motorun kendisi ve soğutma sistemi için gerekli hesaplamaları yaparak soğutma sistemini marin uygulamalarında kullanılabilecek şekilde yeniden dizayn etmektir. Bahsedilen değişiklik için motorda hali hazırda soğutma için kullanılan radyatör yerine içinden soğutma suyu geçen bir eşanjör, makine dairesinde egzoz gazlarını soğutacak ek bir eşanjör ve bir de dışarıdan soğutma suyunu basacak ek bir pompaya ihtiyaç vardır. Bu şekilde bilinen benzinli bir motor alınarak marin uygulamalarında kullanılabilecek hale getirilmek amaçlanmıştır. Bu çalışmada gücü, stroğu ve silindir çapı gibi parametreleri bilinen ve şu anda otomobillerde kullanılan 1 lt'lik benzinli bir motor seçilmiştir. İlk etapta motorun bilinen parametrelerinden yararlanarak bilinmeyen çalışma parametreleri her bir çalışma stroğu için hesaplanmıştır. Sonraki adımda ise yakıt ile motora verilen ısı, efektif işin ısısı, soğutucuya verilen ısı ve egzoz gazlarına verilen ısılar hesaplanmıştır. Tüm bu hesaplanan ısılar ve bazı motor verileri motorun maksimum tork ve maksimum güç devirlerini de içeren toplam dört çalışma noktası için tekrarlanmıştır. Pompa ve eşanjör hesapları maksimum güç noktasına karşılık gelen çalışma devri için gerçekleştirilmiştir. Hesaplanan bu ısılardan yararlanarak motor soğutma suyuna verilen ısı için motor soğutma suyu eşanjörü hesapları ve tasarımı yapıp gerekli pompa debileri belirlenmiştir. Motor soğutma suyu için tasarlanan eşanjörün iç tarafından dışarıdan alınan soğutma suyu geçerken bu soğutma suyunun dışından motor suyu geçmektedir. Aynı şekilde egzoz gazlarına verilen ısı için egzoz eşanjörü hesapları ve tasarımı yapıp gerekli pompa debileri belirlenmiştir. Egzoz gazları için tasarlanan eşanjörün iç tarafından motorun çalışması sonucu ortaya çıkan egzoz gazları geçerken bu gazlardan bir boru ile ayrılan diğer kısımdan ise dışarıdan alınan tatlı su geçerek soğutulma yapılmaktadır. Her iki eşanjördeki sıvı ve gazların soğutulması için dışarıdan tatlı su kaynağından alınan su kullanılmıştır. Motor dairesi kısıtları göz önüne alınarak eşanjörün boru çapları için optimizasyon yapıp en uygun çap değerleri belirlenmiştir. Ayrıca çalışmamın devamında marinize edilmesi planlanan motorun boyutları bilinen bir tekne ana makina olması durumunda, uygun marin şanzımanı seçilmiş ve teknenin yapısına ve motoruna uygun pervane boyutları (çap ve hatve vb.) hesaplanmıştır. Bu çalışmada uygulanan hesaplama yöntemi ve adımlar kullanılarak başka bir benzinli motor da aynı şekilde marinize edilebilir.

COOLING SYSTEM OPTIMIZATION OF A GASOLINE ENGINE FOR MARINE APPLICATION

SUMMARY

The objective of this research is, by calculating engine and cooling system base parameters, to redesign the cooling system of a gasoline engine that is aimed to be used for marine applications.

Although in some cases an air-cooled system can be used for internal combustion engines, the most common usage for vehicle application is to use a radiator to cool the heat of engine to protect the engine and surrounding environment. Heat resulted from the combustion of fuel and friction of engine components is transferred to engine coolant that is forced to flow through and cool the engine block, head and other components. Conventionally engine coolant that is cooled by the air passing through the radiator needs to be cooled with a fluid from a water source via a heat exchanger for internal combustion engine marine applications. To perform this, instead of currently used radiator, a heat exchanger for the heat of cooling water is required.

Another source of heat is the gases that are passing through the exhaust system. Although this heat is not a big issue for engines used for automobile applications since there is a heat convection via the flow of air passing through the engine compartment, in case of indoor usages of internal combustion engine such as in the closed engine department of ships in absence of cooling air, a remarkable amount of heat needs to be cooled to not to cause any damage in engine room. Considering the outstanding heat of exhaust gases, an exhaust heat exchanger that can carry out the heat transfer between the fluid and exhaust gases is required for marine applications. For ships, the available source of coolant fluid is most commonly the water that the ship sails.

For both engine coolant and exhaust gases heat exchangers, water is drawn from outer environment via an additional water pump. The flow rate of water pump is defined considering the amount of heat to be rejected from both exhaust gases and engine cooling water heat exchangers.

By using this method a gasoline engine of a vehicle, currently in use in the market, is modified for a marine application. In this study, a gasoline engine with the known parameters of power, stroke, cylinder bore diameter etc. is preferred.

Firstly, the unknown working parameters of engine are calculated for each stroke by using know parameters of engine. Working parameters of intake stroke such as pressure and temperature of gases at the end of intake process are calculated. Volumetric efficiency that is a measure of charge air and fuel mixture of an engine is defined for this stroke as well. The mean molar specific heats of fresh mixture, residual gases and working mixture are defined at the end of compression process. Pressure and temperature of gases at the end of compression process are calculated.

In addition, maximum pressure and maximum temperature of gases for the combustion process are calculated. Finally, temperature and pressure values of gases are calculated for the expansion and exhaust processes.

Secondly, the indicated parameters of working cycle such as theoretical mean indicated pressure, indicated efficiency, and the indicated specific fuel consumption are computed. Additionally, engine performance figures such as mean pressure of mechanical losses, mean effective pressure and mechanical efficiency, effective efficiency and effective specific fuel consumption are defined.

Determination of all these parameters and carrying out the heat analysis of the engine is repeated for four different operating conditions(engine speeds) separately that are predefined considering the operation with minimum speed providing stable operation of the engine, operation with maximum torque, operation with maximum (rated) power and operation with maximum automobile speed.

For this specific engine, based on these recommendations and the design specification of this engine, the heat analysis is carried out in succession for $n = 1000, 3700, 6000$ and 6500 rpms. Engine heat balance is specified by defining the total amount of heat introduced into the engine with fuel, heat equivalent to effective work per second, the heat transferred to the coolant, the exhaust heat and the remaining other heats.

Furthermore, pump and heat exchangers are designed considering the maximum power condition of the engine. Given the predefined engine coolant-in and engine coolant-out temperatures in heat exchanger and amount of heat to be transferred to the outer environment water, the required mass flow rate of the pump is estimated.

For the heat transferred to the engine coolant, engine cooling system heat exchanger calculations are conducted and heat exchanger is designed. The temperature of the water drawn from the outer environment is a variable that could not be controlled or changed but to accurately carry out the calculations its average value is known. However the temperature of the water that is discharged back to the environment needs to be within a certain limit that does not harm the environment and ecosystem. Considering these requirements, all limits are defined and engine-cooling heat exchanger is designed such that the water that is pumped from the outer environment is passing through the pipes of heat exchanger and the engine cooling water is flowing just outside these pipes. The flow type of these two fluids in heat exchanger is a counter-flow and a logarithmic mean temperature difference is considered during the calculations and design of heat exchanger. The diameter of the inner and outer pipes that both fluids are flowing is predefined and at the end of the calculations depending on the total length of pipes, these diameters are optimized by iteration taking the environment, engine package, engine room restrictions and manufacturability of the pipes into consideration.

To design the aforementioned heat exchanger heat transfer coefficients need to be determined. Firstly, the type of the flow that is laminar or turbulent needs to be determined for both fluids depending on the Reynolds number as a function of velocity, flow rate, viscosity and diameter of the pipes. After that, depending of the type of flow, diameter of the pipes and thermal conductivity, heat transfer coefficients are defined to be used for heat transfer analysis. At the end, length of pipes are estimated by using the both heat transfer coefficients, temperature difference and wet surface area of heat exchanger.

Likewise, for the exhaust heat, heat exchanger calculations and design study is carried out and required pump flow rates are estimated. Here the flow rate of exhaust gases is a parameter that is specific to the engine and could not be controlled for an already in production engine. Flow rate of exhaust gases for a specific engine speed is calculated by considering the fuel type and air fuel ratio at this engine speed. The exhaust gases that are produced by the combustion of fuel are passing through the pipes of exhaust heat exchanger and to cool the gases the water pumped from the outer environment is passing outside these pipes. To cool both the engine water and the exhaust gases the water that is pumped from the outer environment is used. Therefore, the total amount of water required for the heats of engine cooling water and exhaust gases needs to be provided by the same unique water pump selected for this specific purpose.

Furthermore, a suitable marine gearbox is selected by taking the maximum and operation speed of the ship end engine. The gear ratio is selected as 2,8 - 1 since the used internal combustion engine is a gasoline engine that has a higher maximum(rated) power engine speed. Also, to define the continuous operation speed of the engine for a ship application, %75 of the maximum engine RPM is recommended and used for this converted light-duty gasoline automotive engine.

In addition, a small ship that the engine is considered to be used in is selected with its known sizes such as length overall, waterline length, beam overall, waterline beam, hull draft and displacement. The propeller pitch is calculated for an engine speed and power that correspond to the %90 of the maximum engine RPM and related ship speed by taking the slip into account. At the end, the propeller diameter is calculated for an engine speed and power that corresponds to the %95 of the maximum engine RPM.

In conclusion, with this study the cooling and power train system of an internal combustion automobile engine is converted and optimized to use it for marine applications. Other similar gasoline engines may be modified for marine applications by using the same approach used in this study.

1. GİRİŞ

Bu çalışmanın temel amacı, marin uygulamalarında kullanılabilmek için benzinli bir motorun kendisi ve soğutma sistemi için gerekli hesaplamaları yaparak soğutma sistemini yeniden dizayn etmektir. Böylelikle otomobillerde kullanılan bu motor düşük güç ve tork gerektiren küçük boyutlu deniz araçlarında da kullanılabilecektir. Bu amaçla şu anda piyasada kullanımda olan 1,0 lt'lik benzinli bir motor verileri kullanılacaktır.

Bu çalışmanın bir kısmını teorik ve ampirik verilerden yararlanarak bilinmeyen motor verilerini elde etmek için yapılan hesaplamalar oluşturmaktadır. Bunlar motorun çalışma esnasında emme, sıkıştırma, yanma-genişleme ve egzoz süreçleri sırasındaki kritik çalışma koşulları için belirlenmiş her bir devir için basınç ve sıcaklık değerleri ve motorun indike ve efektif parametreleridir.

Verim içten yanmalı bir motorda yaklaşık %30 - %35 arasındadır. Bu yakıttan elde edilen enerjinin üçte biri kullanılabilir işe çevriliyor anlamına gelmektedir. Yani üretilen enerjinin %65 - %70'i kullanılmadan atılmaktadır. Toplam üretilen enerjinin yaklaşık %30'u motorun soğutulmasına, yaklaşık %30-%32'si egzoz gazlarına geri kalanı ise radyasyon ve diğer etkilerle çevreye atılmaktadır. Bu çalışmada yakıt ile motora verilen ısı, efektif işin ısısı, soğutucuya verilen ısı ve egzoz gazlarına verilen ısılar hesaplanmıştır.

Bu çalışmanın diğer kısmında ise biri motor soğutma suyunu soğutmak için diğeri ise egzoz gazlarını soğutmak için iki adet eşanjör tasarlanmıştır. Bu motorun tatlı suda kullanılacağı göz önüne alınarak dışarı verilen suyun sıcaklığının belli bir değeri aşmamasına dikkat edilmiştir. Bu değer motor suyunu soğutan eşanjör için 32 °C, egzoz gazlarını soğutan eşanjör için ise 26 °C olarak hesaplanmıştır. Egzoz gazları gemilerde soğutma suyu olarak dışarıdan alınan ve tekrar dışarı atılan deniz suyu ile beraber aynı hattan atılmaktadır. Burada da aynı prensip uygulanacaktır. Literatürde bu çalışmaya benzer bazı çalışmalar mevcut olmakla birlikte yapılan çalışmaların çoğu daha büyük silindir hacmine sahip dizel motor uygulamaları içindir.

2. ISI ANALİZİ

2.1 Yakıt

H_u kullanılan yakıtın alt ısı değeri olup aşağıda verilen Mendeleyev formülü ile belirlenmektedir.

$$H_u = 33,91C + 125,60H - 10,89(O - S) - 2,51x(9H + W) \quad (2.1)$$

$$H_u = 33,91x0,855 + 125,60x0,145 - 2,51x(9x0,145)$$

$$H_u = 43,93 \frac{Mj}{kg} = 43930 \frac{Kj}{kg}$$

Yukarıda C, H, O, W ve S birim miktardaki yakıt içerisindeki hidrojen, karbon, oksijen kükürt ve su buharının kütle oranlarını göstermektedir. Yakıt olarak 9,4-1 sıkıştırma oranına uygun olarak benzin (gradeAII 93) kullanılmıştır.

Kullanılan yakıtın birim miktarı için yakıt içindeki elementlerin kütle oranları ve yakıtın bir kmol'ünün kütlesi aşağıdaki gibidir.

$C = 0,855$, $H = 0,145$ ve $m_f = 115 \text{ kg/kmol}$ dür [1].

Isı analizi ve ısıl denge hesaplamaları Kolchin ve Demidov 'un Design of Automotive Engines kitabındaki teorik formüller kullanılarak gerçekleştirilmiştir [1, 2].

2.2 Çalışma Parametreleri

Teorik olarak bir kg havanın yanması için gerekli yakıt miktarı aşağıdaki gibi bulunur.

Burada;

l_0 : Bir kg yakıtın yanması için gerekli teorik kg olarak hava miktarıdır.

L_0 : Bir kg yakıtın yanması için gerekli teorik kmol olarak hava miktarıdır.

Ayrıca burada 0,23 bir kg havada kütle olarak oksijen oranı olup, 0,208 ise bir

kmol havada hacimsel olarak oksijen oranıdır.

$$L_0 = \frac{1}{208} + \left(\frac{C}{12} + \frac{H}{4} - \frac{O}{32} \right) = \frac{1}{208} + \left(\frac{0,855}{12} + \frac{0,145}{4} \right) \quad (2.2)$$

$$L_0 = 0,516 \frac{\text{kmol hava}}{\text{kg yakıt}}$$

$$l_0 = \frac{1}{0,23} \left(\frac{8}{3} C + 8H - O \right) = \frac{1}{0,23} \left(\frac{8}{3} 0,855 + 8 \times 0,145 \right)$$

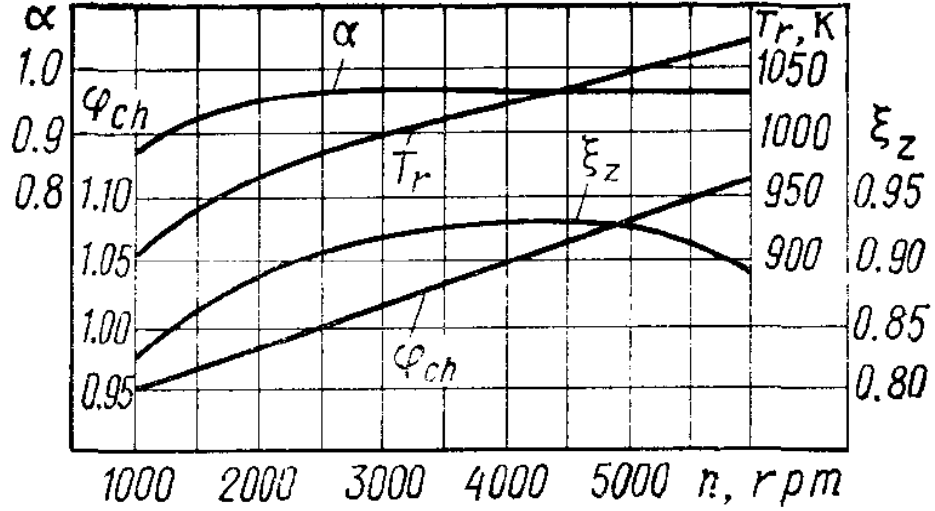
$$l_0 = 14,957 \frac{\text{kg hava}}{\text{kg yakıt}}$$

Motor gücü kontrol şekli, hava yakıt karışım şekli ve yanma koşulları gibi motorun çalışma şartlarına bağlı olarak her bir yakıt hacmi veya kütlesi belirli bir miktar havaya ihtiyaç duyar. Bu hava yakıtın tam yanması için gerekli teorik hava miktarından fazla, ona eşit veya ondan az olabilir. Bir kg yakıtın yanmasında gerçek koşullarda harcanan hava l (veya L) ile aynı miktarda yakıtın yanması için gerekli teorik hava miktarı l_0 (veya L_0) arasındaki ilişki hava fazlalık katsayısı(α) olarak adlandırılır. Bu değer benzinli motorlarda $\alpha = 0,80 - 0,96$ arasındadır.

$$\alpha = \frac{l}{l_0} = \frac{L}{L_0} \quad (2.3)$$

Hava fazlalık katsayısı birden büyük olduğunda ($\alpha > 1$) fakir karışım, birden küçük bir değerde olduğunda ($\alpha < 1$) ise zengin karışım elde edilir. Motora zengin karışım vermenin(boosting of engine) bir yolu α 'nın azaltılmasıdır. Ayrıca belli bir motor için hava fazlalık katsayısı belirli bir dereceye kadar azaltılarak silindir boyutları da azaltılabilir. Tabi bu olay tamamlanmamış bir yanma anlmına gelip motorda termal gerilmelere neden olur ve motor ekonomik olmayan bir bölgede çalışmış olur.

Hava fazlalık katsayısı belirlenirken bazı kriterler göz önüne alınır. Yeteri kadar yakıt ekonomisi sağlayan ve daha az toksik yanma gazlarına sahip bir motor için hava fazlalık katsayısı $\alpha \approx 0,95 - 0,98$ arasında seçilebilir. Bu bilgi motorun asıl çalışma koşullarında hava fazlalık katsayısını $\alpha = 0,96$ olarak, rölantide ise hava fazlalık katsayısını $\alpha = 0,86$ almamızı sağlar. Hava fazlalık katsayısı aşağıdaki grafikten farklı motor hızları için verilmiştir. Hava fazlalık katsayısının değeri düşük devirlerde(1000-2500 devir arasında) devir sayısı ile artış göstermektedir.

Şekil 2.1 : Benzinli motorda ısı analizi için başlangıç verileri

Yanıcı karışım(fresh charge) benzinli motorlarda hava ve buharlaşmış yakıttan oluşur ve aşağıdaki gibi hesaplanır. Burada M_1 kg yakıt başına kmol yanıcı karışım miktarı olup, m_f ise kg/kmol olarak buhar halindeki yakıtın kütesidir.

$$M_1 = \alpha L_0 + 1/m_f \quad (2.4)$$

$n = 850$

$$M_1 = 0,86 \times 0,516 + \frac{1}{115} = 0,4525 \frac{\text{kmol yanıcı karışım}}{\text{kg yakıt}}$$

$n = 3700, 6000$ ve 6500

$$M_1 = 0,96 \times 0,516 + \frac{1}{115} = 0,5041 \frac{\text{kmol yanıcı karışım}}{\text{kg yakıt}}$$

Yanma tam olarak gerçekleşmediğinde($\alpha < 1$), yanma ürünleri karbon monoksit CO , karbon dioksit CO_2 , Su buharı H_2O , serbest hidrojen H_2 ve serbest nitrojenden N_2 oluşan bir karışım oluşturur. Sıvı bir yakıt olan benzin için eksik yanma durumunda yanma ürünlerindeki her bir bileşen her bir devir ve $K = 0,50$ için aşağıdaki gibi hesaplanır.

$K = 0,45 - 0,50$ sabit bir değer olup yanma ürünlerinde hidrojenin karbon monoksit oranını gösterir.

$n = 850$ için

$$M_{CO_2} = \frac{C}{12} - 2 \frac{(1 - \alpha)}{1 + K} 0,208 L_0 \quad (2.5)$$

$$M_{CO_2} = \frac{0,855}{12} - 2 \frac{(1 - 0,86)}{1 + 0,5} 0,208 \times 0,516 = 0,0512 \frac{\text{kmol } CO_2}{\text{kg yakıt}}$$

$$M_{CO} = 2 \frac{(1 - \alpha)}{1 + K} 0,208 L_0 \quad (2.6)$$

$$M_{CO} = 2 \frac{(1 - 0,86)}{1 + 0,5} 0,208 \times 0,516 = 0,0200 \frac{\text{kmol } CO}{\text{kg yakıt}}$$

$$M_{H_2O} = \frac{C}{2} - 2K \frac{(1 - \alpha)}{1 + K} 0,208 L_0 \quad (2.7)$$

$$M_{H_2O} = \frac{0,145}{2} - 2 \times 0,5 \frac{(1 - 0,86)}{1 + 0,5} 0,208 \times 0,516 = 0,0625 \frac{\text{kmol } H_2O}{\text{kg yakıt}}$$

$$M_{H_2} = 2K \frac{(1 - \alpha)}{1 + K} 0,208 L_0 \quad (2.8)$$

$$M_{H_2} = 2 \times 0,5 \frac{(1 - 0,86)}{1 + 0,5} 0,208 \times 0,516 = 0,0100 \frac{\text{kmol } H_2}{\text{kg yakıt}}$$

$$M_{N_2} = 0,792 \alpha L_0 \quad (2.9)$$

$$M_{N_2} = 0,792 \times 0,86 \times 0,516 = 0,3515 \frac{\text{kmol } N_2}{\text{kg yakıt}}$$

n = 3700, 6000 ve 6500

$$M_{CO_2} = \frac{0,855}{12} - 2 \frac{(1 - 0,96)}{1 + 0,5} 0,208 \times 0,516 = 0,0655 \frac{\text{kmol } CO_2}{\text{kg yakıt}}$$

$$M_{CO} = 2 \frac{(1 - 0,96)}{1 + 0,5} 0,208 \times 0,516 = 0,0057 \frac{\text{kmol } CO}{\text{kg yakıt}}$$

$$M_{H_2O} = \frac{0,145}{2} - 2 \times 0,5 \frac{(1 - 0,96)}{1 + 0,5} 0,208 \times 0,516 = 0,0696 \frac{\text{kmol } H_2O}{\text{kg yakıt}}$$

$$M_{H_2} = 2 \times 0,5 \frac{(1 - 0,96)}{1 + 0,5} 0,208 \times 0,516 = 0,0029 \frac{\text{kmol } H_2}{\text{kg yakıt}}$$

$$M_{N_2} = 0,792 \times 0,96 \times 0,516 = 0,3923 \frac{\text{kmol } N_2}{\text{kg yakıt}}$$

Toplam Yanma ürünleri miktarı ise;

$$M_2 = M_{CO_2} + M_{CO} + M_{H_2O} + M_{H_2} + M_{N_2} = \frac{C}{12} + \frac{H}{2} + 0,792\alpha L_0 \quad (2.10)$$

$$n = 850$$

$$M_2 = 0,0512 + 0,02 + 0,0625 + 0,01 + 0,3515 = 0,4952 \frac{\text{kmol yanma ürünü}}{\text{kg yakıt}}$$

Tekrar kontrol edersek;

$$M_2 = \frac{0,855}{12} + \frac{0,145}{2} + 0,792 \times 0,86 \times 0,516 = 0,4952 \frac{\text{kmol yanma ürünü}}{\text{kg yakıt}}$$

$$n = 3700, 6000 \text{ ve } 6500 \text{ için}$$

$$M_2 = 0,0655 + 0,0057 + 0,0696 + 0,0029 + 0,3923 = 0,5360 \frac{\text{kmol yanma ür.}}{\text{kg yakıt}}$$

olarak hesaplanmıştır [1].

2.3 Atmosferik Basınç, Sıcaklık ve Artık Gazlar

Doğal emişli bir motorda ortam basıncı $p_h = p_0 = 0,1 \text{ Mpa}$ ve ortam sıcaklığı $T_k = T_0 = 293 \text{ K}$ alınır. Sıkıştırma oranı sabit olup $\varepsilon = 9,4$, α 'da sabit olduğu durumda yanmamış gazların sıcaklığı hızla orantılı olarak artar. Karışım zenginleştirildiğinde ise azalır.

Artık gazların sıcaklığı benzinli motorda ısı analizi başlangıç verileri için kullanılabilecek Şekil 2.1'den aşağıdaki gibi bulunur. Rölanti devri için $\alpha = 0,86$ ve diğer çalışma koşullarında $\alpha = 0,96$ olduğu göz önünde tutulmuştur.

Çizelge 2.1 : Artık gazların sıcaklığı.

n (rpm)	850	3700	6000	6500
T_r (K)	900	1010	1070	1080

Artık gazların basıncı maksimum güç devrinde aşağıdaki şekilde hesaplanabilir.

$$p_{rN} = 1,18p_0 = 1,18 \times 0,1 = 0,118 \text{ Mpa} \quad (2.11)$$

Her bir devirdeki atık gazların basıncı ise şu şekilde bulunur [1,3].

$$A_p = (p_{rN} - p_0 \times 1,035) 10^8 / (n_N^2 p_0) = 0,4028 \quad (2.12)$$

$$p_r = p_0 (1,035 + A_p 10^{-8} n^2) = 0,1035 + 0,4028 \times 10^{-9} n^2 \quad (2.13)$$

Çizelge 2.2 : Atık gazların basıncı.

n (rpm)	850	3700	6000	6500
p _r (Mpa)	0,1038	0,1090	0,1180	0,1205

2.4 Emme Süreci

Emme prosesi sırasında içeri giriş hava sıcaklığı sıcak motor parçaları nedeni ile yükselir. Taze dolgunun emme süresince motorun sıcak ceperlerinden aldığı ek ısıdan kaynaklanan sıcaklık artışıdır. Ön ısıtma değeri ΔT emme manifoldunun ve soğutma sisteminin yapısına, özel ön ısıtma sisteminin varlığına, motor hızı ve süpersarj olup olamamasına bağlı değişebilir. Sıcaklığın artması yakıt buharlaşmasını arttırtırken giriş havası yoğunluğunu düşürerek volumetrik verime etki eder. ΔT bulunurken yüksek olan ΔT değerinin bu iki faktöre olan negatif etkisi hesaba katılmalıdır.

Benzinli motorlar için $\Delta T = 0 - 20^\circ$ aralığındadır.

ΔT motorun çalışma hızına ve bağlı aşağıdaki gibi kabaca hesaplanabilir.

$$\Delta T = A_f(110 - 0,0125n) \quad (2.14)$$

Motorun verimli bir şekilde emme yapması için maksimum güç noktasındaki motor devrinde(n_N) ön ısıtma değerini $\Delta T_N = 8^\circ\text{C}$ alabiliriz.

$$\begin{aligned} A_f &= \Delta T_N / (110 - 0,0125n_N) = 8 / (110 - 0,0125 \times 6000) \\ &= 0,2286 \end{aligned} \quad (2.15)$$

Çizelge 2.3 : Ön ısıtma değeri.

n (rpm)	850	3700	6000	6500
$\Delta T(^{\circ}\text{C})$	22,7	14,6	8	6,6

Ön ısıtma değeri her bir motor devri, için yukarıdaki gibi hesaplanır. Emme havasının yoğunluğu aşağıdaki şekilde hesaplanır. Burada $R_a = 287 \text{ J/kg}$ der gaz sabitidir [1].

$$\rho_0 = p_0 \times 10^6 / (R_a T_0) = 0,1 \times 10^6 / (287 \times 293) = 1,189 \text{ kg/m}^3 \quad (2.16)$$

2.4.1 Emme sonu basıncı

Emme girişindeki dirençten dolayı basınç düşüşü Δp_a ve silindir içine giriş hızı bazı kabullerle Bernoulli denkleminde bulunabilir.

$$\Delta p_a = (\beta^2 + \xi_{in})(\omega_{in}^2/2) \rho_R \times 10^{-6} \quad (2.17)$$

Burada β silindir içine girişteki hava katsayısı, ξ_{in} sistemin en dar kesit alanına karşılık gelen giriş direnç katsayısı, ρ_R ve ρ_0 da süperşarjlı ve süperşarjsız giriş hava yoğunluğudur ($p_R = p_0$ iken $\rho_R = \rho_0$ ’dır). $(\beta^2 + \xi_{in}) = 2,5 - 4,0$ arasında bir değer alırken, $\omega_{in}^2 = 50 - 130 \text{ m/s}$ arasında değer alır. Motor hızına ($n = 6000 \text{ rpm}$) uygun olarak ve giriş manifoldunun iç yüzeyinin iyi işlendiği göz önüne alınarak bu motorda $(\beta^2 + \xi_{in}) = 2,8$ ve $\omega_{in}^2 = 95 \text{ m/s}$ alınabilir.

$$A_n = \omega_{in}/n_N = 95/6000 = 0,015 \quad (2.18)$$

$$\Delta p_a = (\beta^2 + \xi_{in}) A_n^2 n^2 \rho_R \times 10^{-6} / 2 \quad (2.19)$$

$$n = 850$$

$$\Delta p_a = 2,8 \times 0,0158^2 \times 850^2 \times 1,189 \times 10^{-6} / 2 = 0,00030 \text{ MPa}$$

$$n = 3700$$

$$\Delta p_a = 2,8 \times 0,0158^2 \times 3700^2 \times 1,189 \times 10^{-6} / 2 = 0,00057 \text{ MPa}$$

$$n = 6000$$

$$\Delta p_a = 2,8 \times 0,0158^2 \times 6000^2 \times 1,189 \times 10^{-6} / 2 = 0,01500 \text{ MPa}$$

$$n = 6500$$

$$\Delta p_a = 2,8 \times 0,0158^2 \times 6500^2 \times 1,189 \times 10^{-6} / 2 = 0,01760 \text{ MPa}$$

Emme manifoldu girişi sonundaki basınç aşağıda verilmiştir [1].

$$p_a = p_0 - \Delta p_a \quad (2.20)$$

Çizelge 2.4 : Emme manifoldu girişi sonundaki basınç.

n (rpm)	850	3700	6000	6500
p_a (MPa)	0,0997	0,0943	0,0850	0,0824

2.4.2 Artık gaz katsayısı

Artık gaz katsayısı γ_r yanma gazlarının silindirden nasıl çıktığının bir karakteristiğidir. γ_r 'ın artışıyla emme sırasında içeri giren taze havanın miktarı azalır. γ_r bulunurken süperşarjsız motorlarda süpürme katsayısı $\varphi_s = 1$, ve maksimum motor hızında doldurma katsayısı $\varphi_{ch} = 1,12$ alınır. Bu değerler 30-60 derece arasında geç kapanma avansı seçimi ile elde edilecek rakamlardır. Rolanti hızda $\varphi_{ch} = 0,95$ olarak alınabilir. Şekil 2.1'de diğer hızlarda φ_{ch} hızla doğru orantılı olarak artıyormuş gibi bulunabilir. Süper şarjlı ve süper şarjsız benzinli motorlar için $\gamma_r = 0,04 - 0,10$ aralığındadır [1,3].

$$\gamma_r = \frac{T_0 + \Delta T}{T_r} \times \frac{\varphi_s p_r}{\varepsilon \varphi_{ch} p_a - \varphi_s p_r}$$

$$n = 850$$

$$\gamma_r = \frac{293 + 22,7}{900} \times \frac{1 \times 0,1038}{9,4 \times 0,95 \times 0,0997 - 1 \times 0,1038} = 0,0463$$

$$n = 3700$$

$$\gamma_r = \frac{293 + 14,6}{1010} \times \frac{1 \times 0,1090}{9,4 \times 1,035 \times 0,0943 - 1 \times 0,1090} = 0,0411$$

$$n = 6000$$

$$\gamma_r = \frac{293 + 8}{1070} \times \frac{1 \times 0,1180}{9,4 \times 1,12 \times 0,0850 - 1 \times 0,1180} = 0,0427$$

$$n = 6500$$

$$\gamma_r = \frac{293 + 6,6}{1080} \times \frac{1 \times 0,1205}{9,4 \times 1,14 \times 0,0824 - 1 \times 0,1205} = 0,0438$$

Artık gaz katsayısı her bir devir için aşağıdaki çizelgede gösterilmiştir.

Çizelge 2.5 : Artık gaz katsayısı.

n (rpm)	850	3700	6000	6500
γ_r	0,0463	0,0411	0,0427	0,0438

2.4.3 Emme sonu sıcaklığı

Emme sonundaki sıcaklık ise her bir motor devri için daha önce bulunan parametreler kullanılarak aşağıdaki gibi hesaplanır [3].

$$T_a = (T_0 + \Delta T + \gamma_r T_r)/(1 + \gamma_r) \quad (2.21)$$

$$n = 850$$

$$T_a = (293 + 22,7 + 0,0463 \times 900)/(1 + 0,0463) = 342 \text{ K}$$

$$n = 3700$$

$$T_a = (293 + 14,6 + 0,0411 \times 1010)/(1 + 0,0411) = 335 \text{ K}$$

$$n = 6000$$

$$T_a = (293 + 8 + 0,0427 \times 1070)/(1 + 0,0427) = 332 \text{ K}$$

$$n = 6500$$

$$T_a = (293 + 6,6 + 0,0438 \times 1080)/(1 + 0,0438) = 332 \text{ K}$$

Çizelge 2.6 : Emme sonu sıcaklığı.

n (rpm)	850	3700	6000	6500
$T_a(K)$	342	335	332	332

2.4.4 Volumetrik verim

Volumetrik verim sıcaklık ve basıncın içeri giren hava yakıt karışımının geldiği dış ortam ile silindir içinde aynı olduğu durumda, bir strokta silindir içine alınan hava yakıt karışım miktarının, silindir içine alınabilecek maksimum teorik hava yakıt karışım miktarına olan oranıdır.

$$\eta_v = (G_a/G_0) = (V_a/V_0) = (M_a/M_0) \quad (2.22)$$

Volumetrik verim benzinli motorlarda tam güçte yaklaşık $\eta_v = 0,70 - 0,90$ aralığında olması beklenir.

p_0 ve T_0 veya p_R ve T_R basınç ve sıcaklığında G_a , V_a ve M_a motora giren hava yakıt karışımının kg, m^3 , ve mol olarak miktarı olup; G_0 , V_0 ve M_0 teorik hava yakıt karışımını ifade eder. η_v diğer karakteristik ve parametreler ile aşağıdaki gibi ifade edilebilir [1,3].

$$\eta_v = \frac{T_0}{T_0 + \Delta T} \frac{1}{\varepsilon - 1} \frac{1}{p_0} (\varphi_{ch} \varepsilon p_a - \varphi_s p_r) \quad (2.23)$$

$$n = 850$$

$$\eta_v = \frac{293}{293 + 22,7} \frac{1}{9,4 - 1} \frac{1}{0,1} (0,95 \times 9,4 \times 0,0997 - 1 \times 0,1038) = 0,8690$$

$$n = 3700$$

$$\eta_v = \frac{293}{293 + 14,6} \frac{1}{9,4 - 1} \frac{1}{0,1} (1,035 \times 9,4 \times 0,0943 - 1 \times 0,1090) = 0,9169$$

$$n = 6000$$

$$\eta_v = \frac{293}{293 + 8} \frac{1}{9,4 - 1} \frac{1}{0,1} (1,12 \times 9,4 \times 0,0850 - 1 \times 0,1180) = 0,9008$$

$$n = 6500$$

$$\eta_v = \frac{293}{293 + 6,6} \frac{1}{9,4 - 1} \frac{1}{0,1} (1,14 \times 9,4 \times 0,0824 - 1 \times 0,1205) = 0,8883$$

Çizelge 2.7 : Volumetrik verim.

n (rpm)	850	3700	6000	6500
η_v	0,8690	0,9169	0,9008	0,8883

2.5 Sıkıştırma Süreci

Sıkıştırma esnasında ortamda ateşleme ve verimli bir yanma için uygun zemin oluşturan silindir içi basınç ve sıcaklığı artar. Gerçek koşullarda sıkıştırma termodinamik kurallara uymayan karışık bir yasaya göre gerçekleşir.

Bu proseste sıcaklık ve basınç, piston segmanları arasındaki boşluktan kaçan gazların, aşırı doldurma(emme subabı kapanana kadar), yanma odası ile silindir duvarları arasındaki ısı değişiminin yönü ve yoğunluğu, yakıtın buharlaşması ve sıkıştırma sonundaki ateşleme gibi faktörlerinin etkisindedir.

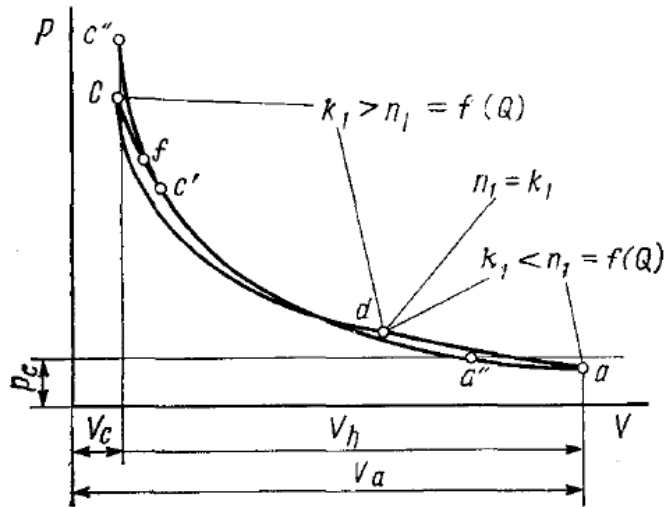
Esasen sıkıştırma işleminin gerçekte değişken bir n_1 sabiti ile politropik bir eğri izlediği kabul edilir (aşağıdaki şekilde acd eğrisi). Aşağıda sıkıştırma eğrisinin gösterildiği şekilde sıkıştırmanın başladığı ad eğrisi boyunca sıkıştırma politrop üssü(n_1) adyabat üssü'nden(k_1) büyüktür ki bunun anlamı ısı geçişinin daha sıcak olan silindir duvarlarından yanma odasına doğru olduğudur. İki üssün eşit olduğu tam d noktasında yanma odası ve silindir duvarı arasında ısı denge olup n_1 ' in k_1 'den küçük olduğu sıkıştırmanın devamı olan dc eğrisi boyunca ise ısı yanma odasından silindir duvarına doğru geçer. n_1 değerinin değişen değerlerini bulmanın ve hesapların zorluğu nedeni ile genelde sıkıştırma prosesinin sabit bir

$n_1(aa''cc''$ eğrisi) ile sıkıştırma işlemi esnasında değişken n_1 ile aynı miktarda işi veren politropik bir eğriyi izlediği kabul edilir.

Sıkıştırma işlemi sırasında politrop üssü(n_1), sıkıştırma parametreleri olan T_c ve p_c ve $(mc'_V)_{t_0}^{t_m}$ sıkıştırma sonundaki özgül ısı hesaplanır. Burada $t_m(^{\circ}C)$ karışımın sıkıştırma sonundaki sıcaklığıdır.

n_1 değeri motor hızına, sıkıştırma oranına, silindir boyutlarına, piston ve silindir malzemesine, ısı transferi ve diğer faktörlere bağlı ampirik verilerden belirlenir. Çok hızlı sıkıştırma prosesleri sırasında(0,015-0,005s) yanma odası ile silindir duvarı arasındaki ısı geçişi gözardı edilebilip n_1 değeri adyabat üss(k_1) değeri yardımı ile hesaplanabilir. Aşağıdaki nomograf yardımı ile k_1 , sıkıştırma oranı $\epsilon = 9.4$ ve emme sonundaki sıcaklık T_a 'ya bağlı belirlenebilir. Bu nomograf k_1 ve T_a , T_c , ϵ ve $(mc'_V)_{t_0}^{t_m}$ 'yi içeren aşağıdaki iki formülün ortak çözümü ile elde edilir.

Politrop üst (n_1)' in adyabat üst (k_1)' ile olan ilişkisi benzinli motorlar için ($k_1 - 0.00$) ile ($k_1 - 0.04$) limitler içindedir.

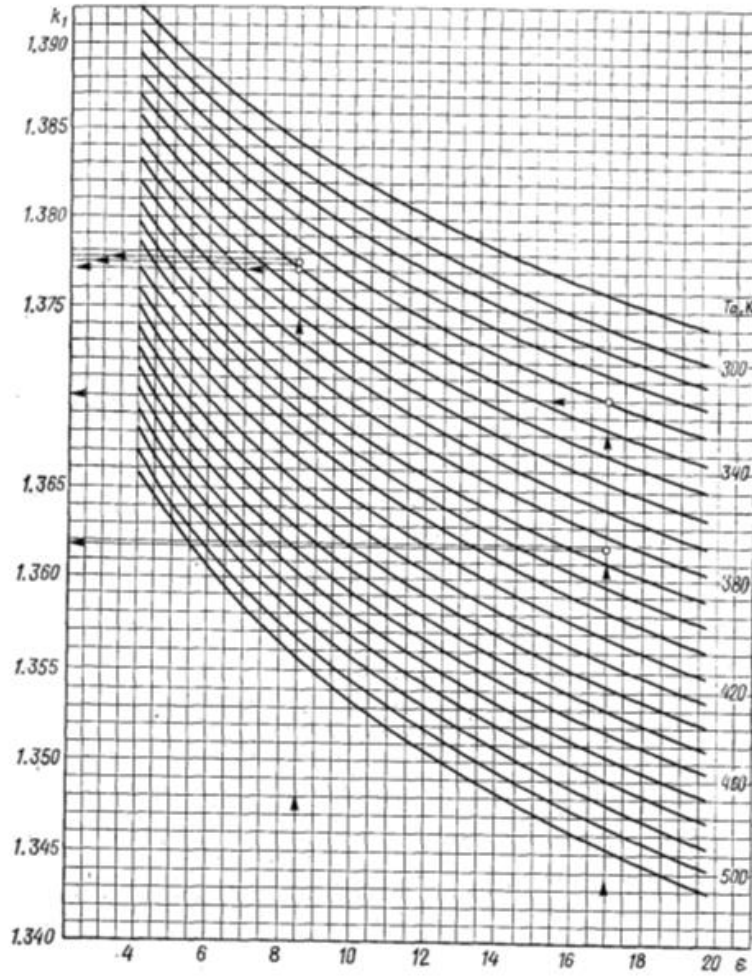
Şekil 2.2 : Sıkıştırma sürecinde basınç değişimi.

$$k_1 = 1 + (\log T_c - \log T_a) / \log \epsilon \quad (2.24)$$

$$k_1 = 1 + 8,315 / (mc'_V)_{t_0}^{t_m} \quad (2.25)$$

Politrop üssü(n_1) adiyabat üssüne(k_1) bağlı belirlerken, politrop üssün motor hızıyla ve soğutma yüzeyinin silindir hacmine oranının azalması ile arttığı unutulmamalıdır.

Ayrıca sıkıştırma sırasındaki ortalama sıcaklığın artışı ve motor soğutma yoğunluğunu arttırmak politrop üssü'nü azaltır. Diğer durumlar aynı ise hava soğutmalı motorlarda n_1 su soğutmalılara nazaran daha yüksek olur. Ayrıca açık bir soğutma sisteminden kapalı olanına geçmek de n_1 'i artırır.

Şekil 2.3 : Adyabat üssü k_1 için nomograf.

Adyabat üss(k_1) değeri bir önceki nomograftan $\epsilon = 9.4$ ve daha önce hesaplanan T_a emme sonu sıcaklık değerlerinden herbir motor hızı için aşağıdaki gibi bulunur. Politrop üst seçiminde, k_1 ile karşılaştırıldığında politrop üst(n_1) azalırken azalan motor hızıyla gazdan silindir duvarına geçen ısıнын arttığı göz önünde bulundurulmalıdır.

Çizelge 2.8 : Adyabat üss.

n (rpm)	850	3700	6000	6500
k_1	1,3760	1,3768	1,3774	1,3774
$T_a(K)$	342	335	332	332
n_1	1,3693	1,3757	1,3772	1,3772

Sıkıştırma sonundaki basınç p_c ise aşağıdaki gibi hesaplanır.

$$p_c = p_a \varepsilon^{n_1} \quad (2.26)$$

$$n = 850, \quad p_c = 0,0997 \times 9,4^{1,3693} = 2,1439 \text{ MPa}$$

$$n = 3700, \quad p_c = 0,0943 \times 9,4^{1,3757} = 2,0573 \text{ MPa}$$

$$n = 6000, \quad p_c = 0,0850 \times 9,4^{1,3772} = 1,8613 \text{ MPa}$$

$$n = 6500, \quad p_c = 0,0824 \times 9,4^{1,3772} = 1,8045 \text{ Mpa}$$

Çizelge 2.9 : Sıkıştırma sonundaki basınç.

n (rpm)	850	3700	6000	6500
η_v	2,1439	2,0573	1,8613	1,8045

Sıkıştırma sonundaki sıcaklık T_c ise aşağıdaki gibi hesaplanır [1,3].

$$T_c = T_a \varepsilon^{n_1-1} \quad (2.27)$$

$$n = 850 \quad T_c = 342 \times 9,4^{1,3693-1} = 781 \text{ K}$$

$$n = 3700 \quad T_c = 335 \times 9,4^{1,3757-1} = 778 \text{ K}$$

$$n = 6000 \quad T_c = 332 \times 9,4^{1,3772-1} = 774 \text{ K}$$

$$n = 6500 \quad T_c = 332 \times 9,4^{1,3772-1} = 774 \text{ K}$$

Çizelge 2.10 : Sıkıştırma sonundaki sıcaklık.

n (rpm)	850	3700	6000	6500
$T_c(K)$	781	778	774	774

2.5.1 Sıkıştırma sonundaki ortalama mol özgül ısıların hesabı

2.5.1.1 Yakıt-hava (taze dolgu) karışımının ortalama mol özgül ısısı

$(mc_V)_{t_0}^{t_c}$ sıkıştırma sonundaki yakıt hava karışımının(taze dolgu) ortalama mol özgül ısısı olup taze havanın özgül ısısına eşit kabul edilip aşağıdaki şekilden alınan aşağıdaki formülden hesaplanır [1].

$$(mc_V)_{t_0}^{t_c} = 20,6 + 2.638 \times 10^{-3} t_c \quad (2.28)$$

	0 to 1500°C	1501 to 2800°C
Air	$mc_V = 20.600 + 0.002638t$	$mc_V = 22.387 + 0.001449t$
Oxygen O ₂	$mc_{VO_2} = 20.930 + 0.004641t - 0.00000084t^2$	$mc_{VO_2} = 23.723 + 0.001550t$
Nitrogen N ₂	$mc_{VN_2} = 20.398 + 0.002500t$	$mc_{VN_2} = 21.951 + 0.001457t$
Hydrogen H ₂	$mc_{VH_2} = 20.684 + 0.000206t + 0.000000588t^2$	$mc_{VH_2} = 19.678 + 0.001758t$
Carbon monoxide CO	$mc_{VCO} = 20.597 + 0.002670t$	$mc_{VCO} = 22.490 + 0.001430t$
Carbon dioxide CO ₂	$mc_{VCO_2} = 27.941 + 0.019t - 0.000005487t^2$	$mc_{VCO_2} = 39.123 + 0.003349t$
Water vapour H ₂ O	$mc_{VH_2O} = 24.953 + 0.005359t$	$mc_{VH_2O} = 26.670 + 0.004438t$

Şekil 2.4 : Sabit hacimde belirli gazların ortalama molar ısı kapasitesi.

$$t_c = T_c - 273^\circ\text{C} \quad (2.29)$$

Çizelge 2.11 : Sıkıştırma sonunda taze dolgu ortalama mol özgül ısısı.

n (rpm)	850	3700	6000	6500
$t_c(^{\circ}\text{C})$	508	505	501	501
$(mc_V)_{t_0}^{t_c} \left(\frac{\text{KJ}}{\text{kmol der}} \right)$	21,941	21,932	21,922	21,921

2.5.1.2 Artık gazlar

$(mc_V)_{t_0}^{t_m}$ sıkıştırma sonundaki artık gazların ortalama mol özgül ısısı aşağıdaki çizelgeden extrapolasyon ile bulunabilir [1].

Çizelge 2.12 : Artık gazların ortalama mol özgül ısısı.

	0.70	0.75	0.80	0.85	0.90	0.95	1.00	1.05	1.10
0	21.683	21.786	21.880	21.966	22.046	22.119	22.187	22.253	22.315
100	21.902	22.031	22.149	22.257	22.356	22.448	22.533	22.612	22.688
200	22.140	22.292	22.431	22.559	22.676	22.784	22.885	22.979	23.068
300	22.445	22.618	22.776	22.921	23.055	23.173	23.283	23.386	23.483
400	22.777	22.968	23.143	23.303	23.450	23.586	23.712	23.831	23.944
500	23.138	23.345	23.534	23.707	23.867	24.014	24.150	24.278	24.400
600	23.507	23.727	23.929	24.113	24.284	24.440	24.586	24.725	24.858
700	23.882	24.115	24.328	24.523	24.702	24.868	25.021	25.169	25.312
800	24.249	24.493	24.715	24.919	25.107	25.280	25.441	25.597	25.748
900	24.608	24.861	25.092	25.304	25.500	25.680	25.847	26.009	26.166
1000	24.949	25.211	25.449	25.668	25.870	26.056	26.229	26.398	26.562
1100	25.276	25.545	25.791	26.016	26.224	26.415	26.593	26.757	26.917
1200	25.589	25.866	26.118	26.349	26.562	26.758	26.940	27.109	27.274
1300	25.887	26.168	26.426	26.662	26.879	27.080	27.265	27.436	27.602
1400	26.099	26.416	26.719	26.959	27.180	27.385	27.574	27.748	27.917
1500	26.436	26.728	26.995	27.240	27.465	27.673	27.866	28.044	28.217
1600	26.685	26.982	27.253	27.501	27.729	27.941	28.136	28.315	28.489
1700	26.924	27.225	27.499	27.751	27.983	28.197	28.395	28.578	28.757
1800	27.147	27.451	27.728	27.983	28.218	28.434	28.634	28.819	28.999
1900	27.359	27.667	27.948	28.205	28.442	28.661	28.863	29.058	29.248
2000	27.559	27.870	28.153	28.413	28.652	28.873	29.078	29.274	29.464

$n = 850 \text{ rpm}$, $\alpha = 0,86$ ve $t_c = 508^\circ\text{C}$

$$(mc_V'')_{t_0}^{500} = 23,707 + (23,867 - 23,707)0,01/0,05 = 23,739 \text{ KJ}/(\text{kmol der})$$

500 °C'de $\alpha = 0,85$ ve $\alpha = 0,90$ için yanma ürünlerinin özgül ısıları 23,707 ve 23,867 aynı çizelgeden alınmıştır.

$$(mc_V'')_{t_0}^{600} = 24,113 + (24,284 - 24,113)0,01/0,05 = 24,147 \text{ KJ}/(\text{kmol der})$$

600 °C'de $\alpha = 0,85$ ve $\alpha = 0,90$ için yanma ürünlerinin özgül ısıları 24,113 ve 24,284 aynı çizelgeden alınmıştır.

$t_c = 508^\circ\text{C}$ de atık gazların ortalama mol özgül ısısı;

$$(mc_V'')_{t_0}^{t_m} = 23,739 + (24,147 - 23,739)8/100 = 23,772 \text{ KJ}/(\text{kmol der})$$

$n = 3700 \text{ rpm}$, $\alpha = 0,96$ ve $t_c = 505^\circ\text{C}$

$$(mc_V'')_{t_0}^{500} = 24,014 + (24,150 - 24,014)0,01/0,05 = 24,041 \text{ KJ}/(\text{kmol der})$$

500 °C'de $\alpha = 0,95$ ve $\alpha = 1$ için yanma ürünlerinin özgül ısıları 24,014 ve 24,150 aynı çizelgeden alınmıştır.

$$(mc_V'')_{t_0}^{600} = 24,440 + (24,586 - 24,440)0,01/0,05 = 24,469 \text{ KJ}/(\text{kmol der})$$

600 °C'de $\alpha = 0,95$ ve $\alpha = 1$ için yanma ürünlerinin özgül ısıları 24,440 ve 24,586 aynı çizelgeden alınmıştır.

$t_c = 505^\circ\text{C}$ de atık gazların ortalama mol özgül ısısı;

$$(mc_V'')_{t_0}^{t_m} = 24,041 + (24,469 - 24,041)5/100 = 24,062 \text{ KJ}/(\text{kmol der})$$

$n = 6000$ ve $n = 6500 \text{ rpm}$, $\alpha = 0,96$ ve $t_c = 501^\circ\text{C}$

$t_c = 501^\circ\text{C}$ de atık gazların ortalama mol özgül ısısı;

$$(mc_V'')_{t_0}^{t_m} = 24,041 + \frac{(24,469 - 24,041)1}{100} = 24,045 \frac{\text{KJ}}{\text{kmol der}}$$

2.5.1.3 İş gazı (taze dolgu + artık gazlar)

Sıkıştırma sonundaki karışımın ortalama mol özgül ısısı aşağıdaki gibi hesaplanır [1].

$$(mc_V')_{t_0}^{t_c} = \frac{1}{1 + \gamma_r} [(mc_V)_{t_0}^{t_c} + \gamma_r (mc_V'')_{t_0}^{t_c}] \quad (2.30)$$

$$n = 850$$

$$(mc'_V)_{t_0}^{t_c} = \frac{1}{1 + 0,0463} [21,941 + 0,0463 \times 23,772] = 22,022 \text{ KJ}/(\text{kmol der})$$

$$n = 3700$$

$$(mc'_V)_{t_0}^{t_c} = \frac{1}{1 + 0,0411} [21,932 + 0,0411 \times 24,062] = 22,016 \text{ KJ}/(\text{kmol der})$$

$$n = 6000$$

$$(mc'_V)_{t_0}^{t_c} = \frac{1}{1 + 0,0427} [21,922 + 0,0427 \times 24,045] = 22,009 \text{ KJ}/(\text{kmol der})$$

$$n = 6500$$

$$(mc'_V)_{t_0}^{t_c} = \frac{1}{1 + 0,0438} [21,921 + 0,0438 \times 24,045] = 22,010 \text{ KJ}/(\text{kmol der})$$

2.6 Yanma Süreci

Yanma prosesi yakıtın yanması ile ısıнын açığa çıktığı ve mekanik işin yapıldığı prosestir.

Termodinamik hesapları kolaylaştırmak için yanma olayının buji ateşlemeli benzinli motorlarda sabit hacimde (V constant) olduğu kabulü yapılır.

Yanma prosesi hesaplarının amacı görünür yanmanın sonundaki basınç ve sıcaklığı hesaplamaktır.

Yakıt-hava karışımının kimyasal moleküler değişim katsayısı $\mu_0 = M_2/M_1$ ve iş gazı(working mixture) için $\mu = (\mu_0 + \gamma_r)/(1 + \gamma_r)$ 'dir. Burada M_1 kg yakıt başına kmol yanıcı karışım miktarı olup, M_2 toplam yanma ürünleri miktarıdır.

$$n = 850$$

$$\mu_0 = 0,4952/0,4525 = 1,0944$$

$$\mu = (1,0944 + 0,0463)/(1 + 0,0463) = 1,0902$$

$$n = 3700$$

$$\mu_0 = 0,5360/0,5041 = 1,0633$$

$$\mu = (1,0633 + 0,0411)/(1 + 0,0411) = 1,0608$$

$$n = 6000$$

$$\mu_0 = 0,5360/0,5041 = 1,0633$$

$$\mu = (1,0633 + 0,0427)/(1 + 0,0427) = 1,0607$$

$$n = 6500$$

$$\mu_0 = 0,5360/0,5041 = 1,0633$$

$$\mu = (1,0633 + 0,0438)/(1 + 0,0438) = 1,0606$$

ΔH_u Kimyasal olarak yakıtın tam yanmaması(eksik yanma) sonucu oluşan ısı kaybı olup bu hesap aşağıdaki gibi yapılır.

$$\Delta H_u = 119\,950(1 - \alpha)L_0 \quad (2.31)$$

Burada hava fazlalık katsayısı daha önce açıklandığı gibi minimum rejim hızında $\alpha = 0,86$ ve asıl çalışma koşullarında ise $\alpha = 0,96$ olarak alınmıştır. Bir kg yakıtın yanması için gerekli teorik hava miktar ise $L_0 = 0.516 \frac{\text{kmol hava}}{\text{kg yakıt}}$ olarak hesaplanmıştır.

$$n = 850$$

$$\Delta H_u = 119950(1 - 86)0,516 = 8665 \frac{\text{kJ}}{\text{kg}}$$

$$n = 3200, 6000 \text{ ve } 6500$$

$$\Delta H_u = 119950(1 - 96)0,516 = 2476 \frac{\text{kJ}}{\text{kg}}$$

İş gazının(working mixture) yanma ısısı(yanma sonucu açığa çıkan ısı) ise aşağıdaki gibi hesaplanır.

$$H_{w.m} = (H_u - \Delta H_u)/[M_1 (1 + \gamma_r)] \quad (2.32)$$

$$n = 850$$

$$H_{w.m} = (43930 - 8665)/[0,4525 \times (1 + 0,0463)] = 74\,485 \text{ kJ/kmol iş gazı}$$

$$n = 3700$$

$$H_{w.m} = (43930 - 2476)/[0,5041 \times (1 + 0,0411)] = 78\,987 \text{ kJ/kmol iş gazı}$$

$$n = 6000$$

$$H_{w.m} = (43930 - 2476)/[0,5041 \times (1 + 0,0427)] = 78\,866 \text{ kJ/kmol iş gazı}$$

$$n = 6500$$

$$H_{w.m} = (43930 - 2476)/[0,5041 \times (1 + 0,0438)] = 78\,782 \text{ kJ/kmol iş gazı}$$

$(mc_V'')_{t_0}^{t_2}$ yanma ürünleri ortalama molar özgül ısısıdır.

$$(mc_V'')_{t_0}^{t_2} = (1/M_2)[M_{CO_2}(mc_{VCO_2}'')_{t_0}^{t_2} + M_{CO}(mc_{VCO}'')_{t_0}^{t_2} + M_{H_2O}(mc_{VH_2O}'')_{t_0}^{t_2} + M_{H_2}(mc_{VH_2}'')_{t_0}^{t_2} + M_{N_2}(mc_{VN_2}'')_{t_0}^{t_2}] \quad (2.33)$$

Burada her bir gazın sabit hacimde ortalama molar ısı kapasitesi ampirik formüllerle ifade edilmiş olan şekil 2.4' den alınmıştır.

n = 850

$$\begin{aligned} (mc_V'')_{t_0}^{t_z} &= (1/0,4952)[0,0512 (39,123 + 0,003349 t_z) + 0,02 (22,49 \\ &+ 0,00143 t_z) + 0,0625 (26,67 + 0,004438 t_z) + 0,01 (19,678 \\ &+ 0,001758 t_z) + 0,3515 (21,951 + 0,001457 t_z)] \\ &= 24,298 + 0,002033 t_z \text{ kJ/kmol der} \end{aligned}$$

n = 3700, 6000 ve 6500

$$\begin{aligned} (mc_V'')_{t_0}^{t_z} &= (1/0,5360)[0,0655 (39,123 + 0,003349 t_z) + 0,0057 (22,49 \\ &+ 0,00143 t_z) + 0,0696(26,67 + 0,004438 t_z) + 0,0029 (19,678 \\ &+ 0,001758 t_z) + 0,3923 (21,951 + 0,001457 t_z)] \\ &= 24,656 + 0,002077 t_z \text{ kJ/kmol der} \end{aligned}$$

ξ_z yanma süresince ısı iletimi, disosiyasyon ve soğuk silindir cidarları yakınında alev cephesinin sönmesinden dolayı ısı kayıplarını hesaba katan ısı kullanım katsayısıdır. statistik bilgilere göre benzin motorlarında ısı kullanım katsayısı $\xi_z = 0,80 - 0,95$ arasındadır. ξ_z deneysel verilerden elde edilip; motor konstrüksiyonu, motor çalışma hızı, soğutma sistemi, yanma odası şekli, karışım oluşturma şekli, hava fazlalık katsayısına bağlı bir değer alır. Şekil 2.1'de motor hızına bağlı değeri verilmiştir. ξ_z küçük olması karışımın tam olmadığı anlamına gelir.

n = 6000 ve 6500'de ξ_z değeri genişleme prosesi sırasındaki yanma sonu gazlarından dolayı düşer. n = 850 rpm'de silindir duvarındaki ısı kayıpları ve piston ve silindir arasındaki boşluklardan dolayı aşırı şekilde düşer. Değişen motor devirlerinde ξ_z değeri Şekil 2.1'den alınmıştır.

Çizelge 2.13 : Isı kullanım katsayısı.

n (rpm)	850	3700	6000	6500
ξ_z	0,80	0,93	0,89	0,87

Görünür yanma sonundaki sıcaklık değeri her bir motor devri için aşağıdaki gibi hesaplanır.

$$\xi_z H_{w.m} + (mc'_V)_{t_0}^{t_c} t_c = \mu (mc''_V)_{t_0}^{t_z} t_z \quad (2.34)$$

Burada $H_{w.m}$ iş gazı(working mixture) yanma ısısı, $(mc'_V)_{t_0}^{t_c}$ sıkıştırma sonundaki karışımın ortalama mol özgül ısısı ve $(mc''_V)_{t_0}^{t_z}$ ise yanma ürünleri ortalama molar özgül ısısıdır.

$$n = 850$$

$$0,80 \times 74485 + 22,022 \times 508 = 1,0902(24,298 + 0,002033 t_z) t_z$$

$$0,002216 t_z^2 + 26,490 t_z - 70775 = 0$$

$$t_z = (-26,490 + \sqrt{26,490^2 + 4 \times 0,002216 \times 70775}) / (2 \times 0,002216) = 2249^\circ\text{C}$$

$$T_z = t_z + 273 = 2249 + 273 = 2522 \text{ K}$$

$$n = 3700$$

$$0,93 \times 78987 + 22,016 \times 505 = 1,0608 (24,656 + 0,002077 t_z) t_z$$

$$0,002203 t_z^2 + 26,155 t_z - 84576 = 0$$

$$t_z = (-26,155 + \sqrt{26,155^2 + 4 \times 0,002203 \times 84576}) / (2 \times 0,002203) = 2645^\circ\text{C}$$

$$T_z = t_z + 273 = 2645 + 273 = 2918 \text{ K}$$

$$n = 6000$$

$$0,89 \times 78866 + 22,009 \times 501 = 1,0607(24,656 + 0,002077 t_z) t_z$$

$$0,002203 t_z^2 + 26,153 t_z - 81217 = 0$$

$$t_z = (-26,153 + \sqrt{26,153^2 + 4 \times 0,002203 \times 81217}) / (2 \times 0,002203) = 2555^\circ\text{C}$$

$$T_z = t_z + 273 = 2555 + 273 = 2828 \text{ K}$$

$$n = 6500$$

$$0,87 \times 78782 + 22,010 \times 501 = 1,0606(24,656 + 0,002077 t_z) t_z$$

$$0,002202 t_z^2 + 26,150 t_z - 79567 = 0$$

$$t_z = (-26,150 + \sqrt{26,150^2 + 4 \times 0,002202 \times 79567}) / (2 \times 0,002202) = 2512^\circ\text{C}$$

$$T_z = t_z + 273 = 2512 + 273 = 2785 \text{ K}$$

Çizelge 2.14 : Yanma sonundaki sıcaklık değeri.

n (rpm)	850	3700	6000	6500
$T_z(K)$	2522	2918	2828	2785

Yanmanın sonunda maksimum teorik yanma basıncı p_z ;

$$p_z = p_c \mu T_z / T_c \quad (2.35)$$

$$n = 850 \quad p_z = 2,1439 \times 1,0902 \times 2522 / 781 = 7,5440 \text{ MPa}$$

$$n = 3700 \quad p_z = 2,0573 \times 1,0608 \times 2918 / 778 = 8,1848 \text{ MPa}$$

$$n = 6000 \quad p_z = 1,8613 \times 1,0607 \times 2828 / 774 = 7,2117 \text{ MPa}$$

$$n = 6500 \quad p_z = 1,8045 \times 1,0606 \times 2785 / 774 = 6,8879 \text{ MPa}$$

Çizelge 2.15 : Yanma sonunda maksimum teorik yanma basıncı.

n (rpm)	850	3700	6000	6500
$p_z(MPa)$	7,5440	8,1848	7,2117	6,8879

Maksimum gerçek yanma basıncı p_{za} ;

$$p_{za} = 0.85 \ p_z \quad (2.36)$$

$$n = 850 \quad p_{za} = 0.85 \times 7,5440 = 6,4124 \text{ MPa}$$

$$n = 3700 \quad p_{za} = 0.85 \times 8,1848 = 6,9571 \text{ MPa}$$

$$n = 6000 \quad p_{za} = 0.85 \times 7,2117 = 6,1300 \text{ MPa}$$

$$n = 6500 \quad p_{za} = 0.85 \times 6,8879 = 5,8547 \text{ MPa}$$

Çizelge 2.16 : Maksimum gerçek yanma basıncı.

n (rpm)	850	3700	6000	6500
$p_{za}(MPa)$	6,4124	6,9571	6,1300	5,8547

Basınç artış oranı λ ;

$$\lambda = p_z / p_c \quad (2.37)$$

p_c burada sıkıştırma sonu basıncıdır [1,3].

$$n = 850 \quad \lambda = 7,5440 / 2,1439 = 3,519$$

$$n = 3700 \quad \lambda = 8,1848 / 2,0573 = 3,978$$

$$n = 6000 \quad \lambda = 7,2117/1,8613 = 3,875$$

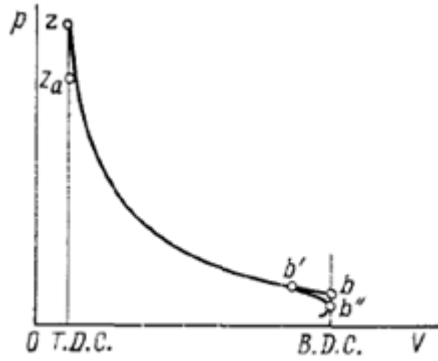
$$n = 6500 \quad \lambda = 6,8879/1,8045 = 3,817$$

Çizelge 2.17 : Basınç artış oranı.

n (rpm)	850	3700	6000	6500
λ	3,519	3,978	3,875	3,817

2.7 Genişleme ve Egzoz Süreçleri

Genişleme sayesinde yakıtın ısı enerjisi mekanik işe çevrilir. Hesapları kolaylaştırmak adına genişleme eğrisi sabit bir n_2 indisi ile politropik bir eğri olarak kabul edilebilir (aşağıdaki $pV^n = \text{const}$ eğrisi).

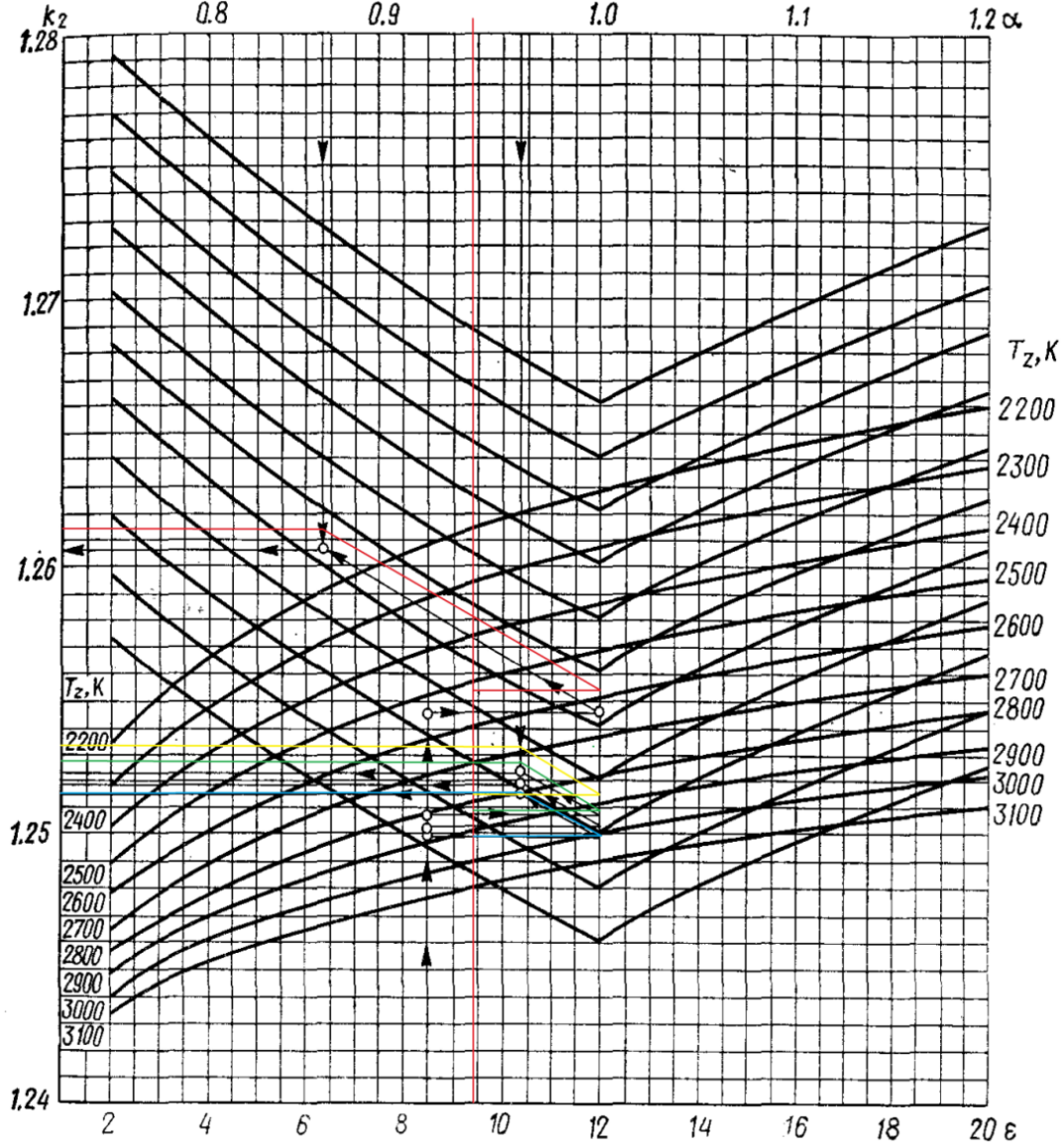
Şekil 2.5 : Genişleme süreci boyunca basınç değişimi.

Genişleme politropik üssü n_2 deneysel veriden elde edilip, n_2 ısıdan yararlanma katsayısının artışı, piston stroğunun (S) silindir çapına(B) oranının artışı, ve soğutma oranının artışıyla artar. Motor yükünün artışı ve silindir boyutlarının lineer artışı ile (S/B sabit iken) n_2 azalır. Motorun hızının artışı ile n_2 azalırken bu tüm motor çeşitlerinde ve tüm hızlarda geçerli değildir. Deneysel verilere göre genişleme politropik üssü n_2 ortalama değeri k_2 adyabatik üssüne göre çok az miktarda değişir. Kural olarak n_2 , k_2 'nin çok az altında bir değer olup ϵ, α, T_z ' den elde edilen k_2 değerinden hesaplanır.

k_2 adyabatik üssü aşağıdaki nomograftan belirlenir. Sıkıştırma oranından yukarı bir dikme çıkılır, sıcaklık çizgisine doğru dik çiz, sıcaklık eğrisi boyunca ilerleyip α ile çakıştırılır ve k_2 eksenine birleştirilir, o nokta k_2 değeridir. Benzinli motorlarda $n_2 = 1,23 - 1,30$ değerini alır.

Çizelge 2.18 : Genişleme politropik üssü.

n (rpm)	850	3700	6000	6500
α	0,86	0,96	0,96	0,96
$T_z(K)$	2522	2918	2828	2785
k_2	1,2615	1,2515	1,2528	1,2534
n_2	1,261	1,251	1,252	1,253

Şekil 2.6 : Benzinli motorlarda genişleme adyabatik üssü k_2 için nomograf.

Genişleme stroğunun sonundaki basınç ve sıcaklık ise aşağıdaki bağıntılardan hesaplanabilir.

$$p_b = p_z / \epsilon^{n_2} \quad (2.38)$$

$$T_b = T_z / \epsilon^{n_2 - 1} \quad (2.39)$$

$$n = 850, p_b = 7,5440/9,4^{1,261} = 0,4472 \text{ MPa}, T_b = 2522/9,4^{1,261-1} = 1405 \text{ K}$$

$$n = 3700, p_b = 8,1848/9,4^{1,251} = 0,4962 \text{ MPa}, T_b = 2918/9,4^{1,251-1} = 1663 \text{ K}$$

$$n = 6000, p_b = 7,2117/9,4^{1,252} = 0,4362 \text{ MPa}, T_b = 2828/9,4^{1,252-1} = 1608 \text{ K}$$

$$n = 6500, p_b = 6,8879/9,4^{1,253} = 0,4157 \text{ MPa}, T_b = 2785/9,4^{1,253-1} = 1580 \text{ K}$$

Çizelge 2.19 : Genişleme sonundaki basınç ve sıcaklık.

n (rpm)	850	3700	6000	6500
p_b (MPa)	0,4472	0,4962	0,4362	0,4157
T_b (K)	1405	1663	1608	1580

İlk hesaplara başlarken öncelikle genişleme stroğu ve egzoz parametreleri olan p_r ve T_r bulunmuştu. Egzoz gazların basınç ve sıcaklığı aşağıdaki formülden kontrol edilebilir.

$$T_r' = \frac{T_b}{\sqrt[3]{\frac{p_b}{p_r}}} \quad (2.40)$$

$$n = 850 \quad T_r' = \frac{1405}{\sqrt[3]{\frac{0,4472}{0,1038}}} = 863 \text{ K}$$

$$n = 3700 \quad T_r' = \frac{1663}{\sqrt[3]{\frac{0,4962}{0,1090}}} = 1003 \text{ K}$$

$$n = 6000 \quad T_r' = \frac{1608}{\sqrt[3]{\frac{0,4362}{0,1180}}} = 1039 \text{ K}$$

$$n = 6500 \quad T_r' = \frac{1580}{\sqrt[3]{\frac{0,4157}{0,1205}}} = 1045 \text{ K}$$

Çizelge 2.20 : Egzoz gazların sıcaklığı.

n (rpm)	850	3700	6000	6500
T_r' (K)	863	1003	1039	1045
T_r (K)	900	1010	1070	1080

$$n = 850$$

$$\Delta = 100 \times \frac{(T_r' - T_{r-\text{Başlangıç}})}{T_{r-\text{Başlangıç}}} = 100 \times \frac{(863 - 900)}{900} = -4 < \%5$$

$$n = 3700$$

$$\Delta = 100x \frac{(T_r' - T_{r-\text{Başlangıç}})}{T_{r-\text{Başlangıç}}} = 100x \frac{(1003 - 1010)}{1010} = -0,66 < \%5$$

$$n = 6000$$

$$\Delta = 100x \frac{(T_r' - T_{r-\text{Başlangıç}})}{T_{r-\text{Başlangıç}}} = 100x \frac{(1039 - 1070)}{1070} = -2,8 < \%5$$

$$n = 6500$$

$$\Delta = 100x \frac{(T_r' - T_{r-\text{Başlangıç}})}{T_r} = 100x \frac{(1045 - 1080)}{1080} = -3,2 < \%5$$

T_r' ile T_r arasındaki fark %5 den küçük olması başta ampirik olarak hesaplanan T_r değerinin kabul edilebilir olduğunu gösterir [1,3].

2.8 İndike Parametreler

İndike parametreler teorik ortalama indike basınç p_i' , indike verim η_i , ve indike özgül yakıt tüketimi g_i dir.

$$p_i' = \frac{p_c}{\varepsilon - 1} \left[\frac{\lambda}{n_2 - 1} \left(1 - \frac{1}{\varepsilon^{n_2-1}} \right) - \frac{1}{n_1 - 1} \left(1 - \frac{1}{\varepsilon^{n_1-1}} \right) \right] \quad (2.41)$$

$$n = 850$$

$$p_i' = \frac{2,1439}{9,4 - 1} \left[\frac{3,519}{1,261 - 1} \left(1 - \frac{1}{9,4^{1,261-1}} \right) - \frac{1}{1,3693 - 1} \left(1 - \frac{1}{9,4^{1,3693-1}} \right) \right] \\ = 1,1347 \text{ MPa}$$

$$n = 3700$$

$$p_i' = \frac{2,0573}{9,4 - 1} \left[\frac{3,978}{1,251 - 1} \left(1 - \frac{1}{9,4^{1,251-1}} \right) - \frac{1}{1,3757 - 1} \left(1 - \frac{1}{9,4^{1,3757-1}} \right) \right] \\ = 1,2987 \text{ MPa}$$

$$n = 6000$$

$$p_i' = \frac{1,8613}{9,4 - 1} \left[\frac{3,875}{1,252 - 1} \left(1 - \frac{1}{9,4^{1,252-1}} \right) - \frac{1}{1,3772 - 1} \left(1 - \frac{1}{9,4^{1,3772-1}} \right) \right] \\ = 1,1349 \text{ MPa}$$

$$n = 6500$$

$$p_i' = \frac{1,8045}{9,4 - 1} \left[\frac{3,817}{1,253 - 1} \left(1 - \frac{1}{9,4^{1,253-1}} \right) - \frac{1}{1,3772 - 1} \left(1 - \frac{1}{9,4^{1,3772-1}} \right) \right] \\ = 1,0775 \text{ MPa}$$

Gerçek çevirimin ortalama indike basıncı şu bağıntı ile bulunur:

$$p_i = \varphi_r p_i' \quad (2.42)$$

Burada, φ_r teorik çevrimi geçiş noktalarında yuvarlatarak gerçek çevrime yaklaştırmak için kullanılan yuvarlatma katsayısıdır benzinli motorlarda $\varphi_r = 0,94 - 0,97$ alınır. Burada $\varphi_r = 0,96$ alınmıştır [1,3].

$$n = 850 \quad p_i = 0,96 \times 1,1347 = 1,0893 \text{ MPa}$$

$$n = 3700 \quad p_i = 0,96 \times 1,2987 = 1,2468 \text{ MPa}$$

$$n = 6000 \quad p_i = 0,96 \times 1,1349 = 1,0895 \text{ MPa}$$

$$n = 6500 \quad p_i = 0,96 \times 1,0775 = 1,0344 \text{ MPa}$$

Çizelge 2.21 : Gerçek çevrimin ortalama indike basıncı.

n (rpm)	850	3700	6000	6500
p_i' (MPa)	1,1347	1,2987	1,1349	1,0775
p_i (MPa)	1,0893	1,2468	1,0895	1,0344

İndike verim η_i , ve indike özgül yakıt tüketimi g_i ;

$$\eta_i = p_i l_0 \alpha / (H_u \rho_0 \eta_v) \quad (2.43)$$

$$g_i = 3600 / (H_u \eta_i) \quad (2.44)$$

$$n = 850 \quad \eta_i = 1,0893 \times 14.957 \times 0,86 / (43.93 \times 1,189 \times 0,8690) = 0,3087$$

$$g_i = 3600 / (43.93 \times 0,3087) = 265 \text{ g/(kW h)}$$

$$n = 3700 \quad \eta_i = 1,2468 \times 14.957 \times 0,96 / (43.93 \times 1,189 \times 0,9169) = 0,3738$$

$$g_i = 3600 / (43.93 \times 0,3738) = 219 \text{ g/(kW h)}$$

$$n = 6000 \quad \eta_i = 1,0895 \times 14.957 \times 0,96 / (43.93 \times 1,189 \times 0,9008) = 0,3325$$

$$g_i = 3600 / (43.93 \times 0,3325) = 246 \text{ g/(kW h)}$$

$$n = 6500 \quad \eta_i = 1,0344 \times 14.957 \times 0,96 / (43.93 \times 1,189 \times 0,8883) = 0,3201$$

$$g_i = 3600 / (43.93 \times 0,3201) = 256 \text{ g/(kW h)}$$

Çizelge 2.22 : İndike verim ve indike özgül yakıt tüketimi.

n (rpm)	850	3700	6000	6500
η_i	0,3087	0,3738	0,3325	0,3201
g_i (g/kW h)	265	219	246	256

2.9 Motor Performans Verileri

p_m mekanik (sürtünme ve yardımcı mekanizmalara giden) ve pompalama kayıplarını içeren ortalama mekanik basınçtır. İlk tasarım hesaplarında p_m , motor silindir sayısı, S/B (strok/çap) oranı ve ortalama piston w_p hızına bağlı olarak ampirik ifadelerden hesaplanır. Altı silindire kadar ve $S/B \leq 1$ için aşağıdaki formülden hesaplanır.

$$p_m = 0,034 + 0,0113 v_{pm} \quad (2.45)$$

Bu motorda $S = 62\text{mm}$ olup, ortalama piston hızı aşağıdaki gibi hesaplanır.

$$v_{pm} = Sn/(3 \times 10^4) = 62 n/(3 \times 10^4) = 0,00207n \text{ m/s} \quad (2.46)$$

$$p_m = 0,034 + 0,0113 \times 0,00207n \quad (2.47)$$

Çizelge 2.23 : Ortalama mekanik basınç.

n (rpm)	850	3700	6000	6500
$v_{pm}(\text{m/s})$	1,76	7,65	12,40	13,43
$p_m(\text{MPa})$	0,0539	0,1204	0,1741	0,1858

Ortalama efektif basınç p_e ve mekanik verim η_m :

$$p_e = p_i - p_m \quad (2.48)$$

$$\eta_m = p_e / p_i \quad (2.49)$$

Çizelge 2.24 : Ortalama efektif basınç ve mekanik verim.

n (rpm)	850	3700	6000	6500
$p_i(\text{MPa})$	1,0893	1,2468	1,0895	1,0344
$p_e(\text{MPa})$	1,0355	1,1264	0,9154	0,8486
η_m	0,9506	0,9034	0,8402	0,8204

Efektif verim ve efektif özgül yakıt tüketimi aşağıdaki formüllerde hesaplanır [1,3].

$$\eta_e = \eta_i \eta_m \quad (2.50)$$

$$g_e = 3600/H_u \eta_e \quad (2.51)$$

Çizelge 2.25 : Efektif verim ve efektif özgül yakıt tüketimi.

n (rpm)	850	3700	6000	6500
η_i	0,3087	0,3738	0,3325	0,3201
η_e	0,2934	0,3377	0,2794	0,2626
$g_e(\text{g/kWh})$	279	243	293	312

2.10 Silindir ve Motor Ana Parametreleri

Motor hacmi daha önce belirlenmiş olan $V_1 = 0,954$ l, stoku $S = 62$ mm ve silindir çapı $B = 70$ mm'dir.

Silindir hacmi $V_h = V_1/4 = 0,954/4 = 0,2385$ l olarak hesaplanır.

$$F_p = \pi \times B^2 / 4 = 3,14 \times 70^2 / 4 = 3848 \text{ mm}^2 = 38,48 \text{ cm}^2$$

Efektif güç:

$$N_e = p_e V_1 n / 30 \tau \quad (2.52)$$

Burada τ silindir sayısı, V_1 (l) motor hacmini gösterip, p_e (MPa) ise daha önce bulunan ortalama efektif basınçtır [1,3].

Efektif döndürme momenti(tork);

$$M_e = \frac{3 \times 10^4}{\pi} \times \frac{N_e}{n} \quad (2.53)$$

Yakıt tüketimi kg/saat cinsinden;

$$G_f = N_e \times g_e \times 10^{-3} \quad (2.54)$$

Çizelge 2.26 : Yakıt tüketimi kg/saat.

n (rpm)	850	3700	6000	6500
p_e (MPa)	1,0355	1,1264	0,9154	0,8486
N_e (kW)	7,00	33,13	43,66	43,85
M_e (Nm)	78,6	85,5	69,5	64,4
G_f (kg/saat)	1,954	8,040	12,809	13,684

Litre başına motor gücü ise:

$$N_l = N_e / V_1 = 43,66 / 0,954 = 45,765 \text{ kW/l}$$

3. ISIL DENGE

3.1 Yakıt ile Motora İletilen Isı

Yakıt ile motora iletilen toplam ısı aşağıdaki gibi bulunur [2].

$$Q_0 = H_u G_f / 3.6 = 43930 G_f / 3.6 = 12203 G_f \quad (3.1)$$

Çizelge 3.1 : Yakıt ile motora iletilen toplam ısı.

n (rpm)	850	3700	6000	6500
G_f (kg/saat)	1,954	8,040	12,809	13,684
Q_0 (J/s)	23845	98118	156302	166992

3.2 Efektif İşin Isısı

Birim zamandaki efektif işin ısı olarak karşılığı Q_e :

$$Q_e = 1000 N_e \quad (3.2)$$

Çizelge 3.2 : Efektif işin ısısı.

n (rpm)	850	3700	6000	6500
Q_e (J/s)	7000	33133	43664	43851

3.3 Soğutucuya Verilen Isı Q_c

Soğutucuya verilen ısı aşağıdaki gibi hesaplanır. Burada C, 4 stroklu motorlarda orantı sabiti olup $C = 0,45 - 0,53$ arasında bir değer alır. Hesap yapılırken $C = 0,5$ olarak alınmıştır.

B silindir iç çapı olup $B = 7\text{cm}$ değerini alırken; $i = 4$ ise silindir sayısını göstermektedir. Ayrıca $m = 0,6 - 0,7$ dört stroklu motorlarda güç indeksi olup burada $n = 850$ rpm için $m = 0,6$ ve diğer hızlar için $m = 0,65$ olarak hesaplara katılmıştır [2].

$$Q_c = ciB^{1+2m}n^m (H_u - \Delta H_u) / (\alpha \Delta H_u) \quad (3.3)$$

Soğutucuya verilen ısı belirlenen her bir motor devri için aşağıdaki gibi hesaplanır.

$$n = 850$$

$$Q_c = 0,5 \times 4 \times 7^{1+2 \times 0,6} \times 850^{0,6} (43930 - 8665) / (0,86 \times 43930) = 7726 \text{ J/s}$$

$$n = 3200$$

$$Q_c = 0,5 \times 4 \times 7^{1+2 \times 0,65} \times 3700^{0,65} (43930 - 2476) / (0,96 \times 43930) = 36026 \text{ J/s}$$

$$n = 6000$$

$$Q_c = 0,5 \times 4 \times 7^{1+2 \times 0,65} \times 6000^{0,65} (43930 - 2476) / (0,96 \times 43930) = 49327 \text{ J/s}$$

$$n = 6500$$

$$Q_c = 0,5 \times 4 \times 7^{1+2 \times 0,65} \times 6500^{0,65} (43930 - 2476) / (0,96 \times 43930) = 51962 \text{ J/s}$$

Soğutucuya verilen ısı miktarı aşağıdaki çizelgede özet olarak her devir için gösterilmiştir.

Çizelge 3.3 : Soğutucuya verilen ısı.

n (rpm)	850	3700	6000	6500
$Q_c \text{ (J/s)}$	7726	36027	49328	51962

3.4 Egzoz Isısı Q_r

Egzoz ısısı aşağıdaki gibi hesaplanır [2].

$$Q_r = \left(\frac{G_f}{3,6} \right) \times \{ M_2 [(mc_V'')_{t_0}^{tr} + 8,315] t_r - M_1 [(mc_V)_{t_0}^{20} + 8,315] t_0 \} \quad (3.4)$$

$$n = 850$$

$$Q_r = (1,954/3,6) \times \{ 0,4952 \times [24,110 + 8,315] \times 591 - 0,4525 \times [20,775 + 8,315] \times 20 \} = 5008 \text{ J/s}$$

$$n = 3700$$

$$Q_r = (8,040/3,6) \times \{ 0,5360 \times [25,023 + 8,315] \times 730 - 0,5041 \times [20,775 + 8,315] \times 20 \} = 28448 \text{ J/s}$$

$$n = 6000$$

$$Q_r = (12,809/3,6) \times \{ 0,5360 \times [25,176 + 8,315] \times 767 - 0,5041 \times [20,775 + 8,315] \times 20 \} = 47946 \text{ J/s}$$

$$n = 6500$$

$$Q_r = (13,684/3,6) \times \{0,5360 \times [25,200 + 8,315] \times 773 - 0,5041 \times [20,775 + 8,315] \times 20\} = 51668 \text{ J/s}$$

Çizelge 3.4 : Egzoz ısısı.

n (rpm)	850	3700	6000	6500
Q _r (J/s)	5008	28448	47946	51668

Yukarıdaki hesaplarda kullanılmak üzere özgül ısılar aşağıda hesaplanmıştır.

$$t_r = T_r' - 273$$

Çizelge 3.5 : Egzoz gazlarının sıcaklığı.

n (rpm)	850	3700	6000	6500
T _r ' (K)	863	1003	1039	1045
t _r (°C)	591	730	767	773

$$n = 850 \text{ rpm}, \alpha = 0,86 \text{ ve } t_r = 591^\circ\text{C}$$

$$(mc_V'')_{t_0}^{500} = 23,707 + (23,867 - 23,707)0,01/0,05 = 23,739 \text{ KJ/(kmol der)}$$

500 °C'de $\alpha = 0,85$ ve $\alpha = 0,90$ için yanma ürünlerinin özgül ısıları 23,707 ve 23,867 aynı çizelgeden alınmıştır.

$$(mc_V'')_{t_0}^{600} = 24,113 + (24,284 - 24,113)0,01/0,05 = 24,147 \text{ KJ/(kmol der)}$$

600 °C'de $\alpha = 0,85$ ve $\alpha = 0,90$ için yanma ürünlerinin özgül ısıları 24,113 ve 24,284 aynı çizelgeden alınmıştır.

$t_c = 591^\circ\text{C}$ de atık gazların ortalama mol özgül ısısı;

$$(mc_V'')_{t_0}^{t_r} = 23,739 + (24,147 - 23,739)91/100 = 24,110 \text{ KJ/(kmol der)}$$

$$n = 3700 \text{ rpm}, \alpha = 0,96 \text{ ve } t_c = 730^\circ\text{C}$$

$$(mc_V'')_{t_0}^{700} = 24,868 + (25,021 - 24,868)0,01/0,05 = 24,899 \text{ KJ/(kmol der)}$$

700 °C'de $\alpha = 0,95$ ve $\alpha = 1$ için yanma ürünlerinin özgül ısıları 24,868 ve 25,021 aynı çizelgeden alınmıştır.

$$(mc_V'')_{t_0}^{800} = 25,280 + (25,441 - 25,280)0,01/0,05 = 25,312 \text{ KJ/(kmol der)}$$

800 °C'de $\alpha = 0,95$ ve $\alpha = 1$ için yanma ürünlerinin özgül ısıları 25,280 ve 25,441 aynı çizelgeden alınmıştır.

$t_c = 730^\circ\text{C}$ de atık gazların ortalama mol özgül ısısı;

$$(mc_V'')_{t_0}^{t_r} = 24,899 + (25,312 - 24,899)30/100 = 25,023 \text{ KJ}/(\text{kmol der})$$

$n = 6000 \text{ rpm}$, $\alpha = 0,96$ ve $t_r = 767^\circ\text{C}$

$t_r = 767^\circ\text{C}$ de atık gazların ortalama mol özgül ısısı;

$$(mc_V'')_{t_0}^{t_r} = 24,899 + (25,312 - 24,899)67/100 = 25,176 \text{ KJ}/(\text{kmol der})$$

$n = 6500 \text{ rpm}$, $\alpha = 0,96$ ve $t_r = 773^\circ\text{C}$

$t_r = 773^\circ\text{C}$ de atık gazların ortalama mol özgül ısısı;

$$(mc_V'')_{t_0}^{t_r} = 24,899 + (25,312 - 24,899)73/100 = 25,200 \text{ KJ}/(\text{kmol der})$$

$(mc_V)_{t_0}^{20} = 20,775 \text{ KJ}/\text{kmol der}$ ise taze havanın özgül ısısı olup taze havanın özgül ısısının sıcaklıkla değişim çizelgesinden $t_0 = T_0 - 273 = 20^\circ\text{C}$ için interpolasyon ile bulunmuştur.

3.5 Diğer Isılar

Kimyasal olarak yakıtın tam yanmamasından kaynaklanan ısı kaybı aşağıdaki gibi hesaplanır.

$$Q_{ic} = \Delta H_u \times G_f / 3,6 \quad (3.5)$$

Çizelge 3.6 : Diğer ısılar.

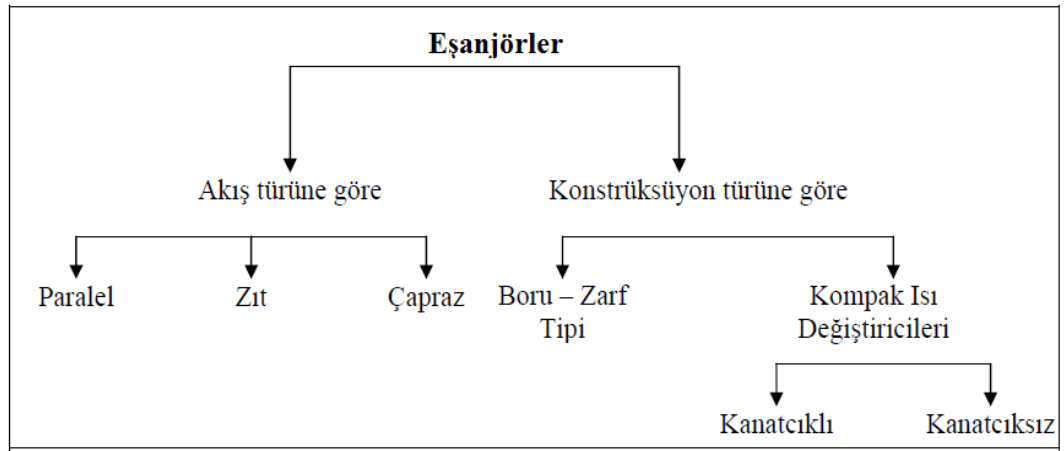
n (rpm)	850	3700	6000	6500
$Q_{ic} \text{ (J/s)}$	4703	5530	8809	9411

Geri kalan kayıplar Q_{etc} ise ışıınım vb. kayıplardır [2].

4. EŞANJÖR HESAPLARI VE TASARIMI

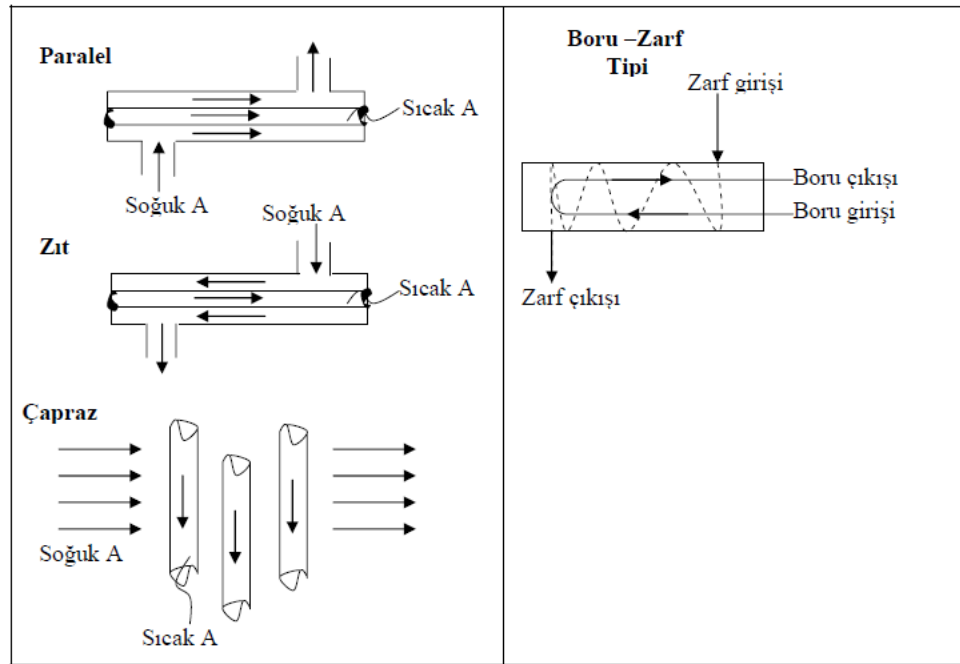
4.1 Eşanjör Çeşitleri

Eşanjörler farklı sıcaklıktaki akışkanlar arasında ısı alış verişinin gerçekleştiği cihazdır. Eşanjörler genel olarak aşağıdaki gibi sınıflandırılır [4].

Şekil 4.1 : Eşanjörlerin sınıflandırılması.

Bazı eşanjör çeşitleri aşağıdaki şekilde şematik olarak gösterilmiştir.

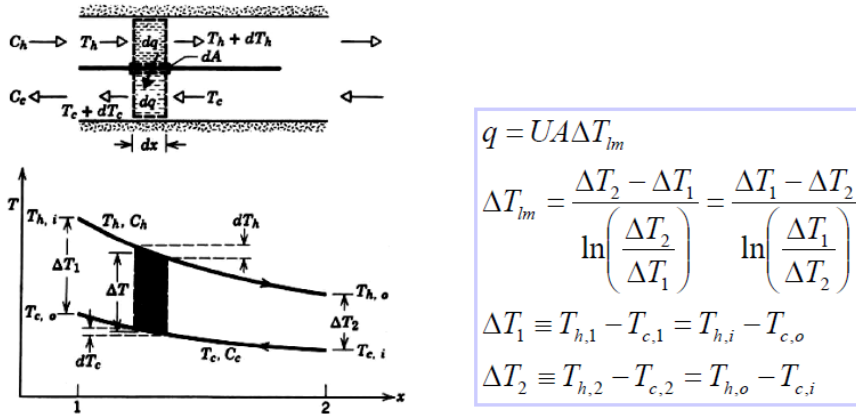

Şekil 4.2 : Isı değiştirgeci türlerine ait şematik gösterimler.

Burada zıt akışlı eşanjör tipi seçilip boyutlandırması ve gerekli hesaplar bu doğrultuda yapılmıştır.

4.1.1 Zıt akışlı eşanjör

Isı değiştirgeçlerinde soğuk ve sıcak akışkanlar aynı veya zıt yönde akabilir. Burada zıt yönde akışın olduğu ısı değiştirgeci seçilmiştir. Zıt akışlı eşanjörde akışkanlar karşıt boru sonlarından girerler, zıt yönde hareket eder ve karşıt boru sonlarından çıkarlar. Bu tür bir ısı değiştirgecinde soğuk akışkanın çıkış sıcaklığı, sıcak akışkanın çıkış sıcaklığını aşabilir. Aşağıda şematik olarak diferansiyel sıcaklık farkı ve sıcak ve soğuk akışkanların sıcaklık değişimi gösterilmiştir [5].

Şekil 4.3 : Karşıt akışlı ısı eşanjörü ve logaritmik ortalama sıcaklık farkı.

4.2 Motor Soğutma Suyu Pompası

Isı denkleminde:

Soğutucudan geçen suyun debisi $\dot{m}$ (kg/s) aşağıdaki gibi hesaplanır.

$$Q_c = \dot{m}_h \Delta T_m = \dot{m}_h (T_{hi} - T_{ho}) \quad (4.1)$$

Burada zorlanmış akış durumunda motora giren suyun sıcaklık farkı benzinli motorlarda genellikle $\Delta T_m = 6 - 12$ K arasındadır. Bu motorda ise $\Delta T_m = 10$ K olarak alınmıştır [2].

Suyun ortalama özgül ısı $c_h = 4201,4$ J/kg K .

Su debisi;

$$\dot{m}_h = \frac{Q_c}{c_h (T_{hi} - T_{ho})}$$

$$\dot{m}_h = \frac{49328}{4201,4 \times (90 - 80)} = 1,1741 \text{ kg/s}$$

Suyun hacimsel debisi ise;

$$\dot{m}_h = m \rho_1 \quad (4.2)$$

Burada suyun yoğunluğu $\rho_h = 1000 \text{ kg/m}^3$

$$m_h = \dot{m}_h / \rho_1$$

$$m_h = \frac{1,1741}{1000} = 0,0011741 \text{ m}^3/\text{s}$$

$m_h = 0,0011741 \text{ m}^3/\text{s}$ su pompasının motordan soğutma suyuna verilen ısıyı soğutabilmesi için gerekli hacimsel debidir. Bu değer motor suyu pompasının yeterli debiyi sağlayıp sağlamadığını kontrol etmek için kullanılabilir.

4.3 Motor Soğutma Suyu Eşanjörü

Soğutucuya verilen ısı en yüksek güç devrinde 49328 (J/s) olarak hesaplanmıştı. Hesaplanan bu ısıyı soğutmak için gerekli hesaplamalar yapılacaktır. Burada motor soğutma suyu sıcaklıkları aşağıdaki çizelgede verilmiştir. Ayrıca tatlı suda çalışacak bu motorun dış ortamdan aldığı suyun ortalama sıcaklığı ve yine ortama geri vereceği suyun sıcaklığı aynı çizelgede verilmiştir. Yapılan hesaplardan bu ısının soğutulması için gerekli olan eşanjör yüzey alanı ve pompa debisi hesaplanacaktır.

$$Q_c = 49328 \text{ (J/s)}.$$

Çizelge 4.1 : Motor soğutma suyu eşanjörü su sıcaklıkları.

	Soğutucuya Giriş T_{hi}	Soğutucudan çıkış T_{ho}	Ortalama Sıcaklık
Motor Soğ. Suyu Sıcaklıkları (°C)	90	80	$T_{hm} = 85$

Çizelge 4.2 : Motor soğutma suyu eşanjörü tatlı su sıcaklıkları.

	Soğutucuya Giriş T_{ci}	Soğutucudan çıkış T_{co}	Ortalama Sıcaklık
Tatlı Su Sıcaklıkları (°C)	20	32	$T_{cm} = 26$

Motor suyu çıkış sıcaklığı yani soğutucuya giren suyun sıcaklığı ise benzinli motorlarda $T_{hi} = 353 - 368$ K aralığındadır. Bu motorda motor suyu çıkış sıcaklığı motor verilerinden $T_{hi} = 90^{\circ}\text{C} = 363$ K olarak alınmıştır.

Soğuk su iç borulardan sıcak su dış borudan akmaktadır. Dış ortamdan alınan tatlı soğutma suyunun değerleri aşağıdaki şekilde verilmiştir. Burada suyun özgül ısısının sıcaklıkla değişimi göz ardı edebilecek kadar az olup yoğunluğunun değişimi hesaba katılmıştır.

Sıcaklık	Basınç	Özgül Hacim (m ³ /kg)	Buhar laşma Gizli Isısı	Özgül ısı (Kj/kgK)	Viskozite N.s/m ²	Termal		Prandtl Sayısı				
						İletkenlik Katsayısı W/m K						
						$\mu_f 10^6$	$\mu_g 10^6$					
T	P	$v_f 10^3$	V_g	h_{fg} kJ/kg	$C_{p,f}$	$C_{p,g}$	$k_f 10^3$	$k_g 10^3$	Pr_f	Pr_g		
K	(bar)											
273.15	0.00611	1.000	206.3	2502	4.217	1.854	1750	8.02	569	18.2	12.99	0.815
275	0.00697	1.000	181.7	2497	4.211	1.855	1652	8.09	574	18.3	12.22	0.817
280	0.00990	1.000	130.4	2485	4.198	1.858	1422	8.29	582	18.6	10.26	0.825
285	0.01387	1.000	99.4	2473	4.189	1.861	1225	8.49	590	18.9	8.81	0.833
290	0.01917	1.001	69.7	2463	4.184	1.864	1080	8.69	598	19.3	7.56	0.841
295	0.02617	1.002	51.94	2449	4.181	1.868	959	8.89	606	19.5	6.62	0.849
300	0.03531	1.003	39.13	2438	4.179	1.872	855	9.09	613	19.6	5.83	0.857
305	0.04712	1.005	29.74	2426	4.178	1.877	769	9.29	620	20.1	5.20	0.865
310	0.06221	1.007	22.93	2414	4.178	1.882	695	9.49	628	20.4	4.62	0.873
315	0.08132	1.009	17.82	2402	4.179	1.888	631	9.69	634	20.7	4.16	0.883
320	0.1053	1.011	13.98	2390	4.180	1.895	577	9.89	640	21.0	3.77	0.894
325	0.1351	1.013	11.06	2378	4.182	1.903	528	10.09	645	21.3	3.42	0.901
330	0.1719	1.016	8.82	2366	4.184	1.911	489	10.29	650	21.7	3.15	0.908
335	0.2167	1.018	7.09	2354	4.186	1.920	453	10.49	656	22.0	2.88	0.916
340	0.2713	1.021	5.74	2342	4.188	1.930	420	10.69	660	22.3	2.66	0.925
345	0.3372	1.024	4.683	2329	4.191	1.941	389	10.89	668	22.6	2.45	0.933
350	0.4163	1.027	3.846	2317	4.195	1.954	365	11.09	668	23.0	2.29	0.942
355	0.5100	1.030	3.180	2304	4.199	1.968	343	11.29	671	23.3	2.14	0.951
360	0.6209	1.034	2.645	2291	4.203	1.983	324	11.49	674	23.7	2.02	0.960
365	0.7514	1.038	2.212	2278	4.209	1.999	306	11.69	677	24.1	1.91	0.969
370	0.9040	1.041	1.861	2265	4.214	2.017	289	11.89	679	24.5	1.80	0.978
373.15	1.0133	1.044	1.679	2257	4.217	2.029	279	12.02	680	24.8	1.76	0.984
375	1.0815	1.045	1.574	2252	4.220	2.036	274	12.09	681	24.9	1.70	0.987
380	1.2849	1.049	1.337	2239	4.226	2.057	260	12.29	683	25.4	1.61	0.999
385	1.5233	1.053	1.142	2225	4.232	2.080	248	12.49	685	25.8	1.53	1.004
390	1.794	1.058	0.980	2212	4.239	2.104	237	12.69	686	26.3	1.47	1.013
400	2.455	1.067	0.731	2183	4.256	2.158	217	13.05	688	27.2	1.34	1.033
410	3.302	1.077	0.555	2153	4.278	2.221	200	13.42	688	28.2	1.24	1.054
420	4.370	1.088	0.425	2123	4.302	2.291	185	13.79	688	29.8	1.16	1.075
430	5.699	1.099	0.331	2091	4.331	2.369	173	14.14	685	30.4	1.09	1.10
440	7.333	1.110	0.261	2059	4.36	2.46	162	14.50	682	31.7	1.04	1.12
450	9.319	1.123	0.208	2024	4.40	2.56	151	14.85	678	33.1	0.99	1.14
460	11.71	1.137	0.167	1989	4.44	2.68	143	15.19	673	34.6	0.95	1.17
470	14.55	1.152	0.136	1951	4.48	2.79	136	15.54	667	36.3	0.92	1.20
480	17.90	1.167	0.111	1912	4.53	2.94	129	15.88	660	38.1	0.89	1.23
490	21.83	1.184	0.0922	1870	4.59	3.10	124	16.23	651	40.1	0.87	1.25
500	26.40	1.203	0.0766	1825	4.66	3.27	118	16.59	642	42.3	0.86	1.28
510	31.66	1.222	0.0631	1779	4.74	3.47	113	16.95	631	44.7	0.85	1.31
520	37.70	1.244	0.0525	1730	4.84	3.70	108	17.33	621	47.5	0.84	1.35
530	44.58	1.268	0.0445	1679	4.95	3.96	104	17.72	608	50.6	0.85	1.39
540	52.38	1.294	0.0375	1622	5.08	4.27	101	18.1	594	54.0	0.86	1.43
550	61.19	1.323	0.0317	1564	5.24	4.64	97	18.6	580	58.3	0.87	1.47
560	71.08	1.355	0.0269	1499	5.43	5.09	94	19.1	563	63.7	0.90	1.52
570	82.16	1.392	0.0228	1429	5.68	5.67	91	19.7	548	76.7	0.94	1.59
580	94.51	1.433	0.0193	1353	6.00	6.40	88	20.4	528	76.7	0.99	1.68
590	108.3	1.482	0.0163	1274	6.41	7.35	84	21.5	513	84.1	1.05	1.84
600	123.5	1.541	0.0137	1176	7.00	8.75	81	22.7	497	92.9	1.14	2.15
610	137.3	1.612	0.0115	1068	7.85	11.1	77	24.1	467	103	1.30	2.60
620	159.1	1.705	0.0094	941	9.35	15.4	72	25.9	444	114	1.52	3.46
625	169.1	1.778	0.0085	858	10.6	18.3	70	27.0	430	121	1.65	4.20
630	179.7	1.856	0.0075	781	12.6	22.1	67	28.0	412	130	2.0	4.8
635	190.9	1.935	0.0066	683	16.4	27.6	64	30.0	392	141	2.7	6.0
640	202.7	2.075	0.0057	560	26	42	59	32.0	367	155	4.2	9.6
645	215.2	2.351	0.0045	361	90	—	54	37.0	331	178	12	26
647.3°	221.2	3.170	0.0032	0	∞	∞	45	45.0	238	238	∞	∞

Şekil 4.4 : Suyun özelliklerinin sıcaklıkla değişimi.

Suyun özelliklerinin sıcaklıkla değişim şekilde yukarıda verilmiştir. Burada suyun sıcaklık ile değişen ısıl iletkenlik katsayısı k (W/m K), vizkozite μ (N.s/m²) ve prandlt sayısı p_r 'dir. Bu değerler suyun özellikleri çizelgesinden enterpolasyonla hesaplanmıştır [6].

Çizelge 4.3 : Motor soğutma suyu eşanjöründe suyun özellikleri.

	26 °C 'deki suyun değerleri	85°C 'deki suyun değerleri
c_p (J/kg K)	4179,4	4201,4
ρ (kg/m ³)	997	968
k (W/m K)	0,6116	0,6728
μ (N. s/m ²)	876×10^{-6}	$331,6 \times 10^{-6}$
p_r	5,988	2,068

Eşanjördeki tatlı soğutma suyunun sıcaklıkları aşağıda verilmiştir. Tatlı suyun motor suyu soğutma eşanjöründen 32°C’de çıktığını düşünürsek tatlı su debisi aşağıdaki gibi hesaplanır.

Çizelge 4.4 : Motor sogutma suyu eşanjörü logaritmik ortalama sıcaklık farkı.

	Soğutucuya Giriş T_{ci}	Soğutucudan çıkış T_{co1}	Logaritmik ort. sıcaklık farkı
Tatlı Su Sıcaklıkları (°C)	20	32	$T_{lm} = 60$

$$Q_c = \dot{m}_c c_c (T_{co} - T_{ci})$$

$$\dot{m}_c = \frac{Q_c}{c_c (T_{co1} - T_{ci})}$$

$$\dot{m}_c = \frac{49328}{4179,4 \times (32 - 20)} = 0,9856 \text{ kg/s}$$

Suyun hacimsel debisi ise;

$$\dot{m}_c = m_c \rho_{26}$$

$$m_c = \dot{m}_c / \rho_{26}$$

$$m_c = \frac{0,9856}{997} = 0,0009865 \text{ m}^3/\text{s}$$

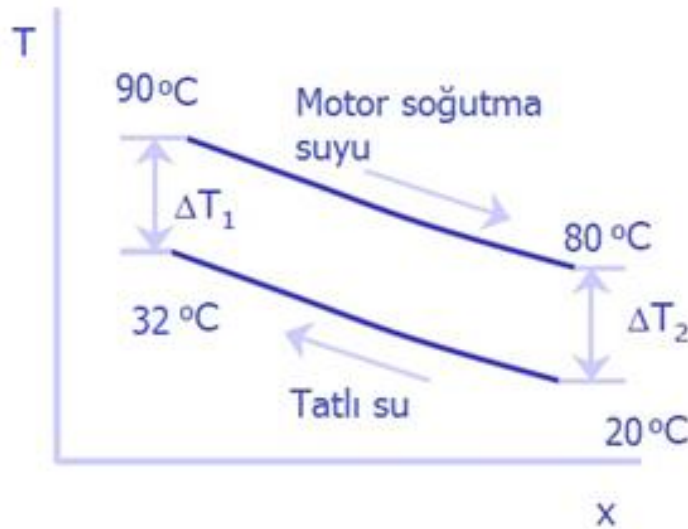
$m_c = 0,0009865 \text{ m}^3/\text{s}$ tatlı su pompasının motordan soğutma suyuna verilen ısıyı soğutabilmesi için gerekli hacimsel debidir.

Zıt akışlı eş merkezli ısı değiştirgecinin iç çapı D_i ve dış çapı D_o dizayn ve üretilebilirlik göz önüne alınarak aşağıdaki gibi seçilmiştir. Ayrıca motor soğutma suyu eşanjöründe $\delta_1 = 3 \text{ mm}'$ lik çelik boru kullanılmıştır.

Çizelge 4.5 : Motor soğutma suyu eşanjör boru çapları.

Eşanjör iç çap D_i	Eşanjör dış çap D_o
25 mm	45 mm

Motor soğutma suyu ve tatlı suyun eşanjöre giriş ve çıkış sıcaklıkları aşağıdaki şekilde belirtilmiş olup logaritmik ortalama sıcaklık farkı aşağıdaki gibi hesaplanmıştır.

Şekil 4.5 : Motor soğutma suyu için zıt akışlı eşanjör.

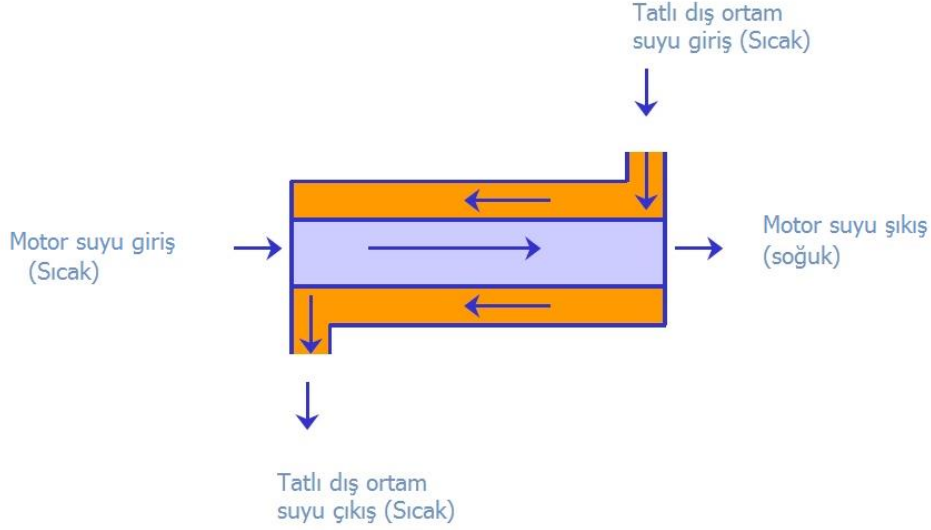
$$\Delta T_{lm} = \frac{\Delta T_2 - \Delta T_1}{\ln\left(\frac{\Delta T_2}{\Delta T_1}\right)} \quad (4.3)$$

$$\Delta T_1 = 90 - 32 = 58 \text{ } ^\circ\text{C}$$

$$\Delta T_2 = 80 - 20 = 60 \text{ } ^\circ\text{C}$$

$$\Delta T_{lm} = \frac{60 - 58}{\ln\left(\frac{60}{58}\right)} = 60 \text{ } ^\circ\text{C}$$

$$\Delta T_{lm} = 60 \text{ } ^\circ\text{C}$$

Şekil 4.6 : Motor soğutma suyu eşanjörü şematik gösterimi

Bu veriler ışığında gerekli ısı değiştirgeci uzunluğu aşağıdaki gibi hesaplanır.

$$Q_c = U \cdot A \cdot \Delta T_{lm} \quad (4.4)$$

$$A = \pi D_i L \quad (4.5)$$

Burada U ($W/m^2 K$) ısı iletim katsayısı olup aşağıda hesaplama şekli verilmiştir.

$$U = \frac{1}{\left(\frac{1}{h_i} + \frac{\delta_1}{\lambda_1} + \frac{1}{h_o}\right)} \quad (4.6)$$

Burada da h_o ($W/m^2 K$) motor suyundan soğutucu duvarına ısı iletim katsayısı, h_i ($W/m^2 K$) tatlı sudan soğutucu duvarına ısı iletim katsayısı, δ_1 (m) soğutucu duvarı kalınlığı ve λ_1 ($W/m^2 K$) soğutucu duvar malzemesi ısı iletkenlik katsayısıdır. Genelde hesaplarda ortadaki terim göz ardı edilir.

$$U = \frac{1}{\left(\frac{1}{h_i} + \frac{1}{h_o}\right)}$$

$$Re_D = \frac{\rho u_m D}{\mu} \quad (4.7)$$

$$\dot{m} = \rho A u_m \quad (4.8)$$

$$Re_D = \frac{4\dot{m}_c}{\pi D_i \mu} \quad (4.9)$$

Burada ρ akışkan yoğunluğu, u_m boru kesitalanında ortalama akışkan hızı, D boru çapı ve μ akışkan viskozitesidir. Reynold sayısı atalet ve viskoz kuvvetlerin oranıdır ve akışın laminar yada türbülanslı oluşu bu oranın aldığı değerle belirlenebilir. Re aşağıdaki değerlerin arasında yer alıyor ise akış geçiş bölgesindedir.

Çizelge 4.6 : Reynold Sayısı.

Re < 2300	Re > 10000
Laminar akış	Türbülanslı akış

$$Re_D = \frac{4\dot{m}_c}{\pi D_i \mu} = \frac{4 \times 0,9856}{\pi \times 0,025 \times 876 \times 10^{-6}} = 57301,6$$

Re = 57301,6 > 10000 olup akış türbülanslıdır.

Nusselt sayısı;

$$Nu_D = \frac{hD}{k} \quad (4.10)$$

Burada h ısı transfer katsayısıdır. Nusselt sayısı yüzeydeki boyutsuz sıcaklık gradyeni gösterir. Laminar akışta Nusselt sayısı sabittir fakat türbülanslı akışta Reynold sayısı ve Prandtl sayısının bir fonksiyonudur [3].

Çizelge 4.7 : Nusselt sayısı.

Bağıntı	Koşullar
$Nu_D = 4.36$	Laminar, sabit $\dot{q}$, $p_r > 0,6$
$Nu_D = 3.66$	Laminar, sabit yüzeysıcaklığı, $p_r > 0,6$
$Nu_D = 0,023 Re_D^{4/5} p_r^n$	Türbülanslı, $0,6 < p_r < 160$, $Re > 10000$, $L/D > 10$, ısıtma için $n = 0,4$, soğutma için $n = 0,3$

$$Nu_D = 0,023 Re_D^{4/5} p_r^n \quad (4.11)$$

$$Nu_D = 0,023 \times 57301,6^{4/5} \times 5,988^{0,4} = 301$$

h_i (W/m² K) tatlı sudan soğutucu duvarına ısı iletim katsayısı;

$$h_i = Nu_D \frac{k}{D_i}$$

$$h_i = 301 \times \frac{0,6116}{0,025} = 7364 \text{ W/m}^2 \text{ K}$$

$$h_i = 7364 \text{ W/m}^2 \text{ K}$$

Motor soğutma suyu boru dışından aktığı için hidrolik çap değeri göz önüne alınır.

$$D_h = \frac{4 \left(\frac{\pi}{4} \right) (D_o^2 - D_i^2)}{\pi D_o + \pi D_i} = D_o - D_i \quad (4.12)$$

$$D_h = D_o - D_i = 0,045 - 0,031 = 0,014 \text{ m}$$

$$Re_D = \frac{\rho u_m D_h}{\mu} = \frac{\rho (D_o - D_i)}{\mu} \frac{\dot{m}_h}{\rho \pi (D_o^2 - D_i^2)/4} \quad (4.13)$$

$$Re_D = \frac{4 \dot{m}_h}{\pi (D_o + D_i) \mu} = Re_D = \frac{4 \times 1,1741}{\pi (0,045 + 0,031) \times 331,6 \times 10^{-6}} = 59318,1$$

$Re = 59318,1 > 10000$ olup akış türbülanslıdır.

Yine laminar akışta Nusselt sayısı sabittir fakat türbülanslı akışta Reynold sayısı ve Prandtl sayısının bir fonksiyonudur. Motor suyu soğutulduğu için soğutma için $n = 0,3$ kullanılır.

$$Nu_D = 0,023 Re_D^{4/5} Pr^n$$

$$Nu_D = 0,023 \times 59318,1^{4/5} \times 2,068^{0,3} = 188,3$$

h_o (W/m² K) motor suyundan soğutucu duvarına ısı iletim katsayısı;

$$h_o = Nu_D \frac{k}{D_h}$$

$$h_o = 188,3 \times \frac{0,6728}{0,014} = 9049 \text{ W/m}^2 \text{ K}$$

$$h_o = 9049 \text{ W/m}^2 \text{ K}$$

Daha önce de bahsedildiği gibi iletme ait terim genellikle ihmal edilir, bu durumda karma ısı iletim katsayısı;

$$U = \frac{1}{\left(\frac{1}{h_i} + \frac{1}{h_o}\right)} = U = \frac{1}{\left(\frac{1}{7364} + \frac{1}{9049}\right)} = 4060 \text{ W/m}^2 \text{ K}$$

$$U = 4060 \text{ W/m}^2 \text{ K}$$

Buradan gerekli boru uzunluğu L olup aşağıdaki gibi hesaplanır [3].

$$Q_c = U A \Delta T_{lm} = U (\pi D_i L) \Delta T_{lm} \quad (4.14)$$

$$A = \pi D_i L$$

$$L = \frac{Q_c}{U (\pi D_i) \Delta T_{lm}} = \frac{49328}{4060 (\pi 0,025) 60} = 2,57 \text{ m} \quad (4.15)$$

$$L = 2,5 \text{ m}$$

Yeterli yer olmaması nedeni ile boru uzunluğu düz 2,5 m'lik bir boru yerine makina dairesinin şekli ve kısıtlar göz önüne alınarak tasarımda bu uzunluk daha efektif bir biçimde kullanılacaktır.

Eşanjör boyutunun 0,5 m olduğunu varsayarsak boru sayısı $n = 5$ olarak hesaplanır.

$$n = \frac{L}{0,5} = \frac{2,5}{0,5} = 5$$

4.4 Egzoz Gazları için Eşanjör

Egzoz verilen ısı daha önce $Q_r = 47946 \text{ (J/s)}$ olarak hesaplanmıştı. Egzoz gazlarını soğutacak bir eşanjör için gerekli hesaplamalar aşağıdaki gibi yapılır.

Egzoz gazı debisini bulmak için motorun bu devirdeki yakıt tüketimini bilinmeli ve hava yakıt oranı kullanılarak toplam egzoz gazı debisi $m_{\text{egzoz}} \text{ (kg/s)}$ bulunabilir.

Daha önce saatte yakıt tüketimi motor ana parametreleri bulunurken her bir devir için hesaplanmıştı. Maksimum güç noktasında bu değer aşağıdaki gibidir. Ayrıca daha önce hesaplanan hava yakıt oranı l_0 da havanın debisi bulunurken kullanılmıştır [7,8].

$$G_f = 12,809 \text{ kg/saat} = 12,809 / 3600 = 3,56 \times 10^{-3} \text{ kg/s}$$

$$m_{\text{yakıt}} = 12,809 / 3600 = 3,56 \times 10^{-3} \text{ kg/s}$$

$$l_0 = 14,957 \frac{\text{kg hava}}{\text{kg yakıt}}$$

$$l_0 = \frac{m_{hava}}{m_{yakıt}} = \frac{m_{hava}}{3,56 \times 10^{-3}} = 14,957$$

$$m_{hava} = 0,053247 \text{ kg/s}$$

$$m_{egzoz} = m_{hava} + m_{yakıt} = 0,053247 + 3,56 \times 10^{-3} = 0,056807 \text{ kg/s}$$

Egzoz gazlarının debisi $\dot{m}_{egzoz} = 0,056807 \text{ kg/s}$ olarak hesaplanır.

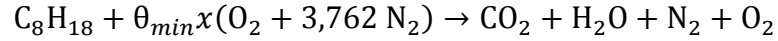
Egzoz gazların sıcaklığı daha önce her bir motor devri için bulunmuştu. Hesaplarda maksimum güçteki sıcaklık kullanılacaktır.

$$T_r' = 1039K, \quad t_r = 767^\circ C$$

$$T_{egzoz} = 767^\circ C$$

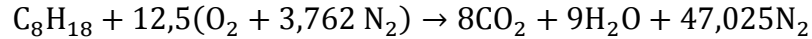
4.4.1 Egzoz gazının termofiziksel özellikleri

Egzoz gazlarının termofiziksel özellikleri eşanjör tasarlarken kullanılacaktır [7,8]. Aşağıda egzoz gazlarının her birinin mol oranları hesaplanmıştır. Hava fazlalık katsayısı $\alpha = 0,96$ bu hesaplarda 1 olarak alınmıştır.

$$\theta_{min} = c + 0,25xh = 8 + 0,25 \times 18 = 12,5$$

Yakıttaki karbon sayısı c ve hidrojenin sayısı h'dir. Denklem aşağıdaki gibi düzenlenir.

Hava yakıt oranı ise daha önce hesaplanmış olup aşağıdaki gibidir.

$$l_0 = 14,9 \frac{\text{kg hava}}{\text{kg yakıt}}$$

Bu özelliklere dayanarak ve maksimum güç noktasında (6000 devir) egzoz gazı değerleriyle yani; $T_{egzoz} = 767^\circ C$ ve EK A [9]'daki çizelgedeki bilgiler enterpolasyonla bu sıcaklık için bulunup aşağıda yapılan hesaplamalarla egzoz gazının termodinamik özellikleri bulunur [8,10].

Çizelge 4.8 : Egzoz gazının termodinamik özellikleri.

	CO ₂	H ₂ O	N ₂	Egzoz
M	44,0098	18,1520	28,0134	
N	8	9	47,025	
c _p (J/kg K)	1244,4	2320	1175	1290,4
ρ (kg/m ³)	0,5166	0,2111	0,3288	0,3544
k (W/m K)	0,0731188	0,1026	0,067921	0,07201
μ (N. s/m ²)	0,000042396	0,000039128	0,00004267	0,000042301
v (m ² /s)	0,000082071	0,00018534	0,00013158	0,0001268
p _r	0,7218	0,8857	0,7384	0,7483

Egzoz gazının termofiziksel özellikleri aşağıdaki gibi bulunur [7].

$$c_{p-egzoz} = \frac{\sum M_i x_{N_{xi}} c_{pi}}{\sum M_i x_{N_{xi}}} = \frac{2351825,5}{1832,78} = 1290,4$$

$$\rho_{egzoz} = \frac{\sum M_i x_{N_{xi}} \rho_i}{\sum M_i x_{N_{xi}}} = \frac{701,1}{1832,78} = 0,3544$$

$$k_{egzoz} = \frac{\sum M_i x_{N_{xi}} k_i}{\sum M_i x_{N_{xi}}} = \frac{128,4}{1832,78} = 0,07201$$

$$\mu_{egzoz} = \frac{\sum M_i x_{N_{xi}} \mu_i}{\sum M_i x_{N_{xi}}} = \frac{0,0800562}{1832,78} = 0,000042301$$

$$v_{egzoz} = \frac{\sum M_i x_{N_{xi}} v_i}{\sum M_i x_{N_{xi}}} = \frac{0,2532961}{1832,78} = 0,0001268$$

4.4.2 Egzoz eşanjörü soğutma suyu pompası

Soğutucudan geçen suyun debisi $\dot{m}$ (kg/s) aşağıdaki gibi hesaplanır.

$$Q_r = \dot{m} c_c \Delta T_m = \dot{m} c_c (T_{co} - T_{ci})$$

Burada zorlanmış akış durumunda egzoz eşanjörüne giren suyun sıcaklık farkı $\Delta T_m = 6$ K olarak seçilmiştir. Suyun ortalama özgül ısısı $c_c = 4179,4$ J/kg K bir sonraki adımda 26 °C için hesaplanmıştır.

Su debisi;

$$\dot{m}_c = \frac{Q_r}{c_c(T_{co} - T_{ci})}$$
$$\dot{m}_c = \frac{47946}{4179,4 \times (26 - 20)} = 1,912 \frac{\text{kg}}{\text{s}}$$
$$\dot{m}_c = 1,912 \frac{\text{kg}}{\text{s}}$$

Suyun hacimsel debisi ise;

$$\dot{m}_c = m \rho_{30}$$

Burada suyun yoğunluğu $\rho_{26} = 998 \text{ kg/m}^3$

$$m_c = \dot{m}_c / \rho_{30}$$
$$m_c = \frac{1,912}{998} = 0,001916 \text{ m}^3/\text{s}$$

$m_c = 0,001916 \text{ m}^3/\text{s}$ tatlı su pompasının egzozdan eşanjöre verilen ısıyı soğutabilmesi için gerekli hacimsel debidir.

4.4.3 Egzoz gazları eşanjörü boyutları

Dışarıdan tatlı su kaynağından alınan su ayrı bir hatla bu eşanjöre yollanmıştır. Burada sıcak egzoz gazları iç borulardan soğuk tatlı dış ortam suyu ise dış borudan geçmektedir.

Egzoz gazı debisi daha önce $\dot{m}_{\text{egzoz}} = 0,056807 \text{ kg/s}$ olarak ve tatlı su soğutma suyunun debisi ise daha önce $\dot{m}_c = 1,912 \text{ kg/s}$ olarak hesaplanmıştı.

Eşanjördeki tatlı soğutma suyunun sıcaklıkları aşağıda verilmiştir. Tatlı suyun motor suyu soğutma eşanjöründen 26°C 'de çıktığı düşünülerek tatlı su debisi yukarıda hesaplanmıştı.

Çizelge 4.9 : Egzoz eşanjörü logaritmik ortalama sıcaklık farkı.

	Soğutucuya Giriş T_{ci}	Soğutucudan çıkış T_{co}	Logaritmik ortalama sıcaklık
Tatlı Su Sıcaklıkları ($^\circ\text{C}$)	20	26	$T_{lm} = 308$

Egzoz gazlarını soğutmak için dışardan tatlı su kaynağından alınan suyun 20 °C ve eşanjörden çıkış sıcaklığının ise 26 °C derece olarak alınıp boyutlandırma bu değerlere göre yapılmıştır [10].

Çizelge 4.10 : Su ve egzoz gazının özellikleri.

	23°C' deki suyun değerleri	$T_{egzoz-i} = 767^{\circ}\text{C}$ 'deki egzoz gazı
c_p (J/kg K)	4181	1290,4
ρ (kg/m ³)	998	0,3544
k (W/m K)	0,606	0,07201
μ (N.s/m ²)	959×10^{-6}	0,000042301
γ (m ² /s)		0,0001268
Pr	6,62	0,7483

Egzoz gazı çıkış sıcaklığını bulalım. Egzoz ile verilen ısı daha önce $Q_r = 47946$ (J/s) olarak hesaplanmıştı.

$$\dot{m}_{egzoz} = 0,056807 \text{ kg/s}$$

$$T_{egzoz-i} = 767^{\circ}\text{C}$$

$$Q_r = \dot{m}_{eg} c_{p-eg} (T_{eg-i} - T_{eg-o})$$

$$47946 = 0,056807 \times 1283,2 (767 - T_{eg-o})$$

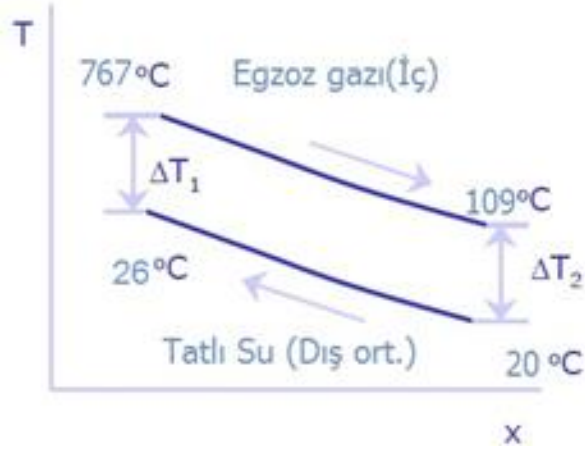
$$T_{eg-o} = 109^{\circ}\text{C}$$

Zıt akışlı eş merkezli ısı değiştirgecinin iç çapı D_i ve dış çapı D_o dizayn ve üretilebilirlik göz önüne alınarak aşağıdaki gibi seçilmiştir.

Çizelge 4.11 : Egzoz eşanjörü boru çapları.

Eşanjör iç çap D_i	Eşanjör dış çap D_o
20 mm	40 mm

Egzoz gazının ve tatlı suyun eşanjöre giriş ve çıkış sıcaklıkları aşağıdaki şekilde belirtilmiş olup logaritmik ortalama sıcaklık farkı aşağıdaki gibi hesaplanmıştır.

Şekil 4.7 : Egzoz eşanjörü sıcaklıkları.

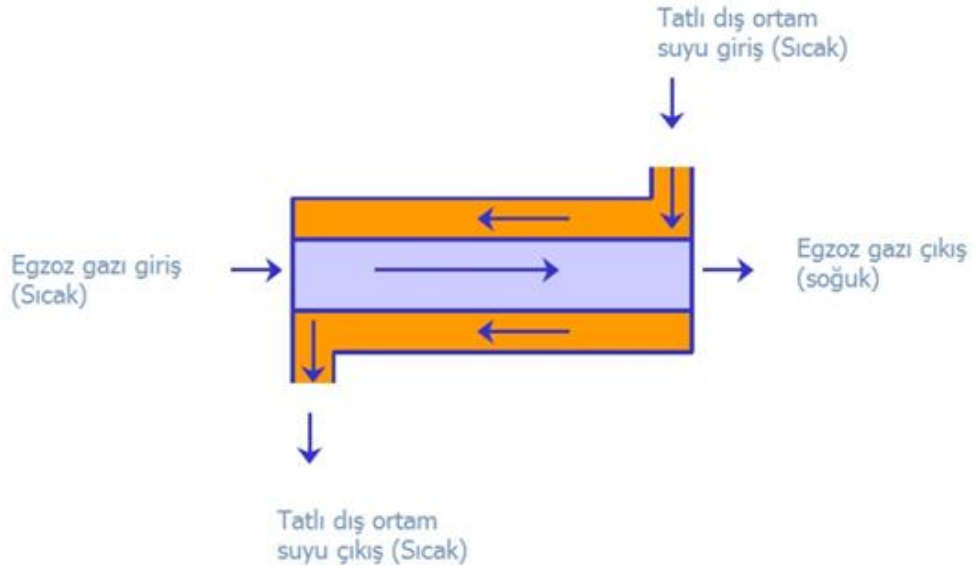
$$\Delta T_{lm} = \frac{\Delta T_1 - \Delta T_2}{\ln\left(\frac{\Delta T_1}{\Delta T_2}\right)}$$

$$\Delta T_1 = 767 - 26 = 741 \text{ } ^\circ\text{C}$$

$$\Delta T_2 = 109 - 20 = 89 \text{ } ^\circ\text{C}$$

$$\Delta T_{lm} = \frac{741 - 89}{\ln\left(\frac{741}{89}\right)} = 308 \text{ } ^\circ\text{C}$$

$$\Delta T_{lm} = 308 \text{ } ^\circ\text{C}$$

Şekil 4.8 : Egzoz gazı eşanjörü şematik gösterimi

Bu veriler ışığında gerekli ısı değiştirgeci uzunluğu aşağıdaki gibi hesaplanır.

$$Q_r = UA \Delta T_{lm}$$

$$A = \pi D_i L$$

Burada $U(W/m^2 K)$ ısı iletim katsayısı olup aşağıda hesaplama şekli verilmiştir.

$$U = \frac{1}{\left(\frac{1}{h_i} + \frac{\delta_1}{\lambda_1} + \frac{1}{h_o}\right)}$$

Burada da $h_i(W/m^2 K)$ egzoz gazlarından soğutucu duvarına ısı iletim katsayısı, $h_o(W/m^2 K)$ tatlı sudan soğutucu duvarına ısı iletim katsayısı, $\delta_1(m)$ soğutucu duvarı kalınlığı ve $\lambda_1(W/m^2 K)$ soğutucu duvar malzemesi ısı iletkenlik katsayısıdır.

Egzoz manifoldunun çapı $D_{egzoz} = 20 \text{ mm}$ olarak alınmıştır [6].

$$Re_D = \frac{\rho u_m D}{\mu}$$

$$\dot{m} = \rho A u_m$$

$$Re_D = \frac{4\dot{m}_{eg}}{\pi D_i \mu}$$

Reynolds sayısı,

$$Re_D = \frac{4\dot{m}_{eg}}{\pi D_i \mu} = \frac{4 \times 0,056807}{\pi \times 0,02 \times 0,000042301} = 85493,2$$

$Re = 85493,2 > 10000$ olup akış türbülanslıdır.

Soğutma suyu eşanjöründe pürüzsüz yüzede türbülanslı akış için Nusselt sayısını bulurken Dittus – Boelter denklemi kullanılmıştır. Dittus – Boelter denklemi:

$$Nu_D = 0,023 Re_D^{\frac{4}{5}} p_r^n$$

Burada ise pürüzlülük ve egzoz gazlarından kaynaklanan iç duvardaki kurum oluşumu da göz önüne alınarak Nusselt sayısını Gnielinski korelasyonu kullanılarak aşağıdaki gibi hesaplanır [9,11].

$$Nu_D = \frac{\left(\frac{f}{8}\right) (Re_D - 1000) p_r}{1 + 12,7 \left(\frac{f}{8}\right)^{\frac{1}{2}} \left(p_r^{\frac{2}{3}} - 1\right)} \quad (4.16)$$

Gnielinski korelasyonunun geçerli olduğu şartlar;

$$0,5 < p_r < 2000$$

$$3000 < Re_D < 5 \times 10^6$$

Ayrıca sürtünme faktörü moody diyagramından yada aşağıdaki formülden bulunur [11].

$$f = (0,790 \ln Re_D - 1,64)^{-2} \quad (4.17)$$

$$f = (0,790 \ln(85493,2) - 1,64)^{-2} = 0,018605$$

$$Nu_D = \frac{\left(\frac{0,018605}{8}\right) (85493,2 - 1000) \times 0,7483}{1 + 12,7 \left(\frac{0,018605}{8}\right)^{\frac{1}{2}} \left(0,7483^{\frac{2}{3}} - 1\right)} = 164,8$$

$$Nu_D = \frac{h_i \times d}{k}$$

Olduğu için iç taraftaki (egzoz gazı tarafı) ısı taşınım katsayısı,

$$h_i = \frac{Nu_D k}{d} = \frac{164,8 \times 0,07201}{0,020} = 593,3 \text{ W/m}^2 \text{ K}$$

Dış ortam suyundan soğutucu duvarına ısı iletim katsayısını h_o (W/m² K) bulmak için ise, dış ortam soğutma suyunun boru dışından aktığı için hidrolik çap değeri göz önüne alınır. İç borunun cidar kalınlığı $\delta_1 = 3\text{mm}$ olarak alınmıştır.

$$D_h = \frac{4 \left(\frac{\pi}{4}\right) (D_o^2 - D_{id}^2)}{\pi D_o + \pi D_{id}} = D_o - D_i$$

$$D_h = D_o - D_{id} = 0,040 - 0,026 = 0,014 \text{ m}$$

$$Re_D = \frac{\rho u_m D_h}{\mu} = \frac{\rho (D_o - D_{id})}{\mu} \frac{\dot{m}_c}{\rho \pi (D_o^2 - D_{id}^2) / 4}$$

$$\dot{m}_c = 1,912 \text{ kg/s}$$

$$Re_D = \frac{4 \dot{m}_c}{\pi (D_o + D_{id}) \mu} = Re_D = \frac{4 \times 1,912}{\pi (0,040 + 0,026) \times 959 \times 10^{-6}} = 38462,3$$

$Re = 38462,3 > 10000$ olup akış türbülanslıdır [5].

Burada Nusselt sayısını Gnielinski korelasyonu kullanılarak aşağıdaki şekilde hesaplanır.

$$Nu_D = \frac{\left(\frac{f}{8}\right) (Re_D - 1000) p_r}{1 + 12,7 \left(\frac{f}{8}\right)^{\frac{1}{2}} \left(p_r^{\frac{2}{3}} - 1\right)}$$

Gnielinski korelasyonunun geçerli olduğu şartlar;

$$0,5 < p_r < 2000$$

$$3000 < Re_D < 5 \times 10^6$$

Ayrıca sürtünme faktörü moody diyagramından yada aşağıdaki formülden bulunur [11].

$$f = (0,790 \ln Re_D - 1,64)^{-2}$$

$$f = (0,790 \ln(38462,3) - 1,64)^{-2} = 0,022274$$

$$Nu_D = \frac{\left(\frac{0,022274}{8}\right) (38462,3 - 1000) \times 6,62}{1 + 12,7 \left(\frac{0,022274}{8}\right)^{\frac{1}{2}} \left(6,62^{\frac{2}{3}} - 1\right)} = 256,5$$

$$Nu_D = \frac{h_o \times D_h}{k}$$

Olduğu için dış taraftaki(dış ortam suyu) ısı taşınım katsayısı,

$$h_o = \frac{Nu_D k}{D_h} = \frac{256,5 \times 0,606}{0,014} = 11100,7 \text{ W/m}^2 \text{ K}$$

$$h_o = 11100,7 \frac{\text{W}}{\text{m}^2}$$

$\delta_1 = 3 \text{ mm}'$ lik çelik borular hem motor soğutma suyu hem de egzoz eşanjöründe kullanılmıştır.

Çeliğin ısıl iletkenlik katsayısı $k = 50 \text{ W/m K}$ [4] olup boru uzunluğu aşağıdaki gibi hesaplanır.

$$Q_r = \frac{\Delta T_{lm}}{\frac{1}{2\pi r_i L h_i} + \frac{\ln(r_o/r_i)}{2\pi k L} + \frac{1}{2\pi r_o L h_o}} = U A \Delta T_{lm} \quad (4.18)$$

Eğer toplam ısı iletim katsayısı U_i iç çap için hesaplanırsa, $A_i = 2\pi r_i L$ olduğundan ısı iletim katsayısı aşağıdaki şekli alır [9].

$$U_i = \frac{1}{\frac{1}{h_i} + \frac{r_i}{k} \ln(r_o/r_i) + \frac{r_i}{r_o} \frac{1}{h_o}} \quad (4.19)$$

$$U_i A_i = U_o A_o = \frac{1}{R} \quad (4.20)$$

$$Q_r = U_i A_i \Delta T_{lm} = U_i (\pi D_i L) \Delta T_{lm} \quad (4.21)$$

$$A_i = \pi D_i L$$

$$L = \frac{Q_r}{U_i (\pi D_i) \Delta T_{lm}} \quad (4.22)$$

$$U_i = \frac{1}{\frac{1}{593,3} + \frac{0,020}{50} \ln(0,024/0,020) + \frac{0,020}{0,026} \frac{1}{11100,7}} = 537,7 \text{ W/m}^2 \text{ K}$$

$$L = \frac{47946}{537,7 (\pi 0,020) 308} = 4,6 \text{ m}$$

$$L = 4,56 \text{ m}$$

Eşanjör boyunun 0,5 m olduğunu varsayarsak boru sayısı,

$$n = \frac{L}{0,5} = \frac{4,6}{0,5} = 9$$

Yeterli yer olmaması nedeni ile boru uzunluğu tek bir 4,6 m'lik bir boru yerine makina dairesinin şekli ve kısıtlar göz önüne alınarak tasarımda bu uzunluk daha efektif bir biçimde kullanılacaktır. Birbirine paralel $n = 9$ adet borudan oluşan bir eşanjör dizayn edilmiştir.

Buradan görüleceği gibi daha önce motor soğutma suyu eşanjör dizaynında ihmal edilen cidar rezistansı doğru bir yaklaşımdır. Eşanjör cidarı için kalınlığı 4mm olan çelik seçilmiştir.

5. GÜC AKTARMA SİSTEMİ TASARIMI

5.1 Marin Şanzımanı Seçimi

Şanzıman için giriş gücü, maksimum giriş devri ve redüksiyon oranı göz önüne alınarak seçim yapılmıştır. Kullanılan motorun benzinli ve yüksek devirde çalışan bir motor olmasından dolayı şanzımanın maksimum giriş devri önem kazanmıştır. Teknenin daha sonra da gösterileceği gibi seyir hızı 4500 devir olup maksimum güçte istenildiği takdirde kısa süreli daha yüksek devirlerde de kullanılabileceği göz önüne alınarak 5500 gibi oldukça büyük bir giriş devrinde çalışabilecek redüksiyon oranı (2,8-1) olan ZF 25 marin hidrolik şanzıman seçilmiştir. Detayları eklerde gösterilmiştir.

5.1.1 Frenleme gücü

Belli bir devirde motor tarafından üretilen maksimum güçtür. Genellikle krank milinden ölçülen ve motor tarafından üretilen gerçek gücü gösterir. Fren gücü denmesi mildeki gücün bir frenleme mekanizması tarafından absorbe edilmesinden ileri gelmektedir. Frenleme gücü ölçümünde şanzıman, alternatör, jeneratör, kompresör, diferansiyel, su pompası gibi parçalar motora bağlı değildir.

5.1.2 Şaft gücü

Şaft beygir gücü gemide şafttan pervaneye iletilen güçtür. Şaft beygir gücü fren beygir gücünden eğer BHP ölçülürken hesaba katılmamış ise Şanzımanda kaybedilen yaklaşık %3`lük gücün ve şaft yataklarındaki sürtünmeden dolayı yaklaşık yatak başına %1,5`lik gücün çıkarılması ile bulunabilir.

Pervane hesaplamaları yaparken şaft gücünü kullanmak gerektiğini hatırlatmak çok büyük önem arz eder. Detaylı bilgi yok ise maksimum şaft beygir gücü maksimum fren beygir gücünün %96`sı olduğu kabulü yapılabilir.

5.1.3 Güç ve çalışma devri

Marin motorları devamlı ya da kısa süreli maksimum devirde çalışmak üzere iki şekilde üretilirler. Aşağıdaki çizelgede farklı amaçlarda kullanılan birçok marin motoru için önerilen devamlı çalışma devirleri (continuous operating RPMs) maksimum güç devrinin belirli bir yüzdesi olarak gösterilmiştir. Burada kullanılan motor ilk sınıfa girip maksimum güç devrinin yaklaşık %70-80 oranında bir motor hızında kullanılacaktır.

Çizelge 5.1 : Sürekli çalışma için önerilen motor devirleri.

Motor Çeşidi	Maksimum RPM'in %'si olarak sürekli çalışma aralığı
Otomotiv hafif-hizmet benzin ve dizel	70-80 %
Hafif-hizmet marin dizel	80-85 %
Aralıklı hizmet marin dizel	88-92 %
Sürekli-hizmet ağır marin dizel	98-100 %

5.2 Pervane Hesapları ve Seçimi

Crouch's Propeller Method'u kullanılarak uygun pervane boyutları seçilecektir. Pervane hem geminin formuyla hem de motor ile uyumlu olmalıdır. Uygun pervanenin seçiminde Geer'in pervane el kitabından yararlanılmıştır [12].

5.2.1 Pervane hatvesi(pitch) ve kayma(slip)

Tekne gerekli itme gücünü pervaneden karsılar. Çalışma hızında maksimum itmeyi sağlayacak bir pervaneye ihtiyacımız vardır. Örnek olarak aşağıda bazı özellikleri verilen tekne için pervane hesapları yapılmıştır. Burada ilk etapta pervane hatvesi hesaplanacaktır.

Normalde teknenin belirlenen bir hız için makine gücü bulunurken burada motor ve motor gücü belli olduğu için öncelikle bu güç ile sürekli çalışma koşulunda teknenin yapacağı hız belirlenmiştir. Bu tarz marin motorlarında daha önce bahsedildiği gibi teknenin istenilen hızı maksimum güç devrinin %75'lik bir devrinde vermesi önerilmektedir.

Çizelge 5.2 : Tekne boyutları.

34 ft	10,36 m	LOA (Length Overall) - Tam Boy
30 ft	9,14 m	WL (Waterline Length) - Su Hattı Boyu
9 ft	2,7 m	BOA (Beam Overall) - Tam Genişlik
7 ft	2,13 m	BLW (Waterline Beam) - Su Hattı Genişliği
1,64 ft	0,5 m	Hd (Hull Draft) - Su Çekimi
7200 lb	3266 kg	Displacement - Deplasmana

Seçtiğimiz 6000 devirde fren beygir gücü 49,6 BHP(37 kw) olan motor pervane şaftını daha önce bahsedilen sürtünme ve şanzıman kayıplarından dolayı daha düşük bir güç ile(%96) tahrik eder. Buradaki yaklaşımda fren beygir gücünün 49,6 BHP %75`lik kısmı olan (49,6HP x 0,75 = 37,2HP) 37,2 SHP(27,7 kw) ile hız hesabı yapılabilir. Bu yaklaşımda 37,2 SHP, seçilen bu motor için motordan 4500 devirde (maksimum güçteki motor devrinin (6000 RPM) %75`lik kısmı) BHP cinsinden alacağımız güçten bir miktar düşüktür. Bu da sürtünme ve şanzıman kayıplarına tekabül eder.

Crouch`un hız formülünü kullanarak teknenin bu devirdeki hızı aşağıdaki gibi hesaplanır.

$$Kts = \frac{C}{\left(\frac{LB}{SHP}\right)^{0,5}} \quad (5.1)$$

Burada,

Kts: Knot olarak tekne hızı,

C: Detayları verilen tekne formu için seçilen sabit,

LB: Pound olarak teknenin deplasmanı,

SHP: Pervane şaftındaki beygir gücüdür.

$$Kts = \frac{150}{\left(\frac{7200}{37,2}\right)^{0,5}} = 10,8 \text{ knot}$$

Motor 49,6 BHP gücü 6000 RPM`de verip maksimum güçte pervane daha önce seçilen şanzıman oranına (2,8-1) göre 2140 RPM ile döner.

5.2.1.1 Pervane hatvesi için motor devri

Motorun daimi devri maksimum güç devrinin %70-85 olması gerektiği daha önce önerilmişti. Burada pervane sabit hatveli olacağı için eğer hatvesi ideal çalışma koşulu olarak belirlenen maksimum güç devrinin %75'ine göre seçilirse maksimum güç devrinden çok uzakta seçilmiş olur. İdeal olan hatveyi maksimum güç devrinin %90'lık bir kısmında çalışacak şekilde seçmektir. Bu devir de daha önce de bahsedildiği gibi maksimum gücün SHP cinsinden %90'nına karşılık gelir. Burada motor devri 5400 RPM, pervane devri 1930 RPM olup güç ise 44,6 SHP(33,3 kw) olarak hesaplanır. Yüzde 75 devirde ulaştığımız seyir hızımız bu devirde hesaplayacağımız hızdan biraz düşük olsa da gerekli olması durumunda tekne bu hıza da çıkarılabilecektir. Şimdi hatve hesapları aşağıda maksimum güç devrinin %90'nına göre hesaplanan seyir hızı(11,8 knot) için yapılacaktır.

$$Kts = \frac{150}{\left(\frac{7200}{44,6}\right)^{0,5}} = 11,8 \text{ knot}$$

5.2.1.2 Hatveyi kayma olmadığı kabulü ile belirleme

Tekne hızı (11,8 knot) belirlendikten sonra belirlenmesi gereken tekne bu hızda giderken dakikada aynı ileri hareketi verebilecek bir pervane hatvesi belirlemektir. Hesaplarda tüm birimleri kullanılabılır hale getirmek için 11,8 knot = 1195 feet/dak olarak ifade edilir. Teknenin bu hızında pervane devri 1930 RPM olup hatve aşağıdaki gibi hesaplanır.

$$\text{Hatve} = \frac{1195 \text{ feet/dak}}{1930 \text{ RPM}} = 0,62 \text{ feet} = 0,19\text{m} = 7,44 \text{ inch}$$

5.2.1.3 Kayma

Gerçekte su katı bir cisim gibi davranmadığı için pervane dönerken hem biraz kayar ve kaçıklık oluşur. Kayma pervanenin bir dönüşünde teknenin aldığı yol ile teorik olarak pervane hatvesi kadar alması gereken yoldur. Bu görünen kayma olup teorik pervane ilerlemesinin(Hatve x RPM) bir yüzdesi olarak ifade edilir. Kaymanın bulunmasının yolu belirli bir mesafede teknenin sürülmesi ile olur.

Teknenin bu mesafeyi ne kadar zamanda kat edeceğini yani hızı ölçüp, RPM ve hatveyi de bildiğimiz için yukarıdaki ilişki ve aşağıdaki formül ile kayma bulunur.

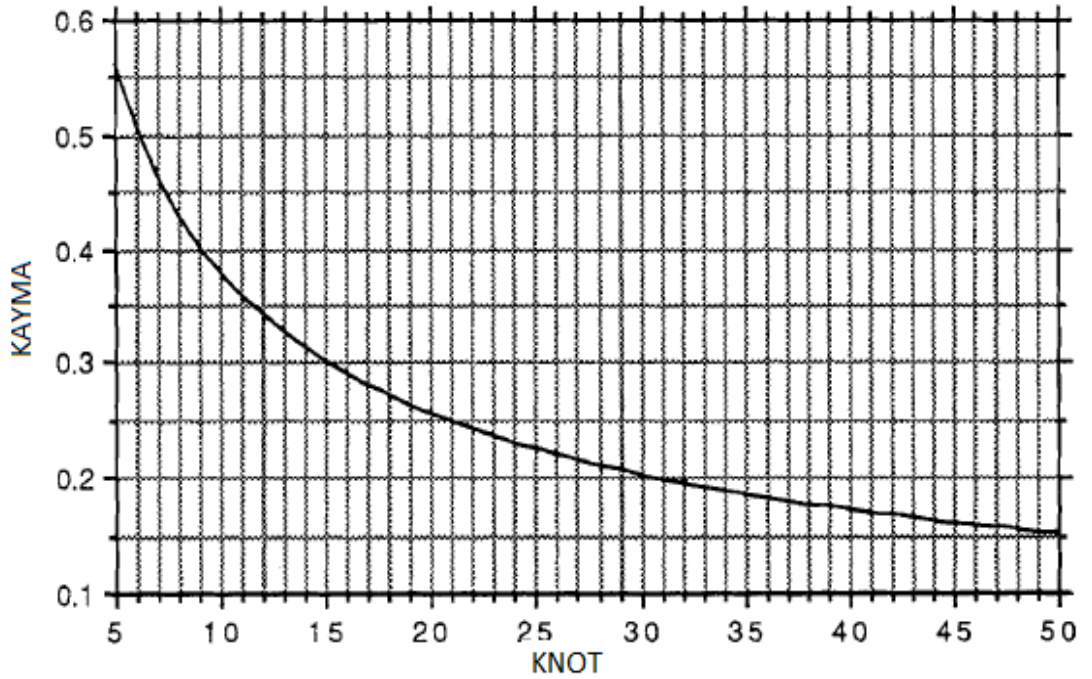
$$\text{Görünür Kayma} = \frac{\left(\frac{P}{12} \times \text{RPM}\right) - (Kts \times 101,3)}{\left(\frac{P}{12} \times \text{RPM}\right)} \quad (5.2)$$

Daha uygun bir şekilde yazacak olursak;

$$P = \frac{Kts \times 1215,6}{\text{RPM} \times (1 - \text{Görünür Kayma})} \quad (5.3)$$

Burada P pervane hatvesi, Kts knot olarak tekne hızı ve RPM pervane devridir.

Aşağıdaki şekil kaymayı aşağıdaki formülden elde edilen tekne hızının (knot olarak) bir fonksiyonu olarak gösterir.

Şekil 5.1 : Kaymanın tekne hızına bağlı bulunması.

$$\text{Kayma} = \frac{1,4}{Kts^{0,57}} \quad (5.4)$$

Bu formül birçok kaynaktan alınan kayma değerleri göz önüne alınarak oluşturulmuştur [12].

5.2.1.4 Hatvenin kayma hesaba katılarak bulunması

Yukarıdaki kayma hesaplama formülü ya da kaymanın tekne hızına bağlı bulunması için grafik kullanılarak kayma şu şekilde bulunur.

$$\text{Kayma} = \frac{1,4}{11,8^{0,57}} = \%34$$

Bir sonraki adım daha önce kayma hesaba katılmadan bulunan hatve değerini(0,62 feet, 0,19 m, 7,44 inç) %34 oranında arttırmak olacaktır.

$$7,44 \text{ inc} \times \frac{134}{100} = 10 \text{ inç} = 0,25 \text{ m}$$

Hatve 10 inç = 0,25 olarak hesaplanır.

5.2.2 Pervane çapı hesabı

Pervane çapını kontrol eden RPM'e bağlı motor beygir gücü ve tekne direnci gibi iki önemli faktör vardır. Yüksek hızlı tekneler hariç büyük çaplı pervane her zaman daha verimlidir. Aynı motor ile daha büyük pervane çapı seçilirse daha fazla itme sağlanır. Tabi tekne yapısı, teknenin su çekimi ve motorun yeterli gücü sağlayamaması gibi sebeplerden çapı istediğimiz kadar büyük tutamayız. Temelde RPM ne kadar düşük olursa motorun çevirebileceği pervane çapı o kadar büyük olur. Burada önemli olan motor hızı değil vites düşüm oranına bağlı olan şaft hızıdır.

Hatveyi bulurken %90 oranında hız(RPM) ve güç(SHP) kullanılmıştı. Fakat çap hesaplanırken %100 yada ona yakın bir RPM değeri kullanılmalıdır çünkü çap pervanesinin ne kadar güç tüketeceğini belirleyen en önemli faktördür. Eğer daha düşük bir devir için çap belirlenir ise motor devrini daha aşağıda tutmuş oluruz yani motor daha yüksek devirlerde gerekli gücü bu büyüklükteki bir pervane ile sağlayamaz. Bu durum tekne ve motor hızına bir limit getirip motora zarar verebilir.

Yatlar ve yüksek hızlı tekneler için çap en yüksek devir ve şaft gücünde hesaplanır. Buda pervane güç ergisinin motor güç ergisini maksimum güç noktasında kesmesi anlamına gelir.

Daha ağır iş tekneleri için tam gaz seyir hızında maksimum itme ve maksimum verimi almak en yüksek tekne hızına ulaşmaktan daha önemlidir, bu nedenle pervane çapını maksimum güç devrinin %95-98'inde bulmak uygundur. Bu durum pervane güç eğrisinin motor güç ergisi ile en yüksek güç devrinden hemen önce kesişmesine neden olur. Motor devrini bu yolla daha düşük tutmak motora zarar vermez ve elde edilen daha büyük çaplı pervane teknenin sürekli çalışma koşullarında daha verimli sonuç verebilir. Fakat maksimum tekne hızı çok az miktarda azalmış olur.

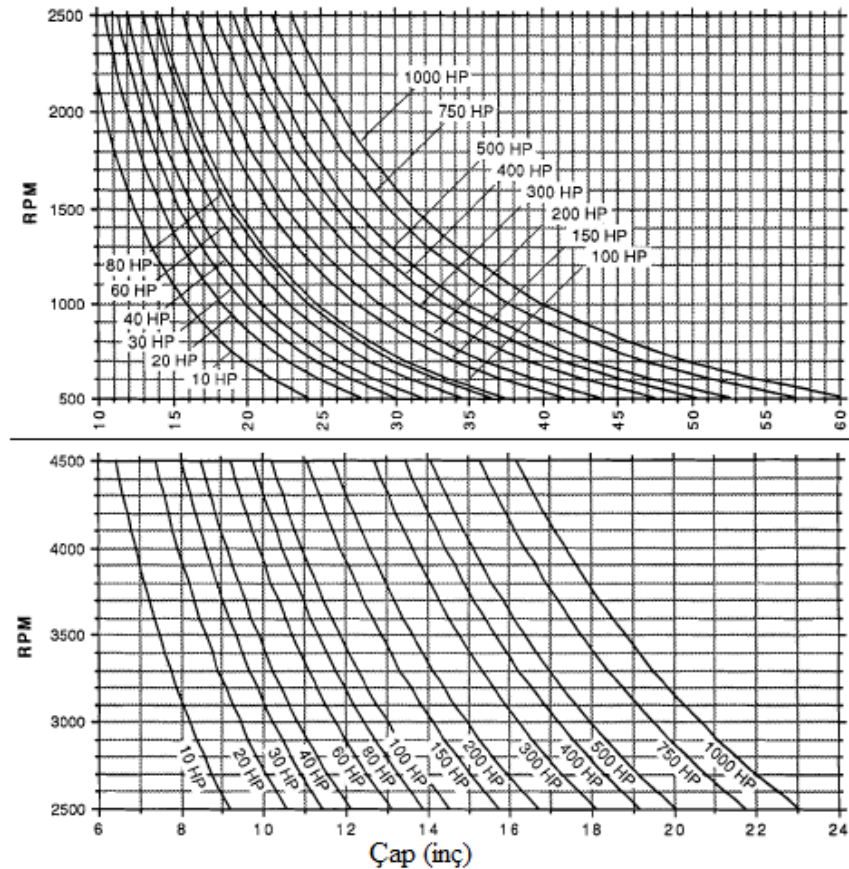
Pervane çapı beygir gücü ve pervane devrine bağlı olarak aşağıdaki grafikler ya da aynı anlama gelen formülден bulunur. Bu grafikler üç kanatlı standart eliptik konturlu, düz yüz(ogival) kesitli ve 0,33 ortalama kanat genişlik oranına sahip (Mean width ratio) pervaneler için verilmiştir.

Pervane kanat çapı aşağıdaki gibi hesaplanır. Burada tekne yüksek hızlı bir yat yada sürat teknesi olmadığı için pervane çapı, hem pervane devri hem de güç %95 oranında alınarak 5700 RPM(Pervane 5700/2,8=2035 RPM) ve 47,1 SHP için hesaplanmıştır.

$$D = \frac{632,7 \times \text{SHP}^{0,2}}{\text{RPM}^{0,6}} \quad (5.5)$$

$$D = \frac{632,7 \times 47,1^{0,2}}{2035^{0,6}} = 14,1 \text{ inc} = 0,36 \text{ m}$$

Pervaneler genellikle 36 inç'e kadar birer inç aralıklarla üretildiği için burada çap olarak 14 inç'lik bir pervane seçilebilir. Böylelikle pervane çapı D=14 inç ve hatvesi P=10 inç olarak hesaplanmıştır.

Şekil 5.2 : Pervane çapı – güç ilişkisi.

5.2.3 Pervane hatve ve çapı kontrolü

Hatvenin alt ve ust limitleri ve çapın alt limiti kontrolu yapılarak hesaplanan pervane çap ve hatve degerinin kullanılıp kullanılmayacağına karar verilir.

$$\frac{P}{D}_{\min} = 0,39 \times Kts^{0,23} = 0,39 \times 11,8^{0,23} = 0,69 \quad (5.6)$$

$$\frac{P}{D}_{\max} = 0,52 \times Kts^{0,28} = 0,52 \times 11,8^{0,28} = 1,04 \quad (5.7)$$

$$\frac{P}{D}_{\min} < \frac{P}{D} = \frac{10}{14} = 0,71 < \frac{P}{D}_{\max}$$

$$D_{\min} = 0,47 \times (BWL \times Hd)^{0,5} = 0,47 \times (7 \times 1,64)^{0,5} = 13,8 \quad (5.8)$$

$$D_{\min} < D$$

Pervane apı ve hatvesi doğru seilmistir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu motor için yapılan hesaplamalar sonucunda toplam yakıttan elde edilen enerjinin yaklaşık %31,5'i motorun soğutulmasına ve yaklaşık %30,6'sı ise egzoz gazlarına verilmiştir. Bu da ilk başta yapılan kabul ve piyasada üretilen diğer motor verileri ile çok benzer sonuçlar anlamına gelmektedir. Bu çalışmada yapılan hem motor soğutma suyu hem de egzoz ejanjörü hesapları maksimum güç noktasındaki soğutma için yapılmıştır. Eşanjörler için hesaplanan boru cidar kalınlıkları ve boru çapları akışın şekli ve bununla bağlantılı olan ısı iletimi açısından büyük öneme sahiptir. Bu çalışmada birçok cidar kalınlığı ve boru çapı için hesaplar tekrarlanmış olup excel programı kullanılarak boru çapı ve kalınlığı verileri girilerek ısı iletim katsayılarının ve buna bağlı boru uzunluğunu hesaplayan bir yazılım da yazılmıştır. Buradaki hesaplamalar en uygun boru cidar kalınlığı ve en uygun boru uzunluğu için gösterilmiştir. Motor soğutma suyu eşanjörü ve egzoz eşanjörü hesaplanan boru uzunlukları ve cidar kalınlıkları ile piyasadaki diğer eşanjörler de göz önüne alınarak boyutlandırılmış, resimleri çizilmiş ve ek olarak verilmiştir. Çalışmamın devamında marine edilmesinde planlanan motorun boyutları bilinen bir teknede ana makina olması durumunda, uygun marin şanzıman seçimi ile teknenin yapısına ve motoruna uygun pervane boyutları (çap ve hatve vb.) hesaplanmıştır.

Bu çalışma ile bir içten yanmalı otomobil motorunun marin uygulamasına dönüşümde, soğutma sistemi ile güç aktarım sistemi optimizasyonu yapılmış ve örnek bir sistem projelendirilmiştir.

KAYNAKLAR

- [1] **Kolchin, A. ve Demidov, V.** (1984) Analysis of Actual Cycle. In; Design of Automotive Engines, 2. Baskı, sf:47-78, Moskov, Mir Publisher.
- [2] **Kolchin, A. ve Demidov, V.** (1984) Heat Analysis and Heat Balance. In; Design of Automotive Engines, 2. Baskı, sf: 82-105, Moskov, Mir Publisher.
- [3] **Motor Konstrüksiyonu 6. Hafta.** Alındığı tarih: 11.08.2014, adres: <http://www.yildiz.edu.tr/~aergenc/dersler.html>
- [4] **Kakaç, S. ve Liu, H.** (2002) Selection, Rating and Thermal Design of Heat Exchangers, 2. Baskı, Florida, CRC Press.
- [5] **DEN 322 Gemi Makinaları ve Donanımı.** Alındığı tarih: 15.02.2008, adres: <http://160.75.46.2/staff/sogut/Home/lectures.htm>
- [6] http://eng.harran.edu.tr/moodle/moodledata/20/Yesilata/Ders_Notlari/3HeatT_ch3_pg79-109.pdf, alındığı tarih: 12.09.2014.
- [7] **Kavaklı, A. K.** (2005) *Egzoz Gazı ile çalışan absorpsiyonlu soğutma sisteminin otobüslerde kullanımı* (Y.L. tezi). Adres: <http://193.255.184.8/tezpdf/17902.pdf>
- [8] **Özdenal, A.** (2006) *Motor egzoz gazını ısı kaynağı olarak kullanan absorpsiyonlu soğutma sistemle taşıt kabini soğutulmasının teorik incelenmesi.* kullanımı (Y.L. tezi). Adres: <http://fbetebankasi.gazi.edu.tr/belge-goster/2218030>
- [9] **Incropera, F. P. ve DeWitt, D. P.** (1990) Fundamentals of Heat and Mass Transfer, 3. baskı, United States of America, John Wiley & Sons.
- [10] **Url-1** <<http://www.sisweb.com/referenc/source/exactmas.htm>>, alındığı tarih: 22.10.2014.
- Url-2** <<http://www.sisweb.com/referenc/tools/exactmass.htm>>, alındığı tarih: 22.10.2014.
- Url-3** <<http://www.engineeringtoolbox.com/>>, alındığı tarih: 22.10.2014.
- [11] **Boran, K., Daştan, F., Şahin H. M ve Aktaş, M.** (2014) Isı Eşanjörlerinde Isı Transferi İyileştirme Yöntemlerinin Sayısal ve Deneysel Olarak İncelenmesi. *Journal of Polytechni*, 17, 183-191.
- [12] **Gerr, D.** (2001) The Empirical Method for Calculating Propellers Using Slip, Propeller Handbook - The complete Reference for Choosing, Installing and Understanding Boat Propellers, sf:46-53, USA, International Marine.

EKLER

EK A: Atmosfer basıncında gazların termodinamik özellikleri

EK B: Motor soğutma suyu eşanjörü boyutları

EK C: Egzoz gazları eşanjörü boyutları

EK D: Şanzıman ve konfigürasyonu

EK E: Şanzıman katalog değerleri

EK F: Şanzıman katalog boyutları

EK G: Sistemin şematik olarak gösterimi- önden

EK H: Sistemin şematik olarak gösterimi- yandan

EK A Atmosfer basıncında gazların termofiziksel özellikleri [9].

Temp. T , °C	Density ρ , kg/m ³	Specific Heat c_p , J/kg·K	Thermal Conductivity k , W/m·K	Thermal Diffusivity α , m ² /s	Dynamic Viscosity μ , kg/m·s	Kinematic Viscosity ν , m ² /s	Prandtl Number Pr
-150	2.866	983	0.01171	4.158×10^{-6}	8.636×10^{-6}	3.013×10^{-6}	0.7246
-100	2.038	966	0.01582	8.036×10^{-6}	1.189×10^{-5}	5.837×10^{-6}	0.7263
-50	1.582	999	0.01979	1.252×10^{-5}	1.474×10^{-5}	9.319×10^{-6}	0.7440
-40	1.514	1002	0.02057	1.356×10^{-5}	1.527×10^{-5}	1.008×10^{-5}	0.7436
-30	1.451	1004	0.02134	1.465×10^{-5}	1.579×10^{-5}	1.087×10^{-5}	0.7425
-20	1.394	1005	0.02211	1.578×10^{-5}	1.630×10^{-5}	1.169×10^{-5}	0.7408
-10	1.341	1006	0.02288	1.696×10^{-5}	1.680×10^{-5}	1.252×10^{-5}	0.7387
0	1.292	1006	0.02364	1.818×10^{-5}	1.729×10^{-5}	1.338×10^{-5}	0.7362
5	1.269	1006	0.02401	1.880×10^{-5}	1.754×10^{-5}	1.382×10^{-5}	0.7350
10	1.246	1006	0.02439	1.944×10^{-5}	1.778×10^{-5}	1.426×10^{-5}	0.7336
15	1.225	1007	0.02476	2.009×10^{-5}	1.802×10^{-5}	1.470×10^{-5}	0.7323
20	1.204	1007	0.02514	2.074×10^{-5}	1.825×10^{-5}	1.516×10^{-5}	0.7309
25	1.184	1007	0.02551	2.141×10^{-5}	1.849×10^{-5}	1.562×10^{-5}	0.7296
30	1.164	1007	0.02588	2.208×10^{-5}	1.872×10^{-5}	1.608×10^{-5}	0.7282
35	1.145	1007	0.02625	2.277×10^{-5}	1.895×10^{-5}	1.655×10^{-5}	0.7268
40	1.127	1007	0.02662	2.346×10^{-5}	1.918×10^{-5}	1.702×10^{-5}	0.7255
45	1.109	1007	0.02699	2.416×10^{-5}	1.941×10^{-5}	1.750×10^{-5}	0.7241
50	1.092	1007	0.02735	2.487×10^{-5}	1.963×10^{-5}	1.798×10^{-5}	0.7228
60	1.059	1007	0.02808	2.632×10^{-5}	2.008×10^{-5}	1.896×10^{-5}	0.7202
70	1.028	1007	0.02881	2.780×10^{-5}	2.052×10^{-5}	1.995×10^{-5}	0.7177
80	0.9994	1008	0.02953	2.931×10^{-5}	2.096×10^{-5}	2.097×10^{-5}	0.7154
90	0.9718	1008	0.03024	3.086×10^{-5}	2.139×10^{-5}	2.201×10^{-5}	0.7132
100	0.9458	1009	0.03095	3.243×10^{-5}	2.181×10^{-5}	2.306×10^{-5}	0.7111
120	0.8977	1011	0.03235	3.565×10^{-5}	2.264×10^{-5}	2.522×10^{-5}	0.7073
140	0.8542	1013	0.03374	3.898×10^{-5}	2.345×10^{-5}	2.745×10^{-5}	0.7041
160	0.8148	1016	0.03511	4.241×10^{-5}	2.420×10^{-5}	2.975×10^{-5}	0.7014
180	0.7788	1019	0.03646	4.593×10^{-5}	2.504×10^{-5}	3.212×10^{-5}	0.6992
200	0.7459	1023	0.03779	4.954×10^{-5}	2.577×10^{-5}	3.455×10^{-5}	0.6974
250	0.6746	1033	0.04104	5.890×10^{-5}	2.760×10^{-5}	4.091×10^{-5}	0.6946
300	0.6158	1044	0.04418	6.871×10^{-5}	2.934×10^{-5}	4.765×10^{-5}	0.6935
350	0.5664	1056	0.04721	7.892×10^{-5}	3.101×10^{-5}	5.475×10^{-5}	0.6937
400	0.5243	1069	0.05015	8.951×10^{-5}	3.261×10^{-5}	6.219×10^{-5}	0.6948
450	0.4880	1081	0.05298	1.004×10^{-4}	3.415×10^{-5}	6.997×10^{-5}	0.6965
500	0.4565	1093	0.05572	1.117×10^{-4}	3.563×10^{-5}	7.806×10^{-5}	0.6986
600	0.4042	1115	0.06093	1.352×10^{-4}	3.846×10^{-5}	9.515×10^{-5}	0.7037
700	0.3627	1135	0.06581	1.598×10^{-4}	4.111×10^{-5}	1.133×10^{-4}	0.7092
800	0.3289	1153	0.07037	1.855×10^{-4}	4.362×10^{-5}	1.326×10^{-4}	0.7149
900	0.3008	1169	0.07465	2.122×10^{-4}	4.600×10^{-5}	1.529×10^{-4}	0.7206
1000	0.2772	1184	0.07868	2.398×10^{-4}	4.826×10^{-5}	1.741×10^{-4}	0.7260
1500	0.1990	1234	0.09599	3.908×10^{-4}	5.817×10^{-5}	2.922×10^{-4}	0.7478
2000	0.1553	1264	0.11113	5.664×10^{-4}	6.630×10^{-5}	4.270×10^{-4}	0.7539

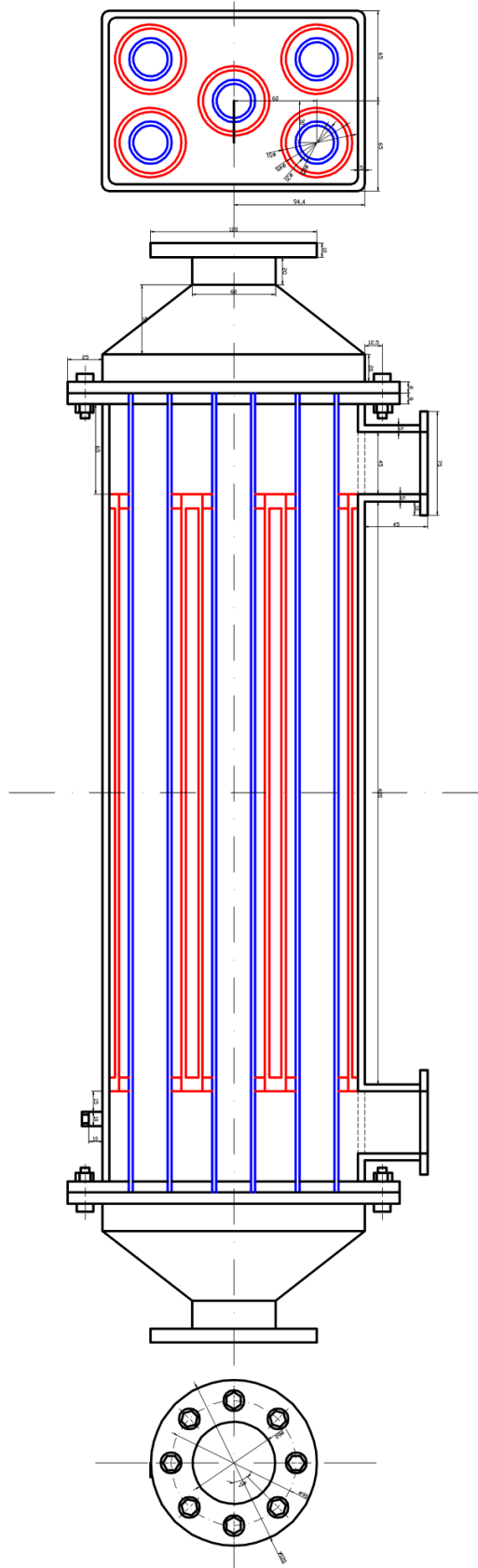
EK A Atmosfer basıncında gazların termofiziksel özellikleri [9].

Temp. $T, ^\circ\text{C}$	Density $\rho, \text{kg/m}^3$	Specific Heat $c_{\text{gr}}, \text{J/kg}\cdot\text{K}$	Thermal Conductivity $k, \text{W/m}\cdot\text{K}$	Thermal Diffusivity $\alpha, \text{m}^2/\text{s}$	Dynamic Viscosity $\mu, \text{kg/m}\cdot\text{s}$	Kinematic Viscosity $\nu, \text{m}^2/\text{s}$	Prandtl Number Pr
<i>Carbon Dioxide, CO₂</i>							
-50	2.4035	746	0.01051	5.860×10^{-6}	1.129×10^{-5}	4.699×10^{-6}	0.8019
0	1.9635	811	0.01456	9.141×10^{-6}	1.375×10^{-5}	7.003×10^{-6}	0.7661
50	1.6597	866.6	0.01858	1.291×10^{-5}	1.612×10^{-5}	9.714×10^{-6}	0.7520
100	1.4373	914.8	0.02257	1.716×10^{-5}	1.841×10^{-5}	1.281×10^{-5}	0.7464
150	1.2675	957.4	0.02652	2.186×10^{-5}	2.063×10^{-5}	1.627×10^{-5}	0.7445
200	1.1336	995.2	0.03044	2.698×10^{-5}	2.276×10^{-5}	2.008×10^{-5}	0.7442
300	0.9358	1060	0.03814	3.847×10^{-5}	2.682×10^{-5}	2.866×10^{-5}	0.7450
400	0.7968	1112	0.04565	5.151×10^{-5}	3.061×10^{-5}	3.842×10^{-5}	0.7458
500	0.6937	1156	0.05293	6.600×10^{-5}	3.416×10^{-5}	4.924×10^{-5}	0.7460
1000	0.4213	1292	0.08491	1.560×10^{-4}	4.898×10^{-5}	1.162×10^{-4}	0.7455
1500	0.3025	1356	0.10688	2.606×10^{-4}	6.106×10^{-5}	2.019×10^{-4}	0.7745
2000	0.2359	1387	0.11522	3.521×10^{-4}	7.322×10^{-5}	3.103×10^{-4}	0.8815
<i>Carbon Monoxide, CO</i>							
-50	1.5297	1081	0.01901	1.149×10^{-5}	1.378×10^{-5}	9.012×10^{-6}	0.7840
0	1.2497	1048	0.02278	1.739×10^{-5}	1.629×10^{-5}	1.303×10^{-5}	0.7499
50	1.0563	1039	0.02641	2.407×10^{-5}	1.863×10^{-5}	1.764×10^{-5}	0.7328
100	0.9148	1041	0.02992	3.142×10^{-5}	2.080×10^{-5}	2.274×10^{-5}	0.7239
150	0.8067	1049	0.03330	3.936×10^{-5}	2.283×10^{-5}	2.830×10^{-5}	0.7191
200	0.7214	1060	0.03656	4.782×10^{-5}	2.472×10^{-5}	3.426×10^{-5}	0.7164
300	0.5956	1085	0.04277	6.619×10^{-5}	2.812×10^{-5}	4.722×10^{-5}	0.7134
400	0.5071	1111	0.04860	8.628×10^{-5}	3.111×10^{-5}	6.136×10^{-5}	0.7111
500	0.4415	1135	0.05412	1.079×10^{-4}	3.379×10^{-5}	7.653×10^{-5}	0.7087
1000	0.2681	1226	0.07894	2.401×10^{-4}	4.557×10^{-5}	1.700×10^{-4}	0.7080
1500	0.1925	1279	0.10458	4.246×10^{-4}	6.321×10^{-5}	3.284×10^{-4}	0.7733
2000	0.1502	1309	0.13833	7.034×10^{-4}	9.826×10^{-5}	6.543×10^{-4}	0.9302
<i>Methane, CH₄</i>							
-50	0.8761	2243	0.02367	1.204×10^{-5}	8.564×10^{-6}	9.774×10^{-6}	0.8116
0	0.7158	2217	0.03042	1.917×10^{-5}	1.028×10^{-5}	1.436×10^{-5}	0.7494
50	0.6050	2302	0.03766	2.704×10^{-5}	1.191×10^{-5}	1.969×10^{-5}	0.7282
100	0.5240	2443	0.04534	3.543×10^{-5}	1.345×10^{-5}	2.567×10^{-5}	0.7247
150	0.4620	2611	0.05344	4.431×10^{-5}	1.491×10^{-5}	3.227×10^{-5}	0.7284
200	0.4132	2791	0.06194	5.370×10^{-5}	1.630×10^{-5}	3.944×10^{-5}	0.7344
300	0.3411	3158	0.07996	7.422×10^{-5}	1.886×10^{-5}	5.529×10^{-5}	0.7450
400	0.2904	3510	0.09918	9.727×10^{-5}	2.119×10^{-5}	7.297×10^{-5}	0.7501
500	0.2529	3836	0.11933	1.230×10^{-4}	2.334×10^{-5}	9.228×10^{-5}	0.7502
1000	0.1536	5042	0.22562	2.914×10^{-4}	3.281×10^{-5}	2.136×10^{-4}	0.7331
1500	0.1103	5701	0.31857	5.068×10^{-4}	4.434×10^{-5}	4.022×10^{-4}	0.7936
2000	0.0860	6001	0.36750	7.120×10^{-4}	6.360×10^{-5}	7.395×10^{-4}	1.0386
<i>Hydrogen, H₂</i>							
-50	0.11010	12635	0.1404	1.009×10^{-4}	7.293×10^{-6}	6.624×10^{-5}	0.6562
0	0.08995	13920	0.1652	1.319×10^{-4}	8.391×10^{-6}	9.329×10^{-5}	0.7071
50	0.07603	14349	0.1881	1.724×10^{-4}	9.427×10^{-6}	1.240×10^{-4}	0.7191
100	0.06584	14473	0.2095	2.199×10^{-4}	1.041×10^{-5}	1.582×10^{-4}	0.7196
150	0.05806	14492	0.2296	2.729×10^{-4}	1.136×10^{-5}	1.957×10^{-4}	0.7174
200	0.05193	14482	0.2486	3.306×10^{-4}	1.228×10^{-5}	2.365×10^{-4}	0.7155

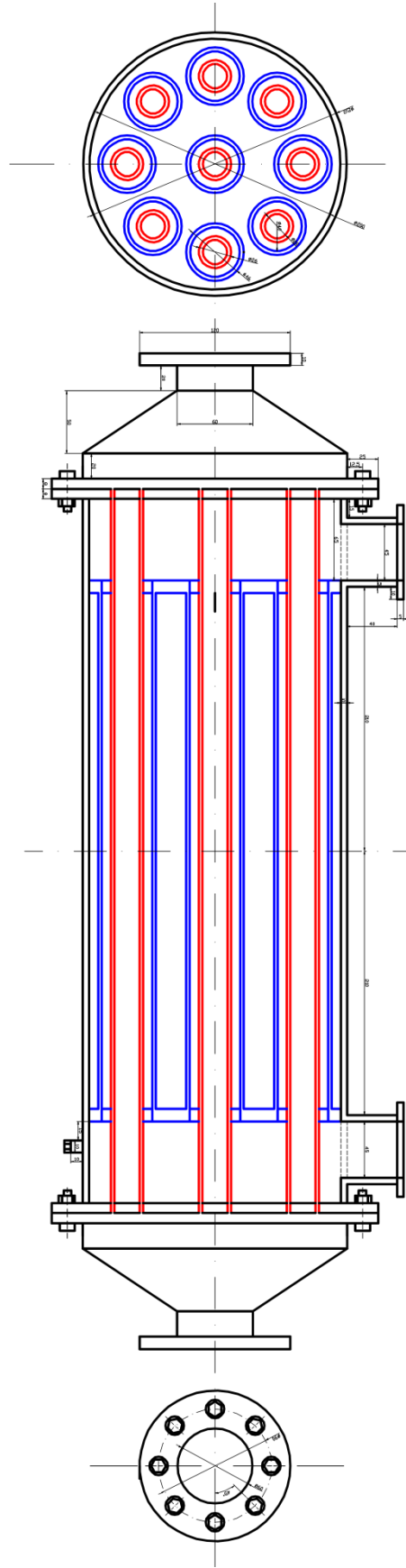
EK A Atmosfer basıncında gazların termofiziksel özellikleri [9].

Temp. $T, ^\circ\text{C}$	Density $\rho, \text{kg/m}^3$	Specific Heat $c_p, \text{J/kg}\cdot\text{K}$	Thermal Conductivity $k, \text{W/m}\cdot\text{K}$	Thermal Diffusivity $\alpha, \text{m}^2/\text{s}$	Dynamic Viscosity $\mu, \text{kg/m}\cdot\text{s}$	Kinematic Viscosity $\nu, \text{m}^2/\text{s}$	Prandtl Number Pr
300	0.04287	14481	0.2843	4.580×10^{-4}	1.403×10^{-5}	3.274×10^{-4}	0.7149
400	0.03650	14540	0.3180	5.992×10^{-4}	1.570×10^{-5}	4.302×10^{-4}	0.7179
500	0.03178	14653	0.3509	7.535×10^{-4}	1.730×10^{-5}	5.443×10^{-4}	0.7224
1000	0.01930	15577	0.5206	1.732×10^{-3}	2.455×10^{-5}	1.272×10^{-3}	0.7345
1500	0.01386	16553	0.6581	2.869×10^{-3}	3.099×10^{-5}	2.237×10^{-3}	0.7795
2000	0.01081	17400	0.5480	2.914×10^{-3}	3.690×10^{-5}	3.414×10^{-3}	1.1717
<i>Nitrogen, N_2</i>							
-50	1.5299	957.3	0.02001	1.366×10^{-5}	1.390×10^{-5}	9.091×10^{-6}	0.6655
0	1.2498	1035	0.02384	1.843×10^{-5}	1.640×10^{-5}	1.312×10^{-5}	0.7121
50	1.0564	1042	0.02746	2.494×10^{-5}	1.874×10^{-5}	1.774×10^{-5}	0.7114
100	0.9149	1041	0.03090	3.244×10^{-5}	2.094×10^{-5}	2.289×10^{-5}	0.7056
150	0.8068	1043	0.03416	4.058×10^{-5}	2.300×10^{-5}	2.851×10^{-5}	0.7025
200	0.7215	1050	0.03727	4.921×10^{-5}	2.494×10^{-5}	3.457×10^{-5}	0.7025
300	0.5956	1070	0.04309	6.758×10^{-5}	2.849×10^{-5}	4.783×10^{-5}	0.7078
400	0.5072	1095	0.04848	8.727×10^{-5}	3.166×10^{-5}	6.242×10^{-5}	0.7153
500	0.4416	1120	0.05358	1.083×10^{-4}	3.451×10^{-5}	7.816×10^{-5}	0.7215
1000	0.2681	1213	0.07938	2.440×10^{-4}	4.594×10^{-5}	1.713×10^{-4}	0.7022
1500	0.1925	1266	0.11793	4.839×10^{-4}	5.562×10^{-5}	2.889×10^{-4}	0.5969
2000	0.1502	1297	0.18590	9.543×10^{-4}	6.426×10^{-5}	4.278×10^{-4}	0.4483
<i>Oxygen, O_2</i>							
-50	1.7475	984.4	0.02067	1.201×10^{-5}	1.616×10^{-5}	9.246×10^{-6}	0.7694
0	1.4277	928.7	0.02472	1.865×10^{-5}	1.916×10^{-5}	1.342×10^{-5}	0.7198
50	1.2068	921.7	0.02867	2.577×10^{-5}	2.194×10^{-5}	1.818×10^{-5}	0.7053
100	1.0451	931.8	0.03254	3.342×10^{-5}	2.451×10^{-5}	2.346×10^{-5}	0.7019
150	0.9216	947.6	0.03637	4.164×10^{-5}	2.694×10^{-5}	2.923×10^{-5}	0.7019
200	0.8242	964.7	0.04014	5.048×10^{-5}	2.923×10^{-5}	3.546×10^{-5}	0.7025
300	0.6804	997.1	0.04751	7.003×10^{-5}	3.350×10^{-5}	4.923×10^{-5}	0.7030
400	0.5793	1025	0.05463	9.204×10^{-5}	3.744×10^{-5}	6.463×10^{-5}	0.7023
500	0.5044	1048	0.06148	1.163×10^{-4}	4.114×10^{-5}	8.156×10^{-5}	0.7010
1000	0.3063	1121	0.09198	2.678×10^{-4}	5.732×10^{-5}	1.871×10^{-4}	0.6986
1500	0.2199	1165	0.11901	4.643×10^{-4}	7.133×10^{-5}	3.243×10^{-4}	0.6985
2000	0.1716	1201	0.14705	7.139×10^{-4}	8.417×10^{-5}	4.907×10^{-4}	0.6873
<i>Water Vapor, H_2O</i>							
-50	0.9839	1892	0.01353	7.271×10^{-6}	7.187×10^{-6}	7.305×10^{-6}	1.0047
0	0.8038	1874	0.01673	1.110×10^{-5}	8.956×10^{-6}	1.114×10^{-5}	1.0033
50	0.6794	1874	0.02032	1.596×10^{-5}	1.078×10^{-5}	1.587×10^{-5}	0.9944
100	0.5884	1887	0.02429	2.187×10^{-5}	1.265×10^{-5}	2.150×10^{-5}	0.9830
150	0.5189	1908	0.02861	2.890×10^{-5}	1.456×10^{-5}	2.806×10^{-5}	0.9712
200	0.4640	1935	0.03326	3.705×10^{-5}	1.650×10^{-5}	3.556×10^{-5}	0.9599
300	0.3831	1997	0.04345	5.680×10^{-5}	2.045×10^{-5}	5.340×10^{-5}	0.9401
400	0.3262	2066	0.05467	8.114×10^{-5}	2.446×10^{-5}	7.498×10^{-5}	0.9240
500	0.2840	2137	0.06677	1.100×10^{-4}	2.847×10^{-5}	1.002×10^{-4}	0.9108
1000	0.1725	2471	0.13623	3.196×10^{-4}	4.762×10^{-5}	2.761×10^{-4}	0.8639
1500	0.1238	2736	0.21301	6.288×10^{-4}	6.411×10^{-5}	5.177×10^{-4}	0.8233
2000	0.0966	2928	0.29183	1.032×10^{-3}	7.808×10^{-5}	8.084×10^{-4}	0.7833

EK B Motor soğutma suyu eşanjörü boyutları

EK C Egzoz gazları eşanjörü boyutları

EK D Şanzıman ve konfigrasyonu

ZF 25 Hidrolik şanzıman

Redüksiyon Oranı	2.8
Maksimum Devir	5500 RPM

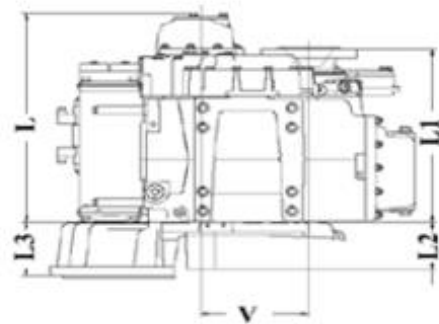
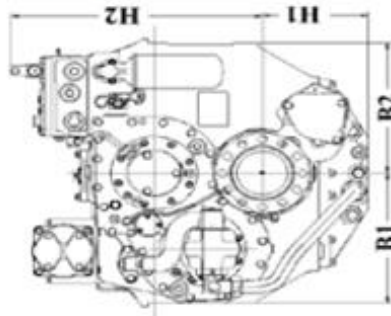

	PARALLEL OFFSET	COAXIAL	OFFSET DOWN-ANGLE	V-DRIVE
TRANSMISSION FAMILY				
ZF M (mechanical)	ZF 6 M, ZF 10 M, ZF 12 M, ZF 15 M, ZF 25 M, ZF 30 M 		ZF 15 MA, ZF 25 MA	ZF 15 MIV
ZF 25	ZF 25		ZF 25 A	

EK E Şanzıman katalog değerleri

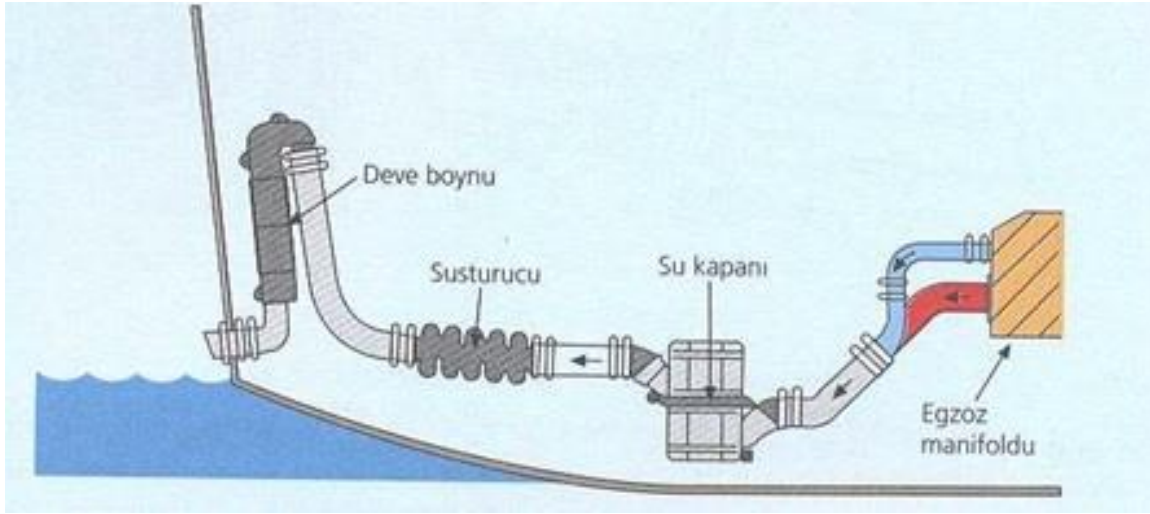
MODEL	RATIOS			INPUT POWER CAPACITY						MAX RPM	WEIGHT		BELL HSGS. AND NOTES
	'A' Pos	'B' Pos	POWER/RPM	KW	hp	KW	hp	KW	hp		kg	lb	
ZF 25	1.969	1.969	0.0249 0.0334	52	70	62	84	70	94	5500	24	53	SAE 3, 4, 5, BW, Yanmar JH
	2.800	2.800	0.0239 0.0320	50	67	60	80	67	90	5500			
	1.548	1.548	0.0249 0.0334	52	70	62	84	70	94	5500	24	53	
ZF 25 A 8 degrees	1.926	1.926											SAE 3, 4, 5, BW, Yanmar JH
	2.292	2.292											
	2.480*	2.480											
ZF 45 A 8 degrees	2.714	2.714	0.0239 0.0320	50	67	60	80	67	90	5500			SAE 3, 4, 5, Yanmar 4LH- 4JH, Volvo 30-40, Volvo D4-D6
	1.256	1.256	0.0450 0.0604	95	127	113	151	126	169	5500	28	62	
	1.514	1.514											
ZF 45 C ¹	2.034	2.034											SAE 3, 4, Yanmar 4LH- 4JH, Volvo 30-40, Volvo D4-D6
	2.435	2.435	0.0418 0.0560	88	118	104	140	117	157	5500			
	1.000	1.031	0.0414 0.0555	87	116	103	139	116	155	5500	31	68	
ZF 45 IV ¹ 20 degrees	1.207	1.244	0.0414 0.0555	2800 rpm	3300 rpm	3300 rpm	3800 rpm	3800 rpm					SAE 3, 4, Yanmar 4LH- 4JH, Volvo 30-40, Volvo D4-D6
	1.462	1.507		116	155	136	183	157	211	5500	47	103	
ZF 45-1	2.200	2.200	0.0455 0.0611	2100 rpm	2500 rpm	2500 rpm	2800 rpm	2800 rpm					SAE 2, 3, 4, BW, Yanmar 4LH-4JH, Volvo 30-40, Volvo D4-D6
	2.512	2.512		96	128	114	153	128	171	5500	60	132	
	3.031	3.031											
ZF 45-1 IV ¹	3.741	3.741											SAE 3, 4, Yanmar 4LH,
				2800 rpm	3300 rpm	3300 rpm	3800 rpm	3800 rpm					
				135	181	159	213	183	245	5500	47	103	

EK F Şanzıman katalog boyutları

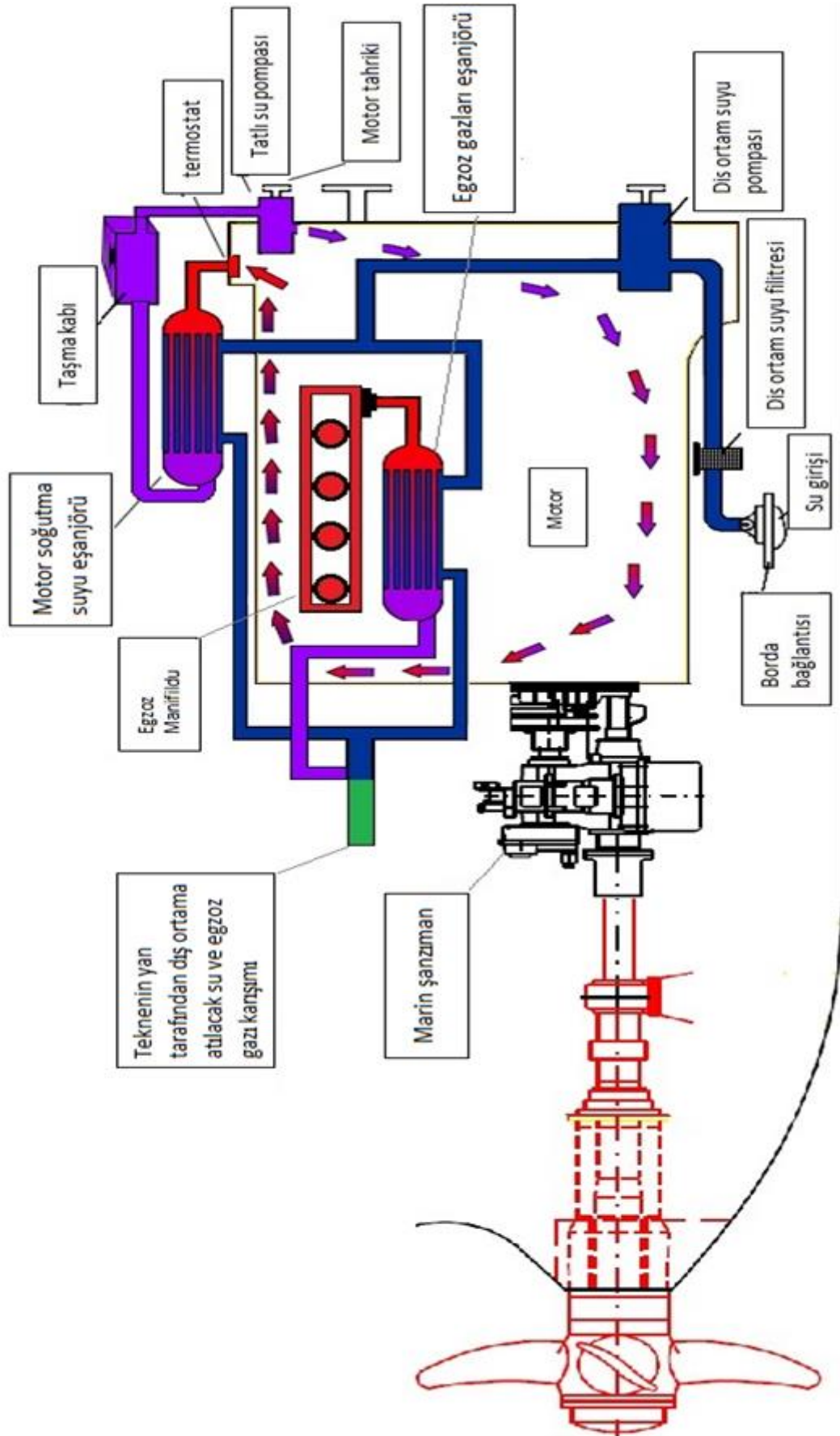

MODEL	mm (inches)										Weight kg (lb)	Oil I (US qt)
	A	B ₁	B ₂	H ₁	H ₂	L	L ₁	L ₂	L ₃	BELL HSG.		
ZF 25	99.0 (3.90)	147 (5.79)	147 (5.79)	101 (3.98)	212 (8.35)	296 (11.7)	270 (10.6)	82.5 (3.25)	17.5 (0.69)	B/W	24.0 (53.0)	2.00 (2.10)
ZF 45-1	151 (5.94)	170 (6.69)	170 (6.69)	139 (5.47)	271 (10.7)	303 (11.9)	221 (8.70)	74.0 (2.91)	20.0 (0.79)		60.0 (132)	3.00 (3.20)
ZF 63	127 (4.98)	178 (6.99)	178 (6.99)	118 (4.67)	266 (10.5)	329 (13.0)	273 (10.8)	65.0 (2.56)	11.0 (0.43)	3	46.0 (103)	3.80 (4.00)
ZF 220	135 (5.31)	215 (8.46)	175 (6.89)	125 (4.92)	281 (11.1)	386 (15.2)	287 (11.3)	94.5 (3.72)	35.5 (1.40)	2	63.0 (139)	3.50 (3.71)
ZF W220	210 (8.27)	218 (8.58)	218 (8.58)	210 (8.27)	425 (16.7)	397 (15.6)	309 (12.2)	87.0 (3.43)	13.0 (0.51)	2	105 (231)	7.00 (7.40)
ZF 280-1	146 (5.75)	230 (9.06)	175 (6.89)	131 (5.16)	301 (11.9)	394 (15.5)	299 (11.8)	71.0 (2.80)	34.5 (1.36)		73.0 (161)	4.00 (4.20)
ZF 286	146 (5.75)	230 (9.06)	230 (9.06)	150 (5.91)	315 (12.4)	457 (18.0)	316 (12.4)	55.0 (2.17)	34.5 (1.36)		86.0 (189)	5.30 (5.60)
ZF 305-3	155 (6.10)	254 (10.0)	254 (10.0)	147 (5.79)	372 (14.7)	444 (17.5)	330 (13.0)	55.0 (2.17)	45.0 (1.77)		98.0 (216)	5.50 (5.80)
ZF W320	245 (9.65)	295 (11.6)	295 (11.6)	248 (9.76)	395 (15.6)	598 (23.5)	443 (17.4)	83.0 (3.27)	70.0 (2.76)	1	270 (595)	21.0 (22.3)
ZF 325-1	165 (6.50)	265 (10.4)	265 (10.4)	156 (6.14)	355 (14.0)	489 (19.2)	382 (15.0)	55.0 (2.17)	45.0 (1.77)	1	130 (286)	7.20 (7.60)
ZF W325	245 (9.65)	295 (11.6)	295 (11.6)	248 (9.76)	453 (17.8)	572 (22.5)	390 (15.4)	64.0 (2.52)	-	1	315 (694)	16.0 (17.0)
ZF W350-1	335 (13.2)	335 (13.2)	335 (13.2)	315 (12.4)	585 (23.0)	636 (25.0)	500 (19.7)	92.0 (3.62)	-		500 (1,101)	23.0 (24.4)
ZF 360	180 (7.09)	290 (11.4)	290 (11.4)	167 (6.57)	358 (14.1)	633 (24.9)	544 (21.4)	-	-		185 (407)	9.00 (9.50)
ZF 500	180 (7.09)	290 (11.4)	290 (11.4)	167 (6.57)	358 (14.1)	633 (24.9)	544 (21.4)	-	-		185 (407)	9.00 (9.50)
ZF 550	200 (7.87)	310 (12.2)	310 (12.2)	200 (7.87)	400 (15.8)	676 (26.6)	537 (21.1)	-	-	1	242 (533)	16.0 (17.0)
ZF W650	365 (14.4)	355 (14.0)	355 (14.0)	340 (13.4)	652 (25.7)	517 (20.4)	390 (15.4)	99.0 (3.90)	100 (3.94)	1	561 (1,235)	26.0 (27.6)
ZF 665	200 (7.87)	310 (12.2)	310 (12.2)	200 (7.87)	400 (15.8)	676 (26.6)	537 (21.1)	-	-		248 (546)	16.0 (17.0)
ZF W1700	390 (15.4)	400 (15.8)	400 (15.8)	364 (14.3)	692 (27.2)	595 (23.4)	435 (17.1)	132 (5.19)	115 (4.53)		642 (1,412)	45.0 (47.7)
ZF W1800	390 (15.4)	400 (15.8)	400 (15.8)	364 (14.3)	692 (27.2)	595 (23.4)	435 (17.1)	132 (5.19)	115 (4.53)		642 (1,412)	45.0 (47.7)
ZF 2000	220 (8.66)	320 (12.6)	320 (12.6)	203 (8.00)	515 (20.3)	595 (23.4)	421 (16.6)	115 (4.53)	115 (4.53)	1	340 (748)	21.0 (22.3)
ZF 2050	220 (8.66)	320 (12.6)	320 (12.6)	203 (8.00)	515 (20.3)	595 (23.4)	421 (16.0)	115 (4.53)	115 (4.53)	1	342 (752)	21.0 (22.3)
ZF 2060	220 (8.66)	320 (12.6)	320 (12.6)	203 (8.00)	515 (20.3)	595 (23.4)	421 (16.6)	115 (4.53)	115 (4.53)	1	342 (752)	21.0 (22.3)
ZF 2070	220 (8.66)	320 (12.6)	320 (12.6)	203 (8.00)	515 (20.3)	595 (23.4)	421 (16.6)	115 (4.53)	115 (4.53)	0	342 (752)	21.0 (22.3)
ZF 2075	220 (8.66)	320 (12.6)	320 (12.6)	203 (8.00)	515 (20.3)	595 (23.4)	421 (16.6)	115 (4.53)	115 (4.53)		342 (752)	21.0 (22.3)

EK G Sistemin şematik olarak gösterimi- önden

EK H Sistemin şematik olarak gösterimi- yandan

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad: Özgür Kaya
Doğum Yeri ve Tarihi: Mazgirt, 1986
E-Posta: kayaozgur85@gmail.com

ÖĞRENİM DURUMU:

Lisans: 2011, İTÜ, Makina Fakültesi, Makina Mühendisliği
Lisans-2: 2010, İTÜ, Gemi İnşaatı ve Deniz Bilimleri Fakültesi,
Gemi İnşaatı ve Deniz Teknolojisi Mühendisliği

MESLEKİ DENEYİM VE ÖDÜLLER:

FORD Motor - AVL Araştırma ve Mühendislik - Ürün Geliştirme Mühendisi.
İTÜ Gemi İnşaatı ve Deniz Bilimleri Fakülte Birinciliği.